İbn-ül-Hakîm es-Semerkandî

TARÎK-İ MÜSTAKÎM

- Doğru Yol -

9-5-1983
Eskişehir

Muhterem üstadımız Prof. Dr.
İbrahim Ağah Çubukçu beyefendiye
en derin hürmetlerle.

Şahver

Önemli Açıklama: Sevadı Azamın ön kısmında madde'ler, hernekadar 62 olarak geçiyorsada, teker teker ele alındığında 60 maddede sunulmuş olması bazı konuların iç içe oluşundandır.

Dizgi, Baskı: HAŞMET Matbaası
İSTANBUL — 1980

كتاب السواد الاعظم

TARİK-İ MÜSTAKİM

(DOĞRU YOL)

(SEVAD-I AZAM TERCÜMESİ)
— 62 Maddede Ehl-i Sünnet'in Görüşü —

Müellif:
İBN-İL HAKÎM ES SEMERKANDİ

Mütercime:
ŞAHVER ÇELİKOĞLU

ÖNSÖZ

Sevadı Azam adlı bu kitab, hicri 3 ve 4 cü yüz yıllarında yaşamış, değerli kelam âlimlerinden, İbni Hakim es-Semerkandi adıyla tanınan Ebu Kâsım İshak İbn-i Muhammed el-Kâdî el-Hanefi'nin eseri olup, iman ve akaid mevzularını içermektedir. Eser dün olduğu gibi bugünde, fevkalade önemini muhafaza etmektedir. Şöyle ki, Ehli sünnet vel cemaatin inanç ve görüşlerini, ehli bidate karşı en sağlam delillerle, yani âyet ve hadislerle, redde mahal kalmayacak şekilde isbatlamıştır.

Kitabın muhteviyatı (62) maddeden teşekkül etmiş, her madde kısa ve öz olarak müstakil birer konu halinde işlenmiştir. Biz de tercümede kitabın aslına sadık kalmaya ve mümkün mertebe sade bir dil kullanmaya özen gösterdik.

Esasen tercüme mevzuunda bu kitaba öncelik vermemiz, günümüzde bid'at cereyanlarının, fevkalade boyutlara ulaşması, en inançlı kimselerin dahi zaman zaman bilerek veya bilmeyerek, iman ve akaid konularında tenakuza düşmeleridir. Bu mevzuda din kardeşlerimize bir nebze olsun faydalı olabilirsek, kendimizi bahtiyar addederiz. Değerli okuyucudan ricamız, kalemin raydan inhiraf (saptığını) ettiğini gördüğünüzde rıza gözüyle bakmanız ve hayır dualarınızda bizi de anmanızdır. Bu konuda şair ne güzel söylemiştir:

لَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ وَلَكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا

(Le aynur rıda an külli ay bin keliyletün)
(Ve lâkinne aynessuhti tübdil mesaviya)

Rıza gözü her eksiği görmemeye.
Kem göz ise doğruyu dahi değiştirerek ters göstermeye çalışmaktadır.

Sayu gayret bizden, tevfik yüce Allahtandır.

Mütercime
Şahver Çelikoğlu
Eskişehir

TAKRİZ

Arabçadan çevrilmiş olan bu risale, önemli dört bölümden meydana gelmiş bir eserdir. Birinci bölüm; Cenabı Hakkın varlığını isbat hakkındadır. Bu bölümde akli ve nakli en güzel delillerin serdedilmiş olması, diyebilirim ki inkâra kalkışanlar için, ender rastlanan mukni (ikna edici) cevablar teşkil etmiş, manevi buhran geçirenler içinde kurtarıcı olmuştur.

Kader bahsine gelince; kader bahsi Sevadı Azam'da kısa geçtiği için, o kadar terceme ile yetinilmemiştir. Kaderin önemine binaen, müstakıl ikinci bir bölüm olarak, geniş biçimde ele alınmıştır. Herkesin anlıyabileceği şekilde, kaderin üç kısımdan ibaret olduğu ifade edilerek, izahatı yapılmış ve böylece konu vuzuha kavuşmuştur.

Kelam konusu da ehemmiyeti haiz olduğundan; üçüncü müstakil bir bölüm olarak ele alınmaktadır. Zira kelam, akaid ilminin en mühim bahsini teşkil etmektedir.

Dördüncü bölüm ise; ehli sünnet vel cemaattan olabilmek için, her müslümanın bilmesi ve inanması gereken 62 maddeyi içeren, Sevadı Azam adlı asıl kitabın tercüme edilmiş olmasıdır. Akaid dalında herkesin öğrenmek için ihtimam göstermesini ge-

rektiren, Şahver hanımın verdiği bu eser ciddi çalışmaların neticesidir.

Gösterilen ihtimamla meydana gelen bu tercüme eser, yüzde doksan vaktini boşa harcayan kimseler, bilhassa hanımlar için bir teşviktir. İlmi çalışma sahasına atılmak isteyenlere bir ikaz, mütercime hanım içinde, başka dallardaki kitabları tercüme etmesi açısından bir adım teşkil etmesini diler, böylece dini sahada sa'yu gayret içine girmesini temenni ederiz.

«Himmetür rical takleul cibal» Her nekadar, erkeklerin himmeti dağları yerinden koparır, diye erkeklere atfen bu söz söylenmişsede, kadınların gösterdiği sa'yu gayretde erkeklerden geri kalmamakta, aynı neticeyi istihsal etmektedir.

Gözden geçirdiğim bu tercüme eser, çok faydalı, güzel bir şekilde hazırlanmış herkesin bilmesi gereken konuları ihtiva etmiştir. Okuyacağınız bu eser, insan için en mühim akaid bahislerini haiz olduğundan, şayanı tavsiyedir. Mütercimeyi tebrik eder ileriye matuf başarılar dilerim.

C. Erçin

MÜELLİFİN TERCÜME-İ HÂLİ

Müellifin adı, İshak bin Muhammed bin İsmail Ebul Kasım el Hakim es-Semerkandidir. Bu zat, Fıkıh ve kelam ilmini Ebul Mansur Muhammedi Matüridi'den almış. Hakim lakabını taşıması ise hikmetle dolu ve çok mev'izeye sahip bulunuşundan olmuştur. Yaşadığı asırda bulunduğu muhitin ulemasından Ebu Bekir Verrak ve Belhdeki meşayihi kirama arkadaşlık etmiş. Kendilerinden insana hayat bahşeden Tasavvuf ilmini almıştır.

İlimleri câmi, allame, ulemanın hocası, mütekaddimin alimlerin üstünü, mütebahhir, İbnül Hakim adıyla şöhret bulmuş, büyük alim olan Sem'âni onun hakkında, cami-ul ulum tâbirini kullanmıştır. Bu zat Allahın salih kullarından olup, güzel sirete sahip, hikmette darbı mesel olarak gösterilenlerdendir. Uzun zaman Semerkanddaki kadılara riyaset etmiş, Şarkda ve Garbda adı alabildiğine yayılmış, çok hikmetli sözlerinden dolayı da, İbnül Hakimi Semerkandi diye şöhret bulmuştur.

Hicri 342 Muharrem ayının aşura gününde vefat etmiştir. Allah garîki rahmet eylesin ve onun kitabından bizi ve herkesi müstefid kılsın, amin.

ALLAHIN VARLIĞINI, AKLİ VE NAKLİ DELİLLERLE İSBAT

Maalesef asrımızda Allahın (C.C.) varlığı konusunda, hâlâ müterreddid olanlar vardır. Allah (C.C.) var mıdır, yok mudur münakaşası alabildiğine sürüp gitmektedir. Bu derekeye düşenleri bu badireden kurtarmak için, Allahın (C.C.) varlığı ve Allaha iman hakkında, akli ve nakli bazı delilleri serdetmek gereğini duyduk.

Allahın (C.C.) varlığına iman, akli, nefsi, içtimaî, siyasî ve lugavi zarurattandır. Önce zarureti lugaviyi ele alalım. Soruyoruz. Önce manâmı mevcut olup, bilahere o manaya bir ad verilir? Yoksa önce ad, sonra manâmı mevcud olur? Elbette mâna mevcud olduktan sonra, mânaya bir kelime ad olarak verilir. Yok olan birşey için lafız vaz' olunmaz.

Mesela: Televizyon yokken adı var mıydı? Keza buzdolabı, teyp v.b. yeni veya eski icad olan araç ve gereçler yokken, adları var mıydı? Mâna mevcud olunca, onların her birine bir ad bulundu televizyon, teyp v.s. dendi.

Bunun içindir ki görüyoruz;

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَٓاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِؤُ۫ن۪ي بِاَسْمَٓاءِ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ
اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ۝ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَٓا اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَاۜ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَل۪يمُ
الْحَك۪يمُ ۝ قَالَ يَٓا اٰدَمُ اَنْبِئْهُمْ بِاَسْمَٓائِهِمْۚ فَلَمَّٓا اَنْبَاَهُمْ بِاَسْمَٓائِهِمْۙ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ
اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۙ وَاَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

«Allahu Teâlâ mânaları Meleklere arz etti. Adem (A.S.) a da o mânaların isimlerini öğretti. Allah (C.C.) Meleklere, şu gördüğünüz eşyanın isimlerini söyleyin buyurdu:

«Melekler: Sen yücesin, seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka ilmimiz yoktur. Şübhesiz sen bilensin, hakimsin» diye aczlerini itiraf ettiler.

(Allah) dedi ki: Ey Âdem bunlara onların isimleriini haber ver. (Adem) bunlara onların isimlerini haber verince (Allah) : Ben size; ben göklerin ve yerin gayıblarını bilirim sizin açıkladığınızı ve içinizde gizlediğinizi bilirim dememişmiydim dedi.

Bakara sûresi âyet: 31, 32, 33 Bu âyetlerden anlıyoruz ki, mâna olmadan ad olmaz. Önce mâna sonra ad olur.

Bunu böylece anladıktan ve kabul ettikten sonra, münkirlere derizki; Allah (C.C.) lafzı nereden geldi, beşer lugatına nereden girdi? Eğer Allah (C.C.) zatı yok olsaydı, Allah lafzı ona ad olarak verilir miydi?

Bundan daha enteresanı şudur. Allah kelimesi gibi, aynı mânaya gelen lafızların, her milletin dilinde mevcud olmasıdır. Bu lafızlar bu lugatlara ne-

reden girdi? Meselâ Farsça'da Hüda, İngilizce'de Gad, Türkçe'de Tanrı, ilkel kabilelerde Totem ve sair dillerdeki Allah'a eksik te olsa, ıtlak olunan diğer adlar gibi.

Demekki ilk insanlara'da, Allah bu isimleri öğretmiş, fakat insan sonradan Allahı inkâr temayülünü göstermiştir. O halde Allahın (C.C.) varlığını öğrenmek asl, inkâr ise arızi oluyor.

Diğer lugavi bir felsefede görüyoruz ki küfür kelimesi, imanın varlığına delalet eder. Zira küfrün sözlük mânası, herhangi bir şeyi örtmektir. Ortada asl olan birşey mevcutturki, küfür onu örtüyor. Örtülen asl, örten ise arızi oluyor. O halde örtülen İmandır ve asl oluyor. Örten ise küfürdür ve arızi oluyor.

Allah kelimesi ile küfür kelimesinin, felsefi izahı yapıldıktan sonra, her iki kelimede, Allahın (C.C.) varlığına iman etmeye delâlet etmiş ve düşünüldüğü zaman da, küfür kelimesi mümin olmuş oluyor. Zira sözlük mânası örtmek, örtmek de altta birşeyin var olduğuna delâlet ettiğine göre;

Şöyle ki, küfür demek hiçbir ilah yok demektir. Küfrün sözlük mânası ise setr'dir (örtmektir) binaenaleyh küfür, mâna itibariyle imana delâlet eden Lâilahe illallâhı örtmektedir. Örtülen, kelimeyi Tevhid imana delâlet ettiği gibi, örten, küfür kelimesi de imana delâlet edip, mümin olmuş oluyor.

İmamı Şafi (R.A.)'ye Allahın varlığına delilin nedir diye sorulduğunda Dut yaprağıdır, tadı, rengi, kokusu ve tabiatı bir olduğu halde İpek böceği ondan yer, ipek olur, arı yer bal olur, koyun yer et ve süt olur, ceylan yer misk olur. Saydığımız hayvanların hepsinin yediği aynı şey olduğu halde, ni-

çin mahsulleri muhtelif oluyor? Bu muhtelif fabrikalarda tek maddeden meydana gelen mahsullerin ayrı ayrı olması, Allahın (C.C.) san'atıdır, başkasının değildir. Sâni (yapan) Allahtır (C.C.)

Üçüncü bir misal: Allahu Teâlâ bir âyeti celilede buyuruyor ki:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ
يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ
ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ۝ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

«Ey insanlar, size bir temsil verildi, onu dinleyin: O Allah'tan başka yalvardıklarınız (var ya) onların hepsi bir araya toplansalar, bir sinek dahi yaratamazlar. Sinek onlardan bir şey kapsa, bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de âciz istenen de. (yâni puta tapan da âciz, tapılan put da veya put da âciz sinek'de).

Allah'ı lâyıkıyla takdir edemediler. (Onu gereği gibi bilemediler.) Allah kuvvetlidir üstündür.» (Hac sûresi, âyet; 73-74).

Bu âyetle Cenabı Hak (C.C.) aleme bütün imkânlarıyla beraber, kendilerini ortaya koymaları için meydan okuyor ve buyuruyor ki. Güçleri yetiyorsa bir sivri sineği yaratsınlar. Asrımızda ilim ve teknolojinin inkişafına rağmen.

Şöyleki: İlimle aya gitme hadisesi, milyonlarca insanı bir anda başka memleketlerde olduğu halde, televizyon vasıtasıyla görebilmek. Ayrıca hadiselerinde ânında görülmesi, bir anda bir şahsın

sesini radyo vasıtasıyla bütün dünyanın duyması gibi. Gerçi ilim bunları gerçekleştirmiş, fakat, bir sivri sineği yaratmak şöyle dursun, kanadını yaratmaya dahi muktedir olamamıştır ve olamazda.

Allahu Teâlâ şunu demek istiyor: Ey insanoğlu! Sen bütün imkânları sana verdiğim halde, kudretimin önünde acizsin. Evet, bir bardak suyu veya bir mikdar sütü yapıp içirmeye muktedir değilsin ve senin aczin, kudretimin karşısında devam edecek ve gölgelenecektir.

Allahu Teâlâ Vakıa sûresi (68-69) uncu âyetlerinde buyuruyorki:

«İçtiğiniz suya baktınızmı? İçtiğiniz suyu sizmi indiriyorsunuz, yoksa bizmi?»

Seneler evvel Newyork'da yağmur yağmamıştı. Bunun neticesinde büyük bir susuzluk halkı tehdid ediyordu. Kuyulardan su alınıyor, halka az su kullanmaları, az banyo yapmaları anons ediliyordu. Suyu elde etmek için ilmi araştırmalar da yapılıyordu. Sun'i bulutların icadı için, bazı şeyleri getirdiler, göğün her hangi bir vesile ile yağmur yağdırmasını istediler. Bu yüzden büyük masraflar yaptılar. Bu ilmi ameliye neticesinde, hiçbir şey yağmadı, neden?

Oksijen mevcut, hidrojen mevcut bu iki bileşimden su olur. Bu gerçekten basit bir ameliyedir. Lakin suyu halk eden (yaratan) Allah (C.C.) dır. Allahın kudretinin karşısında, ilmin aciz kalması, güç yetirememesi neden? İlim ve tabiat size göre, yaratıcınız değil miydi? Niçin Ay'a varan insan, küçük bir nehri veya küçük bir kanalı icad etmedi? İnsan, bir bardak suyu veya sütü vermekten aciz

kalıyor. Evet, ilim sütün neden yapıldığını, hangi maddelerden terekküb ettiğini biliyor, fakat yapmaya gücü yetmiyor. Zira, ey insan! sen acizsin, imkânların nekadar bol olsa, maddelerin terkibini bilsende, süt ilahi bir mucizedir. İnek ve manda sütü meydana getirecek ayrı birşey yemiyorlarki, süt o yedikleri şeyle olsun. Böyle bir yiyeceğin varlığı düşünülse dahi, süt asli bir maddedir, insan onunla yaşayabilir. (yani sun'i bir madde değildir) İlim tahlilini yapar, hangi maddelerden meydana geldiğini de bliir, verimini arttırabilir fakat, sütü yapmaya gücü yetmez.

Amerika'nın yaptığı şu deneyi bir dinleyin: Sütün meydana gelmesi için, bütün maddeleri getirip, sütteki nisbetle karıştırdılar. Sonra 20 tane fare getirip 10 tanesine tabii sütten, diğer 10 tanesine de sun'i sütten içirdiler.

Netice: Sun'i sütten içenlerin hepsi öldü, diğerleri hem büyüdüler, hem kiloları arttı ve hemde hayatları devam etti. İlim evladımıza tabi'i bir bardak süt yapıp içirmekten acizdir.

Ey insan! Mağrur olma aklına güvenme. Allahın (C.C.) kudretinin önünde sen bir hiçsin. İlim ne kadar inkişaf (gelişirse) ederse etsin, ilimdeki bu gelişmeler, Cenabı Hakkın kudretinin inkişafına yarar. Ey aklı selim sahibi, senin Allahın (C.C.) varlığı ve birliği hakkında imanın kuvvetlensin. Zira, Allahu Teâlâ: Fatır sûresi, âyet 28 de:

«Allahu Teâlâdan ancak gereğince bilenler korkar» buyurmaktadır.

Allahın (C.C.) varlığını isbat sadedinde, Allahtan (C.C.) başka kimsenin bilmediği, beş gaybi (gizli) hakikatten bahsedeceğiz:

1 — Kıyamet ilmi: Kıyametin ne zaman kopacağı.

2 — Yağmurun ne zaman yağacağı: Rasatların verdiği bilgi deney mahiyetindedir. Çok zaman isabet etsede, bazen isabet etmeyebilir.

3 — Rahimlerde olanı bilir.

4 — Yarın ne yapacağını kimse bilmez: (Rızkını)

5 — Nerede öleceğini kimse bilmez:

1 — Kıyamet ilmi Allaha (C.C.) mahsustur. Lokman sûresinin 34 ncü âyeti buna işarettir. Allâhu teâlâ buyururki:

إِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي
نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

«Kıyametin nezaman geleceği hakkındaki bilgi Allahın indindedir. Yağmuru O yağdırır, rahimlerde olanı O bilir. Hiç kimse yarın ne kazanacağınr bilmez ve hiç kimse hangi yerde öleceğini bilmez. Herşeyi bilen, herşeyden haberi olan, yalnız Allahtır.»

2 — Yağmur: İlmin gücü yağmur bulutunu başka tarafa sevk edemez. Cenabı Hak (C.C.) nereye yağmasını murad etmişse, orada yağar.

3 — Bu kadar ilmi çalışmalara, araştırmalara rağmen, rahimlerde ne vardır ilmen meçhuldür. İlmin istediği şekilde rahimde mevcud olana teşhis koymaya gücü yetmez.

Amerika'nın Boston eyaletindeki bir hastahanede yapılan çalışmalarda, çocuğun ancak doğma-

dan birkaç gün önce, cinsiyetini tesbit etmek imkânını buldular. Binaenaleyh âyetin manası şudur: **«Ana rahmindeki ceninin evveliyatını, yani bir damla su iken; cinsiyetinin ne olduğunu, Allah (C. C.) bilir. anlamındadır.**

Bütün imkânlar seferber edilerek yapılan ilmi araştırmalara rağmen, ancak doğumdan kısa bir süre önce, ceninin cinsiyeti tesbit edilebiliyor. Kaldı ki Cenabı Hak (C.C.- Kuran-ı Kerimindeki

وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ

(Ma fil, erham) âyetinde Mâ tabirini kullanıyor.

Eğer âyeti kerimedeki mâ yerine, men kullanılsaydı, cenini kasd etmiş olurdu, cenin durumuna geldikten sonra bilgisi olurdu ki, bunu ilimde isbat etmiştir. Buda mülhidlerin işine gelirdi. Mâ ise yalnız akıl sahibi olanlara değil, eşyayada şamil olmakla, Mâ dan nutfe muraddır. Nutfe de birşey değilken, ne olduğunu ancak Cenabı Hak (C.C.) ilmi ezelisiyle, erkek mi kızmı olduğunu biliyor. Bu ilim yalnız O'na âiddir. Ayeti kerimede men değilde, ma' nın kullanılması Kur'an-ın büyük bir mucizesidir.

4 — Ne zaman ne işleyeceğini insan bilemez. Yani, çalışmasından ne gibi bir rızık elde edeceğini ancak Allahu Teâlâ bilir. Hiç kimse yarın ki rızkını bilmez.

5 — Nerede ve ne zaman öleceğini bilmez.

Emilil Bostani adında Lübnanlı bir milyoner ki önce, bir ekmek parası için kilometrelerce yürürdü, fakru zaruret içindeydi. Sonra milyoner olunca kendisine, malzemesini (yumuşak taş) İtalya'dan ge-

tirterek, bir mezar yaptırdı. Yaş günlerinde arkadaşlarıyla birlikte, oraya gider, yer, içer eğlenirlerdi. Emilil Bostani, arkadaşlarına, öldükten sonrada burada sizinle, böyle yiyip içeceğim derdi. Ölümüyse şöyle oldu: Kiraladığı bir uçakla denizin üzerinden geçerken, fırtınaya tutuldu ve uçak düştü. Ölenlerin cesetleri bulunduğu halde, tüm çabalara rağmen kendisinin cesedi buplunamadı, yaptırdığı kabre giremedi. Adeta, lisanı hal ile kabir: Ey Emilil Bostani, hiç bir nefis nerede öleceğini bilmez, der gibiydi.

Akıl kendi nefisiyle mağrurdur, sahasına girmeyeni kabul etmiyor ve yok farz ediyor.

Akla derizki: Ey akıl! Herhangi bir şeyi idrak (anlamak) için bir vesile (sebep) değil misin? Evet der, göze ve diğer azalara, aynı şey sorulduğunda, evet cebaı alınacaktır.

Göz, niçin görme sahasının dışına çıkanı görmüyor? Belli bir mesafeden sonra görme kabiliyeti kayboluyor, bu durumda, göz görmediği şeye yokmu desin?

Ey insan! Senin aklınında idrak sahası mahduttur. Akıl, sahası dışında olan gerçeklere, kendim idrak edemiyorum diye yokmu desin? Eğer sen bu şekildeki aczini anlamışsan, bu da idraktir. Marifet ehli

وَالْعَجْزُ عَنِ الْإِدْرَاكِ إِدْرَاكٌ

(vel aczü anil idraki idrakün) demişlerdir. Yani, aczini idrak etmek, idraktir.

Ey akıl! Biz bu şekilde ki izahatla, senin guru-

runu kırdık ve şunu isbat ettik. Senin keşfettiğin şeyler, senin aczine delalet eder. İdrak edemediğin sahanın dışına çıkan eşyaya da yok, demeğe hakkın yoktur.

Çölde yaşayan bir bedeviye, Allah (C.C.) var mıdır, yok mudur diye soruluyor. Bedevinin cevabı,

اَلْبَعْرَةُ تَدُلُّ عَلَى الْبَعِيرِ وَخَطُّ السَّيْرِ يَدُلُّ عَلَى الْمَسِيرِ فَكَيْفَ بِسَمَاءٍ ذَاتِ اَبْرَاجٍ
وَاَرْضٍ ذَاتِ فِجَاجٍ وَبِحَارٍ ذَاتِ اَمْوَاجٍ اَفَلَا يَدُلُّ ذَالِكَ عَلَى الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ

(el ba'ratü tedullü alel bair ve hattus seyri yedullü alel mesir. Fe keyfe bi Semain zati ebraç ve Ardın zatı ficac ve bihârın zatı emvac efela yedullü zalike alel aliyyil kebir). Devenin saçkısı deveye, yerdeki iz, devenin geçişine delalet eder de; burç sahibi gökler, yollar sahibi arz, dalga sahibi denizler, yüce Allahın varlığına delalet etmez mi?

İkinci bir delil: İhtiyar bir kadının yanından, yüklü bir deveyi süren A'rabi geçti. İhtiyar, deve yükünü hediye zannederek, kime götürüyorsun? dedi. Bedevi, gördüğün yük, Allahın varlığını isbat için yazılan kitaplardır. İhtiyar kadın kahkahayla güldü. A'rabi, anneciğim neye gülüyorsun? deyince. İhtiyar kadın, evladım sana gülmüyorum. Bu mükevvenatı gördüğü halde, Allahın (C.C.) mevcud olduğuna inanmayıpta, Allahı isbat sadedinde yazılan bu kitabları görüncemi inanacak, bu düşünce beni güldürüyor. A'rabi, anneciğim, gözler kör olunca, manzaraların nurunun bakana menfaat vermediğini bilmiyormusun? Kadın, evet, doğru söyledin dedi ve oradan ayrıldı.

Allahın varlığına iman fıtridir, Allah (C.C.) insanı bu fıtratta yaratmıştır. Meselâ Gemideki insanlar hepsi münkir olsada, gemi battığında. Ev sakinleri tümü Allah (C.C.) yoktur desede, ev yandığında. Hastalık şiddetlenip, münkir ölüme doğru gittiğinde. İşte bu durumlarda bunların hepsi inkar ettikleri Allahı (C.C.) bulurlar ve inkardan vazgeçerler. O anda insana, Allahın (C.C.) varlığını yok gösteren bu perdeler kalkıyor ve kul Allahını (C.C.) buluyor. Allah, Allah diye yavarıyor fakat ye's halinde dönüş fayda vermiyor. (Perdeler: madde, tamah, herhangi bir şeye rağbet, şehvet, dünya zevkleri gibi) bir âyeti celilede Cenabı Hak (C.C.)

وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

«Allahın varlığına delil içinizdedir. Görmüyormusunuz?» buyuruyor.

Ey inkarcı! Senin varlığın, Allahın (C.C.) varlığını isbata kafidir. Sen zannedermisinki Allahı (C.C.) inkâr eden, yok diyen büyük kâfirler, son anda Allah (C.C.) demeden, Allaha (C.C.) yalvarmadan ölmüşlerdir. Lakin, duanın menfaat vermediği anda dua ettikleri için, nedamet (pişmanlık) fayda vermemiştir. Nemrut ve Fravun gibi. Ben en yüce Rabbinizim diyen Firavun, denizde boğulurken öleceği sırada, Beni İsrail'in, iman ettiğine iman ettim demedimi? Fakat bu iman ye's halinde olduğu için kendisine menfaat vermemiştir.

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ

أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ

«Kendiliğinden mi yaratıldılar, yoksa kendileri mi kendilerini yarattılar!» Yoksa gökleri ve yeri mi yarattılar? Hayır onlar düşünüp kesin inanmazlar» buyuruyor. Allahu Teâlâ: (Tur sûresi âyet 35 - 36).

Bu gördüğün bütün kainatın arkasında, Kadir ve Azametli bir Sani'i hakikiyi görmüyor musun?

Yine soruyoruz, Tabiat nedir? Eğer tabiat insani yarattı dersen, yanılıyorsun. Zira, tabiatın sözlük mânası dahi, tabiatın yaratıcı olmadığı, bilakis yaratılmış olduğunu gösteriyor. Tabiat, failet vezninde olup mef'ul manasınadır, yani matbu demektir. (Tab olunmuş, yaratılmış) Matbu olunca kim onu tab etti, sorusu çıkar. Tesadüftür dense: Cevaben derizki, sizin durumunuz çölde kaybolmuş şu iki kişinin durumuna benzer. Yol arayalım derken gayet güzel bir kasra tesadüf ederler. İçi değerli seccadelerle örtülmüş, duvarda saatler, içi gayet güzel döşenmiş, sağlam bir yapı. İki kişiden birisi bu kasrı bir insan yaptı ve içinide tefriş etti (döşedi) diyor. İkincisi ise, hayır senin gördüğün tabiat eseridir der. O halde tabiat nasıl yaptı? Orada taşlar vardı, sel ve rüzgâr onları bir araya getirdi, tesadüfen bu kasır meydana geldi. Duvarlar oldu. Peki seccadeler nasıl oldu? Koyunların yünleri uçtu bir araya gelerek, bu hâli aldı. Rengini kim verdi? Deyince. Renkli madenlerin uçması ve buraya konmasıyla renkler oluştu. Peki saatler nasıl oldu? Buraya demir geldi, zamanla demir kendi kendine döküldü, bu gördüğün şekli aldı diyen adama deli demezmisin?

İntişarı İslam merkezi olan Bağdat da cereyan eden şu hadise, Allahın (C.C.) varlığını isbata kafi-

dir ve diyebiliriz ki Allahı isbat sadedinde en mühim deliller arasında yer almaktadır.

İslam dışı ulema, Müslüman âlimlerle Allahın (C.C.) varlığı hakkında münazara etmek için, Bağdat'a gelerek, büyük alim, mezhep imamı, Ebu Hanifenin hocası Hammadı seçtiler. Herkes Hammadın gelmesini beklerken, ansızın Ebu Hanife çıkageldi ve cemaata hitaben dediki; Münkaşası gereken konular için, muhterem hocamın gelmesine gerek duyulmadı. Münazara için, en küçük talebesi olan beni gönderdi. İstihfaf ile (alaylı tavırla) bumu bizimle münazara edecek dediler? Evet dendi ve suallerin sorulmasına geçildi.

S: 1 — Rabbin hangi senede doğdu?

C: 1 — Ebu Hanife: Allahu lem yuled. Allah doğrulmadı, anası babası yok. Kuranda lem yelid velem yuled buyruluyor.

S: 2 — Rabbin hangi senede var oldu?

C: 2 — Allah (C.C.) zamandan, dehrden önce vardı, varlığına hiçbir şey sebkat etmemiştir.

S: 3 — Getirdiğin cevabın vuzuha kavuşması için, bir örnek istiyoruz?

C: 3 — Ebu Hanife: Dörtten evvel ne var? Üç var. Üçten önce ne var? İki var. İkiden önce ne var? Bir var. Birden önce ne var? deyince. Birden önce hiçbir şey yok dediler. Sayı olan birden önce hiçbir şey olmuyorda, gerçek mânada bir olan Allahu Teâlâdan önce hiç birşey olur mu? dedi.

S: 4 — Rabbin hangi cihete bakıyor?

C: 4 — Karanlık bir yerde fener bulunsa, ışığı hangi tarafa bakar? Her cihete bakar dediler. Sun'i bir ışık her tarafa bakıyorda;

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ

«Allahu Nurussemavati vel ard'» yer ile göğün Nuru olan Allah (C.C.) her tarafa bakmaz mı?

S: 5 — Rabbini bize tarif et, demir gibi sert, su gibi yumuşak ve akıcımıdır. Yoksa duman yada buhar gibi bir şey midir?

C: 5 — Siz hiç ölüme yaklaşmış hastanın etrafında oturdunuz mu? Evet dediler. Sizinle konuşurken öldü, hareketli iken ölünce sükûnete kavuştu. Bunun durumunu değiştiren nedir? Ruhun çıkmasıdır dediler. Ruhu çıkarken siz oradamıydınız? evet dediler. O halde rûhu bana tarif edin. Demir gibi sertmi, su gibi yumuşak ve akıcımı, yoksa duman ve buhar gibimiydi? Biz bilmiyoruz, tarif edemeyiz dediler. Mahluk (yaratılmış) olan bir rûhun künhüne (aslına) vasıl olmak mümkün değilken, siz benden Zâtı İlahiyi tarif etmemi mi istiyorsunuz?

S: 6 — Rabbin nerede mevcuddur?

C: 6 — Bir tas süt getirin (getirildi) sütün içinde yağ varmı? Var. Neresindedir? Sütün her cüzünde yağ vardır, belli bir yerde değildir. Dediler. Mahluk bir yağa mahsus bir mekan olmuyorda, Zâtı İlâhi için mi mekan taleb ediyorsunuz? Bu acaib bir şeydir. Her yerde vardır.

S: 7 — Kainat yaratılmadan önce herşeyi takdir ettiğine göre, Rabbin şimdi neyle meşguldür?

C: 7 — Siz inin, bu suale bulunduğunuz yerden cevab vereyim. Dehri yerinden indi. İmamı Azam oraya çıkınca, Rabbim şu anda sizi indirdi beni çı-

kardı. Bir kısım insanı yükseltir, bir kısım insanıda alçaltır, bu anda bunu yaptı dedi.

S: 8 — Cennete girmek için başlangıç varda, niçin sonuç olmuyor? Yani her bidayetin bir nihayeti olması lâzımken, Cennet ehli ebedidir deniyor. Böylece nihayetsiz oluyor neden?

C: 8 — Sayıların evveliyatı var, nihayeti yoktur.

S: 9 — Nasıl oluyorda Cennetde yemek, içmek olduğu halde bevl ve gait olmuyor?

C: 9 — Hepimiz, her mahluk annesinin karnında 9 ay kalırken, annesinin kanıyla beslendiği halde, bevl ve gait yapıyormu? (Küçük abdes, büyük abdes).

S: 10 — Cennetteki meyveler harcandıkça, yerine aynısı geliyor, tükenmiyor, bu nasıl oluyor?

C: 10 — İlim, verildikçe azalmaz çoğalır.

S: 11 — Yaptığımız bu münazarayı, şu üç suali sormakla kapatalım. Üç kişiden birincisi: Siz Allah (C.C.) mevcuddur diyorsunuz, ben görmek isterim.

İkincisi: Kıyamet gününde ceza ateştir, halbuki cinniler ateşten yaratılmışlardır. Bunları ateşle cezalandırırken ateş nasıl tesir edecektir?

Üçüncüsü: Herşey, kaza ve kaderledir diyorsunuz. Eğer bu dediğiniz doğru ise, insan yaptığı işten muaheze edilmemelidir. Halbuki biz bu durumda görüyoruz ki, insan işlediği fiilde mecburdur dedi.

Ebu Hanife bu soruları dinledikten sonra. Yerden bir avuç toprak alarak, üçünün de yüzüne serpti ve sorduğunuz suallere cevabım budur dedi.

Bunun üzerine, devlet başkanı'na Ebu Hanifeyi

şikayet ettiler. Başkan, niçin bunu yaptın? deyince. Suallerine cevap olsun diye yaptım, cevabını verdi.

Birincisi, Allahı (C.C.) göstermemi istedi, ben gözüne toprak serpmekle, ona elem verdim. Başkan: Adama, elemi gösterebilirmisin? Hayır. Ebu Hanife: O cahile deki her mevcud görünmez elemin görünmediği gibi.

İkincisi, cinniler ateşten yaratıldığına göre, ateşle cezalandırılamayacağını söylüyordu. Ona deki: Sen topraktan yaratıldın, yüzüne serpilen topraktan niçin elem duydun?

Üçüncüsü; kaza ve kaderden sormuş, kulun işlediği mecburidir görüşünü savunuyordu. Bu arada, insanın cüz'i ihtiyarını unutmuştu. Ben attığım toprakta mecbu isem, beni sana niçin şikayet etti? Bunca münakaşadan sonra, dehrilerin başkanı müslüman oldu.

KAZA VE KADER

İnsan, insan olduğu günden beri aklını çelen kaza ve kader konusu. Akaidin en mühim ve en dikkat edilmesi gereken bölümünü teşkil eder.

İlk önce hilaftan uzak, bu konudaki Kuran reyini öğrenelim. İşte âyeti bunun en bariz bir delilidir.

1 — Allah'u (C.C.) adaletli olduğuna, kulları için zalim olmadığına bu âyet şahadet etmektedir.

Akılda, dini teklifteki serbestiyete bakınca ister sevabı gerektiren, ister ikabı gerektiren fiilde olsun. Aslında insanın hür olduğuna şahadet eder. İnsan, dilerse mümin, dilerse kafir olur. Bu da insanın hür iradesinden ileri gelmektedir.

Kazanın Üç Çeşidi Vardır:

1 — Sabrı ve şükrü gerektiren kaza.
2 — Mualeceyi gerektiren kaza.
3 — İçinde hür bulunduğun kazadır ki, onunla mesul olursun.

1 — Sabrı ve şükrü gerektiren kaza odur ki, insanın dahli olmadan, insan için meydana gelendir. İnsanın zeki veya gabi (geri zekalı) olması, rızkının geniş yada dar olması ömrünün uzun veya kısa olması, güzel veya çirkin olması gibi. Bunların tümü Kaderi âladandır. Ali imran sûresi âyet (6) da buyruluyor ki:

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren odur.»

Hayatta: Meydana gelmesinde insanın dahli olmayan, gerek hayrın, gerekse şerrin isabeti, kaderi âladan sayılır. Bu nevi kader, Allahın (C.C.) İlim ve iradesine uygun bir şekilde seyretmektedir.

Allahu Teâlâ Fe'aalün lima yürid dir: Dilediğini ziyadesiyle yapar. İkinci bir âyette: **«Ne yerde ne de kendi canlarınızda meydana gelen hiçbir musibet (afet, hastalık) yoktur ki biz onu yaratmadan önce bir kitapta (yazılmış ezeli bilgimizde tesbit edilmiş) olmasın. Doğrusu bu Allah'a kolaydır.**

(Başınıza gelecek olayları, önceden bir kitaba yazdık ki) elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve (Allah'ın) size verdiğiyle sevinip şımarmayasınız. Çünkü Allah kendini beğenip övünen kimseleri sevmez.» (Hadid: 22-23)

2 — Kazanın ikinci bölümü: Bu nevi kaza, esbaba tevessülü gerektiren kazadır. Müslüman, bütün imkânlarını kullanarak, kurtuluşa ulaştıran esbaba tevessül eder. Bütün sa'yu gayretini seferber ettikten sonra, neticede ne olursa, meydana ne gelirse, o Allahu Teâlânın kazasıdır. Misal: Aç olan yer, susuz olan su içer, hasta olan tedavi cihetine gider, düşman hücum edince, eldeki bütün imkanlarla düşmanın define çalışılır. Talebe müzakere eder. vs. gibi. Şu şiirde

عَلَيَّ أَنْ أَسْعَى وَلَيْسَ عَلَيَّ إِدْرَاكُ النَّجَاحِ

şâir: Bu durumda bana düşen çalışmaktır. Kurtulmayı idrak ise bana düşmez derken ayeti kerimede de meâlan: **«İnsan için ancak çalışmak vardır.»** buyruluyor.

Binaenaleyh, bazı tembel kimselerin, kurtuluş sebeblerini ihmal edip dururken, bindikleri gemi batıncada, sebeb olarak kaderi göstermeleri ibret vericidir.

Mualeceyi gerektiren kaza konusunda Hz. Ömer (R.A.) ne güzel bir örnektir. Hz. Ömer (R.A.) Şam'a gireceği sırada. Şam'da veba salgını olduğunu duydu, şehre girmedi. Ebu Ubeyde (R.A.) Hz. Ömer'in şehre girmekten ictinab ettiğini görünce:

Etefirru min kaderillahi? Allahın (C.C.) kaderindenmi kaçıyorsun?

Evet: Efirru min kaderillahi ila kaderillahi: Allahın (C.C.) bir kaderinden kaçıp diğer bir kaderine sığınıyorum.

Aciz ve tembel olanlar, cereyan eden bu hadiseyi kaale almalıdırlar.

3 — Kazanın üçüncü bölümü: İnsanın şer'i teklifleri yerine getirip getirmemesinde hür olmasıdır. Kazanın bu bölümüyle ilgili çok ayetler vardır. Meselâ: Kehf sûresi âyet 29:

فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ

Kim neyi dilerse; İmanı dileyen mümin olsun, küfrü dileyen kafir olsun.

Şûrâ sûresi âyet 20:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ
وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا

Her kimki ahiret hırsını talep ederse ziyadesiyle veririz. Her kimde dünya hırsını isterse, dünyadan veririz.

Rad sûresinde de:

إِنَّ اللهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

Allahu Teâlâ bir kavmi değiştirmez, onlar istikametlerini değiştirmedikçe:

Kur'anda çok âyetler varki, insanın hürriyetini, herhangi bir şeyi işleyip işlememede hür olduğunu tesbit etmektedir. Kul, bu hürriyetinden dolayı hesap görür. Zira teklif hürriyete bağlıdır. Hürriyetini yitiren insandan teklif kalkar.

Misal: **Zaruret içinde olan kimse helal kabul etmiyerek, ve hududu aşmamak şartıyla bu haramdan bir miktar yiyebilir. Ona günah yoktur. Bu durumda teklif ondan kalkar.** (Bakara sûresi, âyet 173)

Bu mevzuda Resulullah (S.A.V.) Efendimiz de: **«Rufia an ümmeti elhatau vennisyanü vemestükrihu aleyhi»:** Ümmetimden hata ve nisyan kaldırılmıştır. Zorlandığı şeyi yapmasındanda kaldırılmıştır» buyurmuştur.

Bazı kimseler kendilerine kerih gördükleri şeyi Allaha (C.C.) Güzeli işledikleri zamanda kendi nefislerine isnad edip, onunla iftihar ederler. Meselâ: bu konuda Kur'an canlı misaldir. Kasas sûresi, âyet: 78.

«Karun'un malı istendiği zaman, bu mal bana **has bir ilmin sonucudur dedi.»** Cenabı hak, diğer bir âyeti celilede, bir masiyeti işledikleri zaman Allaha (C.C.) nisbet ederler ve derlerki. **Ecdadımızı böyle bulduk. Allah (C.C.) bunu böyle yapmakla emr etti. Ya Muhammed (A.S.V.) deki: Allahu Teâlâ kötülüğü emretmez, siz bilmediğiniz şeyi, Allah (C.C.) hakkında nasıl söylüyorsunuz.** (Araf sûresi, âyet: 28)

Müşrikler şirklerini Allahın (C.C.) iradesine nisbet ederek, Allah isteseydi ne biz, ne de babalarımız, şirk koşmazdık derlerdi: Allahu Teâlâ bunları red etmek üzere şöyle buyurdu: **«Sizden öncekilerde tekzib ettiler ve bizim verdiğimiz azabı tattılar.»**

Ayrıca Cenabı Hak (C.C.) iddia ettikleri yalanı delillendirmelerini talebetti ve **«Söyle ya Muhammed (A.S.V.) yanınızda bize çıkaracağınız, bu konuda bir bildiğiniz varını? Sizinki zandan başka birşey değildir.** (Enam sûresi, âyet: 148)

Kendilerinden önce ibliste Allaha (C.C.) isyan etmişti. Bilahare, dalalete düşmesinde tek sebeb Allah (C.C.) olduğunu ilan etmişti. **«Sen beni dalalete düşürdüğün için, kullarının tümünü dalalete düşüreceğim dedi».** (Hicr sûresi, âyet: 39) İblis bu yüzden Allahın (C.C.) affından mahrum kaldı. Adem (A.S.)'a gelince. İnni zalemtü nefsiy: Ben nefsime zulmettim. Yarabbi diyerek, işlediği hatayı kendinde gördüğü için Allah (C.C.) tarafından kendisine öğretilen kelimeleri kullanarak kurtuldu.

Kelimelerde şunlardı: **«Yarabbi, senin adınla beraber bir ad görüyorum o Muhammeddir (A.S.V.) Onun aşkına beni affeyle»** dedi ve affolundu.

Binaenaleyh, hilkati nâciyenin misali Adem (A.S.) dır. Hata işlemiş ve tövbe etmiş, tövbesi kabul edilmiştir. Kurtuluş vesilesi hatasından dönmesidir.

Hilkati hâlike misali ise, iblistir. Helak sebebi cürüm işleme ve cürümde ısrardır. Müslümanların inancı bu yöndedir.

(Üç nev'i kazayı böylece arzettikten sonra.) Efali ibadın meydana gelmesinde, iki (kademe) vardır. 1) Dahili kademe, 2) Harici kademe. Birinci kademede fiilin meydana gelmesini teşkil eden amil niyettir. Niyetin yeri de kalbdir ve medarı muahezedir, niyet mesuliyeti mucibdir.

İkinci kademe ise, insan iradesinin dışında, zaman zaman dış etkenlerin müdahalesiyle meydana gelen fiildir. İnsan istemediği halde zorlanarak işlediği fiil veya yaparken hata ettiği işte Allah (C.C.) onu muaheze etmez, lutfunun gereği budur. Kalbi merhaledeki hürriyete gelince dış etkenlerin tesiri, zorlaması düşünülemez. Zira ne şerrin, nede hayrın askerleri, şahsın müsaadesi olmadan oraya giremez. (Köle misali; efendi kölesine zahiren, zorla herhangi bir şey yaptırabilir. Fakat niyetine müdahele edemez. Şöyle ki, kalbinde şu muayyen şeyi sakla desede saklamayabilir, müdahele mümkün değildir.)

Kur'anda görüyoruz ki Cenabı Hak (C.C.) insanı birşeyi yapmaya zorlamayı kabul etmez. O şey iman dahi olsa .

«Eğer Rabbin isteseydi yerdekilerin hepsi mutlaka iman ederdi. O halde sen mi insanları mümin olsunlar diye zorlayacaksın?» (Yunus sûresi âyet: 99)

«Kalbin dahli olmadan yaptığınız hatada sizin için beis yoktur. Ancak kalbin kastına taalluk ederse o müstesna. «O zaman günah vardır» (Ahzab sûresi âyet: 5)

Başka bir âyette ise: **«Allah (C.C.) sizi lağven (kasıtsız) yaptığınız yeminle muaheze etmez. Lakin sizi kalbinizin yaptırdığı (kasden) ile muaheze eder. Allah gafur ve halimdir»** (Bakara sûresi âyet: 225)

Sen niyetini hür bir iradeyle, azimle kullandıktan sonra, senin istediğini Cenabı Hak kazasıyla tamamlar.

Tabiat öğretmeni insanı süratli değişim içinde görüyor. Şöyleki: İnsan servet sahibi olmaya başlayınca, kendini emir verme ve men etme sahibi addederek, hemen âmirane hareket etmeye başlar. Elindeki mal gidince de, karıncanın metodlu çalışmasına hased eder. Meselâ **«Nemrud, Ben diriltirim, ben öldürürüm»** (Bakara sûresi âyet 258). **«Kârun; Bana has bir ilim sonucu olan bu malı vermem»** dedi (Kasas sûresi âyet: 78). Keza Firavnı görüyoruz. Gök mülkünü de kendi mülküne zammetmeyi isteyerek, Hâmâna derki: **Ey haman! Bana bir köşk bina et, umarım Semavat esbabına ulaşır, Mûsanın da İlahına muttali olurum:** (Müminun: 36)

«Ayrıca Ad kavmi. Bizden daha kuvvetli kim var diye biribirine sorarlardı» (Fussilet sûresi, âyet: 15)

Yeni asırda Napolyon: Muhal birşey yoktur di-

yordu. İnsan bu derece gurura ulaştığı veya yaklaştığı zaman, Kur'an âyetleri, hemen onun kibrini azaltarak. La şey olduğunu, mutlak iradenin yalnız Vahidi Kahhara has olduğunu, insana sadede gelmesi için hatırlatmada bulunur. Misal:

«(Dikkat) iyi bilinki yaratma ve emir verme ona âiddir.» (Araf sûresi, âyet: 54)

«Dünyada hiç kimse mutlak emre sahib değildir. Zira vücud sahibi dilerse sizi yok eder, yerinize başkalarını getirir.» (Nisa sûresi, âyet: 133)

İnsanın iki halini ele alalım: İnsan zaif olur, çıkış yolları ona dar gelir. Kendi kendini idareden âciz kalır. Vücudda hiçbir şey yok diye düşünür. Kendisini rüzgârın estiği yönde bir tüy misali, kaderin onunla oynadığını, yerden yere attığını zanneder. Kuran şu âyetlerle onu tedavi eder. Azmini, hür idaresini kuvvetlendirir, o sıhhat buluncaya ve mesuliyetini idrak edinceye kadar, Kuran onunla uğraşır, tedavi eder. (Kehf sûresi, âyet 29) da **«Dileyen mümin dileyen kâfir olsun.»** (Fussilet sûresi, âyet 40'da) **«Dilediğinizi yapınız».**

Çağırıcı müslümanın tabib olması lâzımdır. Kuranı Kerim eczanesinden her insana, neye muhtaçsa onu vermesi gerekir.

Bir kısım âyetler vardır, diğer bir kısım âyetlerle tefsir edilir.

Şöyleki: Kuranı Kerim Cenabı Hakkın yüce iradesinden bahsederek, **«Böylece Allah dilediğini dalalet eder, dilediğini hidayet eder»** (Müdessir 31) buyuruyor.

Bu âyete göre insanın hür iradesi nerede? Ve niçin muhasebe olunuyor. denirse, Cevaben: **Yol-**

dan çıkmamak için bu âyeti tefsir eden, diğer âyetleri gözden geçirelim ve neye binaen dilediğini hidayet, dilediğini dalalet eder öğrenelim. Meselâ: **«Allahu Teâlâ zalimleri saptırır (dalalet eder) dilediğini de işler»** (İrahim: 27)

«Allaha söz verdikten sonra, sözünü bozan fasıkları, onunla dalelet eder» (Bakara: 264).

«Allah kafir kavmi hidayet etmez» (Bakara: 264)

«Allah fasık kavmi hidayet etmez» (Tevbe: 24)

«Allah kafirler toplumuna yol göstermez». (Tevbe: 37).

«Allah dalalette bırakacağı kimselere hidayet vermez.» (Nahl: 37).

«Muhakkak Allahu Teâlâ, ziyade yalan söyliyen ve müsrif olan kimseyi hidayet etmez» (Müminun: 28).

«Allahu Teâlâ küfründe ve yalanında mübalağa edeni hidayet etmez». (Zumer: 3)

«Allahın âyetlerine iman etmeyenleri, Allah hidayet etmez». (Nahl: 104)

Öğrendinmi ?Görülüyorki Cenabı Hak (C.C.) kın dalalet etmek istediği kimseler, dalaleti hidayete tercih eden kimselerdir. Bu kimselerin dilediklerini kader tamamlıyor. Hidayettede durum aynıdır. Şöyleki:

«Allah kendine icabet edenleri hidayet eder. Onlarki iman etmişlerdir ve kalpleri Allahın zikriyle yumuşar (yatışır) (dikkat) iyi bilinki. Allahın zikriyle kalbler yumuşar». (Rad: 28).

«Bizim için cihad edenleri, yolumuza hidayet ederiz». (Ankebut: 29)

«Muhakkak, iman edip ameli salih işleyenleri, imanları sebebiyle Allah hidayet eder.» (Yunus: 9)

«Muhakkak Allahu Teâlâ iman edenleri doğru yola hidayet eder.» (Hac: 54)

«Eğer müslüman olurlarsa hidayete ererler». (Ali İmran: 20).

«Eğer sizin iman ettiğinizle iman ederlerse hidayete ererler.» (Bakara: 37)

«Allahu Teâlâ yoluna yönelenlere, ziyadesiyle hidayet verir.» (Meryem: 76)

İnsan nefsini hidayete hazırladıktan sonra Allahın (C.C.) hidayeti devreye girer. Ayetlerin izah ettiği şekilde kalbini Allaha (C.C.) yönelt, sana hidayet gelir.

Hidayet iki kısımdır: 1) Genel hidayettir, kendisine Resulün (A.S.V.) ve kitabın, irrşad ve tebliğin ulaştığı herkes bunda müsavidir. Bu tebliğ ve irşadda kitab ve Resulden sonra, kim dalalete düşerse, kendine yapar. Körlüğü hidayete tercih etmiş olur. Cenabı Hak:

«Semûd kavmini hidayet ettik. Fakat onlar körlüğü hidayete tercih ettiler.» buyuruyor: (Fussilet: 17)

2) İkinci nevi hidayete gelince: Hayra muvaffak olmaktır. Bu nevi hidayeti Cenabı Hak (C.C.) hayra meyyal gördüğü kimseye nasib eder.

«Her kimki, takvalı davransa, sadaka verse, hüsnayı (Kelimeyi Tevhidi) tasdik etse ona en güzel şeylerin yolunu kolaylaştırırız.» (El-leyl: 5. 6. 7)

Şerrin esbabına taalluk eden kimselere gelince, hidayete müstehak değillerdir. (Yalancılık, bahillik, âyetleri inkar gibi).

«Kim bahillik yapar kendini zengin görüp ihtiyaç göstermezse Kelimeyi Tevhidi tekzib ederse, en şiddetli yolu ona hazırlarız.» (Elleyl: 8. 9. 10)

Hayatını (yani zamanını) ek, eğer ekmeden hayır istersen, kudret eli sana olgun bir gül bitirecektir. Yine hayatını ek, o ekmeden maksadın şerse, kudret eli bu ektiğinden sonra, devamlı artan bir diken bitirir. Müslümanın akidesi budur.

MASUM ANLAYIŞLAR

Dünki kader ile bugünki kader anlayışı arasındaki fark: Asrı saadette müslümanlar, muhaverelerinde kadere imanla güçleniyorlardı. Kadere iman onları cesaretlendiriyordu. Nasıl cesur kılmasınki: Onlar ömürlerin mahdut olduğunu, rızıklarının belli olduğunu. Rızkı tükenip eceli gelmeden, bir nefsin elbette ölmiyeceğini biliyorlardı. Bu onların inancı idi. Dünün insanı böyleydi, onlardan sonra gelenler ise, istirahata çekilmeyi dünyada uzun kalmayı, kaderi özür olarak göstermeyi, böylece mesuliyetten kaçmayı tercih ettiler.

المكتوب على الجبين لا بد أن تراه العين

Onlar: Alında yazılı olanı, gözün elbette görmesi lazımdır, derler.

Ne yazıkki bazı gençler, dinini terkettiği günden beri benliğini kaybetmiş bulunuyor.

Şöyle ki: Bazı insanlar, hurafâtı; Semavi dinmiş gibi müdafaa ederler. İsyana batmış kimseler, bu Allahın (C.C.) emridir derler. **Halbuki Allah (C. C.) masiyeti emretmez. Cenabı Hak şeytan sizi fakir olacaksınız diye korkutur, masiy'eti emreder. Al-**

lah ise mağfiret ve ihsanını vadediyor. Allah vasidir ve âlimdir buyurur. (Bakara: 268).

Kimiside işlediğim isyan Allahın (C.C.) iradesiyle olmuştur der. Bunu derkende şerden, kendisine düşen hisseden kurtulmak ister.

Vaka şudurki: Allahu Teâlâ hiçbir şeye kulunu icbar etmez. Velevki o şey iman olsun. İmanda zorlama olmadıktan sonra, isyanda zorlama hiç olmaz.

Allahu Teâlâ insana hür bir irade verdi. İşlediği fiillerde onu serbest bıraktı ki, ona göre hesab görsün.

Meselâ trene binen kimseler gezmelerinde, diledikleri vagona girmekde, mutlak bir hürriyete sahibtirler. Fakat bir cürüm işleyincede, şahsın hesab göreceği adalettir. Ama trenin durmasında veya gitmesinde, onun bir dahli yoktur. Durdu veya gitti diye muaheze edilmez. (Yani bundan mesul olmaz.)

Hayatlarını gabi felsefe ile tüketen bazı müslümanlar, yarın cehennemde yanarken oraya girme sebebini münakaşa eden Kur'ana, bozuk felsefeleriyle cevap veremeyip, bilakis gerçeği söylemek zorunda kalırlar. Şöyleki:

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا

Kur'an, size korkutucu gelmedimi? (diye sorar) Evet geldi fakat biz tekzib ettik; derler. (Mülk: 8. 9.) Kur'an devamla: **Sizi cehenneme sevk eden âmil nedir? Biz namaz kılmıyorduk; miskinlere ye-**

dirmiyorduk, sapıkların içine dalmış ve kıyamet gününü tekzib ediyorduk. Sonunda bu halde iken ölüm bize geldi çattı: (Müdessir: 43 - 47).

Bazı kimseler Allahın ilmine (C.C.) iman ediyoruz. İlmi her şeyi ihata etmiştir. Günah işlememiz, Allahın (C.C.) ilmiyledir derler. Böylece kendilerini mazur göstermeye çalışırlar.

Allahın (C.C.) ilmi herşeyi olduğu gibi gösteren saf ve berrak aynaya benzer. Çirkin yüzlü bir kimse aynaya bakıp, kendi çirkinliğini görünce beni çirkin gösteren aynadır demeye hakkı varmıdır? Allahu Teâlâ ilmiyle insanların, ayrı ayrı yollar ihtiyar edeceklerini bilmektedir. Takdirde buna göredir. Dilediklerini de onlara müyesser kılacaktır. Buna dair Cenabı Hak Şems sûresinin 1. nci âyetinden 7. nci âyetine kadar 11 sefer yemin ederek: **«And olsun güneşe ve onun aydınlığına (günez batarken) Ona tâbi olduğu zaman aya. Güneş gündüzü açıp aydınlattığı zaman gündüze. Ziyasını örtüp bürüdüğü zaman geceye. Göğe ve onu bina edene. Arza ve onu döşeyene. Nefse ve onu (insan biçiminde) düzenleyene. Sonrada o nefse; isyanını ve itaatını öğretti. Muhakkak (Allahın) azdırdığı kimse ise husrana uğramıştır:** buyuruyor.

Her nefse yapacağı kötülüğü ve takvayı ilham etti buyurması, neticenin adaletli zuhuru içindir. Bu ise mutlak hürriyetin gereğidir. Şu halde şehadet etmek gerekir ki, gerçekler Kur'anda açıktır. Fakat buna rağmen insan cedelde ısrar etmekten geri kalmıyor.

Ey genç kardeşim! Gel, masiyeti Allah (C.C.) yaptırdı demede, nefsim yaptı deyiver ve mücadeleden vazgeç. Ağır yükünle Rabbine git, özür dile se-

nin günahını örter, zira O gafur ve rahimdir. Umulurki yazdığım bu kısa izah, sana bir anahtar olur. Her bahçedende bir çiçek almakla, basiret sahibi olursun.

Daha geniş izahat istersen: Muhammed Gazalinin **«Akidetül Müslim»** ve Ebu Vefanın **«Kaza ve Kader»** adlı kitabına müracaat et.

KUR'AN

Kur'anın toplanması üç şekilde ve üç zamanda olmuştur.

1 — Vahyi zamanı; yani Kur'anın Resulullaha nazil olduğu zaman.

2 — Hz. Ebu Bekir Sıddık (R.A.) zamanındaki toplanma.

3 — Hz. Osman (R.A.) zamanındaki toplanmasıdır.

Allah (C.C.) hiç bir zaman Kur'anı terketmemiş. **«Biz onu indirdik, onun koruyucusuda biziz.»** demiştir (Hicr: 9).

Toplanması hakkında da; **«Cenabı Hak (C.C.) Kur'anın toplanması bize düşer. Onu sana okuduğumuz zaman ona tabi ol. Sonra onu izah bize düşer buyurmaktadır.** (Kıyame: 17).

Kur'anın toplanması için iki mana vardır:

1 — Erkeklerin göğsünde toplanması. (Yani hıfz edilmesi) ve okunmasıdır.

2 — Kur'anı yazarak bir araya getirmektir.

Hıfz ve tilavet yönünden (A.S.V.) efendimiz, bir yol tesis etmiştir. Önce Resulullah (A.S.V.) bu-

lunduğu topluluklarda ve namazlarında, Cuma hutbelerinde vesaire de ashaba Kur'an okuyordu. Bazılarına münferiden okuyordu. Ezcümle: Ubeyd İbni Kaab gibi. Allah (C.C.) bana, sana Kur'an okumakla emretti. Abdullah İbni Mesud içinse, sen Kur'anı bana oku derdi, Zirâ sesi gâyet güzeldi. Abdullah İbni Mesud (R.A.) sana Kur'an okuyorum, halbuki Kur'an sana nazil olmuştur. Resulullah (A.S.V.) evet, buyurdu. İkinci olarak, ashabı kiram: Kur'an okumada ve ezberlemede Resulullahtan (S.A.V.) teşvik görmüştü. Resulullah.

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

«En hayırlınız Kur'anı öğrenen ve öğreteninizdir» buyurdu. İkinci bir hadiste.

اُتْلُوا هٰذَا الْقُرْآنَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَاْجُرُكُمْ بِالْحَرْفِ مِنْهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ ... اخ. بخاري ومسلم

«Şu Kur'anı okuyun, zira Allahu Teâlâ okuduğunuz her harf için on hasene verir. Ben elif, lam, mim üçü birden bir harftir demiyorum, bilakis üçü de ayrı ayrı harflerdir. Kur'anı okuyan kimse, işlek ve manasını anlayarak okuyorsa, meleklerle beraberdir. Okuyupta meşakkat çekiyorsa, yani okuyuşu işlek değilse onun için iki ecir vardır.» Bu hadisi, Buhari ve Müslim rivayet etmişlerdir.

Üçüncü olarak da hafızları şehirlere gönderdi. Müslümanlardan bir kimse, Medine'ye hicret ettiği zaman, Resulullah (S.A.V.) onu Kur'anı öğretene gönderdi. Mescidi Nebevi âdeta arı kovanı gibi ses çıkarırdı. Zira içinde Kur'an okunuyordu.

Bunun üzerine, Resulullah (S.A.V.) yavaş okumayı emretti.

Mihri Kur'andan bir sûre olan kadının kocası, kendisine o sûreyi ezberletiyordu. Kur'an âdeta kabilenin (milletin) ruhu, devletin düstürü olmuştu. Kur'an hafızlarının adedi sayılamıyacak kadar çoktu, çoğalmıştı. Tabi bu Kur'anı göğüslerde toplama yönündendi. Ama, Kur'anı yazarak toplayanlara gelince, hıfz edenlerden sayıca az değildi. Resulullah (S.A.V.) Kur'anı yazmayı emretmiş ve benden Kur'an dışında bir şey yazmayın demişti.

Vahy için âyetler nazil olduğunda, âyetlerin tescili için, vahy kâtiplerini Resulullah (A.S.V.) seçmişti. O vakitte mümkün olan yere, meselâ taş, deri, hayvanın sırt kemiği, hurma ağacı kabuğu gibi şeyler üzerine yazıyorlardı. (A.S.V.) efendimiz; Kur'anı, insanlar tarafından hıfz edilmiş, tamamı yazılmış ve toplanmış olarak bıraktıktan sonra, Rabbine kavuştu.

Ben burada, âyetlerin tertibine işaret etmek istiyorum. Şöyleki: Cebrail (A.S.) her âyetin yerini Resulullaha bildiriyor, şu âyet şu âyetten sonradır, şu sûredendir şuraya yaz, dedikten sonra konması emr olunan yere koyuyordu. Bu gerçektir. Zira Kur'an Resulullaha inmeden önce, Levhi mahfuzda yazılıydı. Ayetlerin yerleri orada ne ise, bugün elimizdeki Kur'anda aynısıdır. Buruç sûresi, âyet 22'de.

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ

«O Levhi mahfuzda şerefli bir Kur'andır» buyrulmaktadır. Sonra Kur'an hadiselerin zuhuruna göre inmeye başladı. Cebrail (A.S.) âyetlerin yerlerini tahdid ediyordu. Cebrail (A.S.) Ramazanda iniyor. Resulullah ile tertib hakkında müzakeresini yapıyordu. Tâki elimizdeki Kur'an, Levhi Mahfuzdaki Kur'ana uysun diye. Osman İbni Affan derki: Elimizdeki mevcud sûrelere göre, âyetleri yazmamızı, şu âyeti şu sûreye koyun diye emr ederdi. Zeyd İbni Sabit de biz Resulullahın yanında yazılmış Kuran âyetlerini, bize gösterdiği şekilde tertib ederdik. Resulullah Kur'anı okur ve nereye yazacaklarını kâtiplere tarif ederdi, der. Bundan dolayıdır ki âyetlerin tertibi, beşer ile ilgili değildir. Ayetlerin yeri, vahy ile tesbit edilmiştir. Ayetlerin tertibinde, beşerin fonksiyonu yoktur. (A.S.V.) efendimizin vefatından sonra, Kur'an tamamen hafızlar tarafından hıfz edilmiş, tertib üzere tamamen yazılmış, ümmet tarafından muhafaza edilmiş ve devletin himayesine girmiş olarak görüyoruz. Ebu Bekir'in devri başladığında Riddet harpleri zuhur etti. Yalnız yevmi yemamede 70 kur'an hafızı şehid edildi.

Ömer İbni Hattab bu durumdan çok müteessir olmuştu. Bunun üzerine Ebu Bekir'e giderek Allah ikisindende razı olsun. Kur'anın bir mushafta toplanması için emretmesini, kendisinden istedi. O mushafta devletçe muhafaza altına alınsın diye ekledi. Önce Ebu Bekir tereddüt etti, çünki Resulullahın işlemediği bir şeyi işlemeyi kerih görüyordu.

Bilahare Allah (C.C.) Hz. Ömer'in göğsüne verdiği ilhamı, Ebu Bekir'in göğsüne de ilham edince Hz. Ömer'in sözünü yerine getirmeye çalıştı.

Hz. Ömerin korkusu neden ileri geliyordu?

Ömer (r.a.) vahy katiblerindendi. Kur'anı tedvinin önemini de gayet iyi biliyordu. Bu arada ashabı kiramın büyüklerinin hafız olmaları da kendileri için büyük avantajdı. İkincisi: Ömer (r.a) bizzat Resulullahtan (s.a.v) Kur'an ezberleyen hafızların önemini de, adil şahidlerdir diye nazara alıyor, Resulullahın (s.a.v) huzurunda yazıldığına şahadetlerine güveniyordu. Bu büyük zevat, sadece Kur'anı hıfzetmekle kalmayıp, aynı zamanda Resulullahın (s.a.v) yanında Kur'anın yazıldığını da görmüşlerdi ve buna şahid idiler. Hz. Ömer de buna güveniyordu. Hz. Ömer indinde, Kur'anın yazılışındaki şahadetleri, hıfzlarından daha önemliydi. Bu fırsat varken, Kur'an yazılsın, tek kitab olarak meydana çıksın istiyordu.

Zeyd İbni Sabit'in riyasetinde, Hz. Ebu Bekir ve Ömer (Allah onlardan razı olsun) bir heyet seçtiler. Zeyd İbni Sabit'in riyaseti dört özellik taşıyordu. 1) Güçlü bir gençti, 2) Yazı ilmini biliyordu, 3) Kur'anı korumada titizdi, 4 Vahyin yazılması için, yazısına güvenilir kişiydi.

Hz. Ömer (r.a) o heyetin hıfzına güvendiği halde, kendilerinden Kur'an yazmamalarını istedi. Bizzat Resulullahın (a.s.v.) zamanında yazılan vesikaların gerektiğini ve heyetin, mescid kapısında oturmasını, o vesikaları taleb etmelerini, vesikayı getiren kişide, bu ayetlerin Resulullahın (s.a.v) yanında yazıldığına dair, iki şâhid getirmeden yazmamalarını emretti: Ayeti yazanda, vahy katiblerinden filan şahıstır diye, şahadet etmeleri de gerekiyordu. Kur'an ayetlerini toplayan hey'et, Hz. Ömerle ayetteki vav harfi hakkında, var mıdır yok mudur diye ihtilafa düştüler. Hz. Ömer yok diye iddia eder-

ken heyet vav vardır diyor, vavın varlığında ısrar ediyordu. Şöyleki: Hz. Ömer

اَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ

«ellezinet tebeuhum» diye vavsız okurken, heyet ise

وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ

«Vellezinet tebeûhuın» diye, vavla okuyordu. Bu muhalefet devam ederken, Hz. Ömer Hac mevsiminde her yerden gelen hafızların toplanmalarını emretti, vavın varlığı hakkında araştırmadan sonra, heyetin Hz. Ömere (r.a) muhalefette haklı oldukları, aslında vavın var olduğu tebeyyün etti.

Ey müslüman genç kardeşim! Üzerinde böylesine titiz davranılan Kur'andan başka bir kitab gördün mü? Kur'an hakkındaki Allahın (c.cö) vadi şudur. **«Biz onu indirdik, onu koruyan da biziz.»** (Hicr: 9)

Biz de şahadet ederiz ki: Kuran Lahuti bir kitabdır, herhangi bir kimsenin en ufak bir katkısı yoktur. Dünyanın her tarafındaki Kuran bir araya getirilse, ne biri diğerinden farklı, ne bir harf eksik, ne de bir harf fazla olduğu görülecektir. Buradaki Kur'an neyse, Çin'deki Kur'anda odur.

Heyetin başkanı, Sabit oğlu Zeyd derki: Tövbe suresinin son ayetlerini, Huzeymetül Ensari'nin yanında buldum. Bu ayetler başka kimsede yoktu. İstenen iki şahid de yoktu, ancak Resulullah (s.a.v)

efendimizin, Huzeyme'nin şahitliği iki şahidin şahitliği yerine sayıldığını söylemesi, o ayeti almada bizim için yeterli olmuştu. Hıfz etmek yönünden ise, bütün ümmetin, Tövbe süresinin bu son iki ayeti ezberinde idi:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ
بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ
تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

Ayetin mânası: «And olsun: Size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, zahmet çekmeniz onu incitir ve üzer. Size düşkün, müminlere çok merhametlidir, onlara hayır diler. Ey Resulüm! Eğer senden yüz çevirirlerse, sana iman etmezler ve emirlerini dinlemezlerse, de ki, Allah bana yeter, ondan başka hiç bir ilah yoktur. Ben ancak ona güvendim ve O büyük arşın sahibidir.»

Heyet: Kur'ani vesikaları tamamen topladıktan sonra, ilk olarak bu vesikalarla bir mushaf meydana geitrildi. Mushafı da şahsına değil, devlet reisi olması hasebiyle Ebu Bekir Sıddıkın yanına bırakıldı. Ondan da Hz. Ömere emanet edildi, bilahare Hz. Ömerin kızı Hafsa'ya tevdi edildi. Hz. Osman gelinceye kadar Hafsa'nın yanında kaldı. Bu arada, Kuranı nusha nusha yapmak isteyen Hz. Osman, Kur'anı Hafsa'dan aldı.

Badema: Kur'anı, birkaç nusha yaptıktan sonra, yine Hafsa'ya teslim etti. Hz. Osman zamanındaki bu durum, Kur'anın ezberlenmesi kolay olması

içindi. Müslümanlara kolaylık olsun diye. Allahu Teala: 7. muhtelif lehçeyle okumalarına müsade etti. Çeşitli kabilelere mensub olan müslümanların, Kur'anı bir lehçede okumaları zordu. Bu sebebden 7 lehçeye izin verilmişti.

Efendimiz (a.s.v) : «Kur'an 7 harf (lehçe) üzerine indirilmiştir, dilediğiniz şekilde okuyunuz,» buyurmuştur.

Bazı hafızlar Kur'anı bir lehçeyle okuyup yazdılar. Bazı hafızlar da başka bir lehçeyle okuyup yazdılar. Bunda bir beis yoktu. Zira her iki gurupta Resulullahtan (a.s.v) işitmişlerdi. Bu durum, iki gurubun biri diğerini hatalı okumakla suçlayıncaya kadar devam etti. Bu da Hz. Osman'ın zamanında idi.

Bu durumda, vahyin istikbalinden endişe edilmeye başlandı. Hz. Osman (r.a) Kur'an ve Kur'an nushalarını toplamaya, ashabı kiramın kendileri için yazdıklari kitapları da, yakma cihetine gitti.

Saniyen: Ashabı kiramın bir kısmı, mushafın içinde tefsir durumunda olan bazı kelimeleri yazmışlardı. Ezcümle: İbni Abbas (R.A.)

(ابن عباس) ليس عليكم جناح ان تبتغوا فضلا من ربكم اى فى موسم الحج

âyetine, tefsir mahiyetinde olan

«Ey fi mevsimil hacci» cümlesini eklemişti. Kendisinin Kur'an ile, Kur'an olmayanı biribirinden ayıramam diye bir endişeside yoktu. İkinci: Şu âyet de

«Ve emmel gulâmu, fe kâne ebevahu mümineyni fehaşeyna» dan sonra, tefsir olan,

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَيْ فَخَافَ رَبُّكَ

«Fehâfâ Rabbükeyi» eklemişti. Tabi bu şekilde yazmakda, tefsir ilminin başlangıcını teşkil ediyordu.

Nitekim bundan sonrada, tefsir ilmi inkişaf etmeye başlamıştı. Ancak, Hz. Osman, mürûru zamanla, müslümanların âyet ile tefsiri, tefrik edemiyecek bir duruma düşebileceklerinden endişe ediyordu.

Bunun içindirki: Hz. Osman, mushafı cemetmiş çoğaltmıştı. Binaenaleyh müslümanlarda toplanıp ittifak sağlamada ve gök vahyinin salim kalmasını temin için, Hz. Osmanın emriyle mushaflarını yakmışlardı. Ezcümle:

Kur'anını yakan Hz. Ali (R.A.) bunlardan biriydi. Hz. Ali, Hz. Osman (Allah onlardan razı olsun) hakkında ileri geri konuşmayın, buyurarak, bende olsaydım aynısını yapardım diye millete, bu şekildeki hareketin meşru olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

(A.S.V.) Efendimizin bütün kıraatı, Hz. Osman'ın Kur'anında mündemiç (mevcud) idi. Bu şekilde Kur'anın her lehçeyi câmi olması Hz. Osman'ın yazmak için uyguladığı metodlu çalışmadan ileri geliyordu. Mesela: Fetebeyyenû
kelimesi gibi. (Hucurat 6) bunu noktasız yazması, Fetesebbetu

kıraatinide içine alsın içindi. Ayrıyeten; şekilsiz yazmasıda, muhtelif kıraatleri içeriyordu. Yevme, Yevmu yenfeus sadıkıyne sıdkıhum» bu âyetteki yevm kelimesi gibi her iki hareke de verilebilir.

Bu iki tarzdaki yazıda bütün kıraatları içine almayınca, Hz. Osman (R.A.) başka bir metoda başvurdu. Bir mushafta bir şekilde, diğer mushafta da öbür şekilde yazıyordu. Şöyleki **«Caet sekretül mevti bil hakki»** şeklindeki ayeti bir mushafa bu âyetin biraz değişik şekli olan **«Caet sekretül hakki bil mevti»** başka bir mushafa yazdı. Her iki kıraatı da Resulullah (A.S.V.) okumuştu.

Hz. Osman mushafının hassaları:

1) Tilaveti nesh olan âyetler içinde yoktu.

2) Sadece Kur'an yazılmıştı, ashabı kiramın kendi mushaflarında ilave ettikleri tefsirlerde yoktu.

3) Kur'an sûreleri Resulullahın (A.S.V.) okuduğu şekilde tertiplenmişti.

4) Resulullahın (A.S.V.) bütün okuduğu kıraatları içine alacak şekilde yazılmıştı.

BATIL MEZHEBLER

(A.S.V.) Efendimiz ümmetinin bir çok fırkalara bölüneceğini, bu fırkaların içinden yalnız bir fırkanın kurtulacağından bahsederek.

Benden sonra ümmetim 73 fırkaya ayrılacaktır. 72 fırkası dalâlettedir. Ancak bir fırkası kurtulur, oda ehli sünnet vel cemaattir: buyurmaktadır.

Resulullahın (A.S.V.) zikrettiği bu ayrılış, ne kendisinin ne hulefâi raşidinin ve nede ashabı kiramın zamanlarında idi. Ashabı kiramın ihtilafı ictihatta idi, dünya menfaatı mevzubahis değildi.

Ulema azaldıktan sonra, dinde insanlar arasında, biri diğerine muhalif fırkalar zuhur etti. Bunların en şeriri, kendi reyiyle helali haram, haramı da helal kılandı.

(A.S.V.) Efendimiz buna işaret ederek; **«İlim insanların arasından kalkmaz. Ancak ulemanın gitmesiyle kalkar. Hatta öyle bir zaman gelirki, âlim diye birşey kalmaz. Kalanlarda dalalete düşer ve düşürürler. İnsanlar, cahilleri reis ittihaz eder, sual sorulunca fetva verirler, böylece dalalete düşmüş olurlar.**

Başka hadislerinde ise;

«Din Hicaza sığınacak, yılanın deliğine sığındığı gibi: Din garib olarak zuhur etmiştir ve garib olarak avdet edecektir. Garibler için müjdeler olsun: Garibler kimlerdir ya Resulullah? diye sorul-

duğunda. Benden sonra, insanların ifsad ettiği sünnetimi, ıslaha çalışanlardır» buyurdu.

İbni Abbas'ın İkrime'den rivayet ettiğine göre: İnsanlar bir zaman gelecek, bir sünneti öldürür yerine bir bid'ati ihyaya çalışırlar. Hz. Ali: Bu durumdan nasıl kurtulunur? Sorunca. (A.S.V.) Efendimiz. Allahın kitabına ve sünnete ittiba ile. O kitap sıratı müstakimdir, ona hiçbir lisan benzemez ve karıştırılamaz buyurdu.

İbni Ömer'in (R.A.) rivayetine göre (A.S.V.) Efendimiz sabah namazında. Gözleri yaşartan, kalpleri ürperten, gayet beliğ bir nasihatta bulundu;

«Allahın (C.C.) takvasını tavsiye ederim, duymanızı ve itaat etmenizi isterim. Başınızdaki Habeşli köle dahi olsa, ona itaat edin ve onu dinleyin: Benden sonra yaşayan, çok ihtilafları görecektir. Sünnetime ve hulefai raşidinin sünnetine yapışın. Yeni çıkan şeyden sakının, her yeni çıkan bid'attir. Her bid'atte dalalettir. O zamanda hidayete davet eden kişi, etraf bulursa. Hidayet ettiği kişilerin ecirlerinden bir şey eksilmeden, onların alacağı ecir kadar ecir alır. Dalalete sevk etmek isteyen ise, dalâlete düşürdüğü kimselerin, günahından eksilmeden, onların günahı kadar günah alır.»

Efendimizin (A.S.V.) işaret ettiği 73 fırka, aslında:

1) Ehli sünnet.
2) Havaric.
3) Şia.
4) Mutezile.
5) Mürcie.

6) Müşebbihe.
7) Cehemiye.
8) Darariye.
9) Neccariye.
10) Kilabiye olmak üzere on fırkadır.

Şöyleki: Ehli sünnet bir, Havaric onbeş, Mutezile altı, Mürcie oniki, Şia otuziki. Geri kalan, Cehemiye, Neccariye, Darrariye, Kilabiye, bunların hepsi birer. Müşebbihe ise üç fırka olup, ceman 73 fırka eder.

1) Fırkayı naciye: Naci olmalarının delili. Ehli sünnet vel cemaatten olmalarıdır. Bu fırkanın görüşü, Allahdan (C.C) başka, zarar ve menfaat verecek Hâlık olmadığına. Âlemde olup biten herşey, kaza ve kaderiyle meydana geldiğine. Kur'anın Allahın (C.C.) kelamı olduğuna. Allahı (C.C.) görmenin hak, Ebu Bekir (R.A.) Resûlullahtan (A.S.V.) sonra, insanların en hayırlısı. Resulün (A.S.V.) şefaati, sırat, mizan, hesab hepsinin hak olduğu merkezindedir. Bu saydıklarımız ehli sünnetin inancıdır. Bid'atçilerin değil, zira bid'atçiler, şeriatın üçte ikisini inkar ederler. Onlar nasıl naci olabilirler? Fırkayı nâciyenin ehli sünnet vel cemaat olduğuna dair yedi delil vardır.

Birincisi: Cemaat olmalarıdır, bu ehli sünnete hastır. Zira harici ve rafiziler, cemaati kabul etmezler. Mutezile ise icma'aın huccetini kabul etmezler.

İkincisi: Kitabullahı, Resulullahın sünnetini, ümmetin icmaını, fukahanın kıyasını, istimal ederek delil gösterirler.

Üçüncüsü: Aralarında biribirlerini tekfir et-

mezler. Diğer fırkalar ise biri diğerini tekfirden, geri kalmazlar. Mutezile, neccariye, rafizi ve kerramiler gibi.

Dördüncüsü: Ümmetin fetvaları hep ehli sünnet vel cemaat üzerine devam ediyor.

Beşincisi: Abdullah İbni Ömer'in, Resulullahdan (A.S.V.) rivayet ettiğine göre. Ayetteki, ahirette yüzü beyaz olacak kişilerin ehli sünnet olduğunu, yüzleri kara olacak olanların ise, ehli ihva olduklarını (a.s.v.) efendimiz buyurmuşlardır. Ehli ihva, kitab ve sünnete uymayanlardır.

Altıncısı: Allahu Teala: Dinlerini ayırıp fırka fırka olanlar, hak yol üzerine değillerdir, buyuruyor. Bütün muhalif fırkalarda kendi aralarında bölünmüşler, dinden uzaklaşmışlardır. Ehli sünnet ise, habli metine yapışanlardır. Buda ehli sünnet vel cemaate açık bir fadlı İlahidir.

Yedincisi ise: Ehli sünnet vel cemaatin mezhebinde, ifrat ve tefrit yoktur. İkisinin arasında bir mezheptir. Ne cebr, nede tefviz yoktur. Mutezilenin yaptığı gibi Allahın (C.C.) sıfatlarını muattal kılmazlar. Müşebbihe gibi de Allaha (C.C.) cevarih isnad etmezler. Rafiziler gibi ashabı kirama düşmanlık yapmazlar. Hariciler gibi Hz. Osman ile Hz. Ali'yi sevmede taksiratları yoktur. Bilakis herşeyde vasatı tercih eder ve emirlerin en hayırlısı vasat olanıdır, derler.

BİD'ATLERİN ZUHUR TARİHİ VE SEBEBLERİ

Ashabı kiram ve tabiinin akideleri safi olduğu, Resulullahın (S.A.V.) sohbeti sebebiyle veya Resulullahın (S.A.V.) zamanına yakın oldukları için. Ayrıca, hadiseler ve ihtilalfar da az olduğundan ihtiyaç hissedildiğinde güvenilir kişilere müracaat imkanı bulunduğundan, şu iki ilmi (Kelam ve Fıkıh) tedvine ihtiyaç yoktu. Bu istiğna, Müslümanlar arasında fitne zuhur edinceye kadar devam etti. Bilahare, din imamlarına karşı muhalefet gelişti. (Mesela Hz. Hüseyin ile Yezid arasında cereyan eden hadise gibi.) Reyler ayrı ayrı zuhur etti, fetvalar çoğaldı. Hadiselerde o nisbette arttı. Mühim mevzularda ulemaya müracaat çoğaldı. Delil getirme yoluna gidildi. Sağlam görüş sahibleri, ictihadlar, Kur'andan iktibaslar, usul kaideleri serdetmekle iştiğal ettiler. Bu görüş ayrılıkları ve ihtilaflardan sonra, alimlerin çalışmaları neticesinde, şu iki ilim; Fıkıh ve Kelam ilimleri tedvin edildi.

Kelam ilminin en mühim cidali götüren bahsi, kelam konusu idi. Hatta bazı Abbası halifelerinin bir kısmı, mutezile olup müteğallibedendi. Ehli sünnete eza ve cefayı da onlar yapıyorlardı. Ehli sünnet vel cemaatten çok kişiyi, 700 Âlimi, Kur'ana mahluk demedikleri için, katlettiler. Ayrıca mezheb sahiblerinden, Ahmed İbni Hanbeli dövdüler.

Şafii Hazretlerini de dövmeye çalıştılar, fakat muvaffak olamadılar. Bütün bu olup bitenler, Kur'ana mahluktur demedikleri içindi.

Kelam ilmi, tesir yönünden, ilimlerin en şiddetlisidir (tesirlisidir). Kelam mevzuunda en çok ihtilaf, İslam âlimleriyle mutezile arasında olmuştur. Zira mutezile, muhalefet kavaidini tesis edenlerin birincisidir. Mutezilenin ilk fırka olduğu şu sebebdendir. Mutezilenin reisi Atâ oğlu Vasıl, Hasanı Basri'nin (R.A.) meclisinden itizal etmişti. Şöyleki, büyük günahı irtikab eden kişi ne mümindir, nede kafirdir. Görüşüyle, iman ile küfür arasında bir menzil isbat etmeye çalışıyor, böylece kebireyi işleyen, ne mümin, nede kafirdir, belki münafıktır, demiş oluyordu.

Hocası Hasanı Basri'nin, Vasıl ibni Atâ bizden i'tizal etti (ayrıldı) demesi üzerine, bunlara mutezile dendi. Bunlar kendilerini, adalet ve tevhid sahibi diye takdim ederler. Çünki bunlar, itaat edenin sevab alması gerekliliğine, asi olanın da azab görmesi, gereğinin Allaha (C.C.) vacib olduğu görüşünde ısrar ediyorlardı.

Aynı zamanda, Cenabı Hakkın (C.C.) Kadim sıfatlarına Hâdisdir diyorlardı. Sıfatlar Kadim değildir derken, kendilerini ehli Tevhid; itaat eden Cennetlik, isyan eden cehennemliktir görüşüylede, kendilerini adaletli addederler.

Usul meselelerinin çoğunda, mutezile kelam ilmine daldılar, felsefilere sığındılar. Mezhebleri insanlar arasında yayıldı. Bu durum, Ebul Hasenil Eş'arinin, hocası Ebu Ali el Cubbaiye şöyle bir soru yöneltmesine kadar devam etti. Ne dersiniz?

Üç kardeş var, biri muti, diğeri âsi, üçüncü ise küçük olarak öldüler. Bunların durumları nasıl olur? Hoca; birincisi Cennetle mükafatlanır, ikincisi cehennemle cezalanır. Üçüncü kardeş ise, ne sevabı, nede ikabı vardır. Eşari: Üçüncü kardeş, Yarabbi niçin beni küçük olarak öldürdün, dünyada bıraksaydın, büyüseydim. Sana iman ve itaat eder, böylece de Cennete girerdim derse? Hocası: Allah (C.C.) derki; seni senden iyi biliyorum. Büyüseydin isyan eder, cehenneme girerdin. Senin için en iyisi küçük olarak ölmendi. Eş'ari: Eğer âsi olarak ölen, Ya Rabbi beni küçük olarak öldürseydin, isyan etmeyip, cehenneme girmeseydim, derse Allah (C.C.) ne der? Bu durumda Cubbai sukût etmek zorunda kalır, konuşmaya gücü yetmez. Eş'ari de Cubbai'nin mezhebini terketti.

Eş'ari kendisi ve ona tabi olan Mâtüridiler, mutezilenin reyini iptale, hakkında sünnetin varid olduğu, cemaatin tatbik ettiği şeyleri de isbata çalıştılar. Bu yüzden hem Musel Eş'ari, hemde Eş'ariye tabi olan Mâtüridiler. Ehli sünnet vel cemaat diye adlandırıldılar.

BİD'AT NEDİR (*)

Ashabı kiramın ve tabiinin yapmadığı, dinde sonradan çıkan yeniliklerdir. Bid'atin söz-

---

(*) Vacib, mendub, mekruh, mubah ve haram olmak üzere beş kısım bid'at vardır.

1) Vacib: Mütekellimin'in delillerini getirerek, kaderiye, mürciye, haruriye ve mücessimeyi, ki bunlar haram olan bid'ati işleyenlerdir. Bunları susturmak içindir.

Her nekadar delil getirmek bid'atsa da, mülhidleri susturmak için bu bidat vacibtir. Ayrıca nahiv ilmini öğrenmekde bid'atse de Allahın kelamı ve Resulullahın hadisleri onunla bilindiği için, öğrenmek vacibtir. Zira şeriatı muhafaza etmek vacibtir. Buda nahiv ilmiyle mümkündür. «Vema layetümmül vacibu, illa bihi fehüve vacibun» fetvasınca. Bir şeyki vacib onunla tamam oluyor, o şeyde vacibtir.

2) Mendub: İlim kitablarını tasnif, medreseleri bina etmek gibi.

3) Mubah: İse yemek çeşitlerini çoğaltmak, (kamîs) kollarının geniş tutlması gibi.

4) Mekruha gelince: Camileri süslemek ve Kur'anları altın yaldızlı yapmak gibi.

5) Haram bid'atler ise: Kaderiye, haruriye, mürciye ve mücessime fırkalarının işlediği fiillerdir.

Şâfiye göre bid'at: Mahmude ve mezmume olmak üzere iki kısımdır.

Nüzhatün nâzırin kitabından alınmıştır. Sahife 12

lük manası, geçmiştekinin tam tersine yapılan iştir. Şer'an ise Resulullah (S.A.V.) zamanında olmayıp, sonradan çıkandır. Bu da ikiye ayrılır. 1 — Dalalet olan bid'at vardır. 2 — Bid'ati hasene vardır. Bidati hasene müminlerin güzel gördüğü, kitaba, sünnete, esere, ve icmayı ümmete ters düşmeyen bid'attir.

«Ma raahul müminune hasenen fehüve indallahi hasenün.»

«Müminlerin güzel gördükleri, Allah indinde de güzeldir.» buyurmuşlardır.

Dalalet olan bid'ate gelince, bunlara ters düşendir. Mübtedi, bid'ati irtikab edendir. Hasanı Basriye (R.A.) soruldu, mübtedinin arkasında namaz kılınır mı? Sen kıl günahı kendisine aiddir. buyurdu. Ebu Hanife (R.A.) mübtedinin (Bid'at sahibi) arkasında namaz kılmayı caiz görmüyor. İmam ebu Yusuf da aynı görüştedir. İmam Ahmed ibni Hanbel ise; Ehli Ehvan'ın hiç birisinin arkasında namaz kılınmaz, görüşündedir.

Kaderi, cehemi ve rafizinin arkasında namaz kılınmaz, kılındığı takdirde iadesi lazımdır. Bunlar, Cenabı Hak bir şeyi hâlk etmeden önce, o şeyi bilmez, o şey hakkında malumatı yoktur inancındadırlar, bu da küfürdür.

Havaric: (ve haruri) Hz. Aliye (R.A.) karşı çıktıkları için, birde ne Musel Eş'arinin ve ne de Amr ibni Âs'ın, verdikleri hükmü kabul etmiyenlerdir. Hariciler, Harura denen yere çekilince, gittikleri yerin adıyla anıldılar. Dolayısıyla bunlara havaric dendiği gibi, haruri de denir. Nefismizi Allahın (C.C.) rızası ve sevabı karşısında Allaha sattık diyorlar.

Mürcie: Bir kimse «La İlahe İllallah Muhammedün Resulullah.» Dedikten sonra masiyetieri işlese de, asla cehenneme girmez. İman amelsiz sözden ibarettir, ameller şeriatlerdir. İmanda kimse kimseden üstün değildir, derler.

Cehemiye: Saffan'ın oğlu Cehm'e mensub kişilerdir. Bunlar diyorlar ki, iman, sadece Allahı (C.C.) bilmek ve Allah indinden ne gemişse ona inanmaktır. Kur'an mahluktur, Allah (C.C.) Musa (A.S.) ile konuşmadı, arşı kürsü'sü yoktur. Mizanı, kabir azabını inkar ederler. El'an mevcud olan cennet ve cehennem için: Cennet ve cehennem, mahluk değiller (yani yaratılmamışlar) halk olundukları zaman, ikisi de yok olacaklar. Cenabı Hak mahlukuyla konuşmaz, Cennet ehli Allahı görmezler. İman kalb ile marifettir, dil ile ikrar değildir, demekle, Hakkın (C.C.) bütün sıfatlarını inkar ederler.

Cebriye: Kulun fiilini, Allahu Tealaya isnad ederler. Kul için bir kudret mevzubahis değildir, demekle, kulu cemâdat mesabesinde görürler. Cennet ve cehennem, halkı girdikten sonra yok olurlar. Allahtan başka kimse kalmaz derler. Ryetullahı da inkar ederler. (Allahı görmek yoktur derler.)

Kerami: Abdullah ibni Kiram'a mensub kişilerdir. İman dil ile ikrardır, kalb ile tasdik değildir. Münafıklar hakikatte mümindirler, istitaat (güç) fiilden öncedir, derler. Kitablarını telif eden, Ebul Hüseyin Salihidir. İkincisi, İbni Ravendi, Muhammed İbni Şeyb, Hüseyin ibni Muhammedel Bâhar'dır. Mezhebleri daha çok Şarkda ve Horasan diyarında yaygındır. (Horasan: İran ile Afganistan arasında bir bölge)

Kaderiye: Ceberiyenin tam aksine, kul kendi fiilini kendi yaratır. Allahın (C.C.) kudreti, kulun fiiline atalluk etmez. Şerri de hayrı da kul yapar derler.

Müşebbihe: Allahu Teala (haşa) cisimdir. Uzun, enli, derin, parlak bir Nurdur. Aynı insan gibidir, eli ayağı, kanı canı vardır, derler. Bu durumda da ne O birşeye benzer, nede birşey O'na benzer, görüşündedirler. Keramiye de aynı görüştedir. Ayrıca bazı kadınların çıkardığı bid'atler vardır ki bunlar, ne kitaba ne sünnete, ne esere ve nede icmayı ümmete uyar. Tamamen dalalettir.

Ehli bid'atin alâmetleri vardır: Zındıklar, ehli sünnet vel cemaate, haşviye, kaderiler, mücbire, cehemiler, müşebbihe, rafiziler ise nâsibiye, derler. Bunların hepsi, ehli sünnet vel cemaata duydukları kin ve nefret sebebiyle, Ehli sünnete bu lakabları takmışlardır. Halbuki ehli sünnetin bir tek adı vardır. O da ashabul hâdistir, ehli bidatin taktıkları lakablar onlara yakışmaz (tesir etmez). Efendimize, (A.S.V.) Mekke kafirlerinin şair, sâhir, mecnun, meftun, kahin dedikleri gibi ki. Bu lakabların hiç biri Resulullaha bulaşmamıştır. Onun, Allah (C.C.) Melekler ve insanlar arasında bir tek adı vardır o da Resul ve Nebi.

SEVADI AZAM

Hamd, sena âlemlerin Rabbi olan Allahu Teala içindir. Allahu Tealanın selatı; Nebilerin ve Resullerin sonuncusu, efendimiz Muhammed (A.S.V.) e bütün ashabına olsun.

Badema: Peygamberimizin (A.S.V.) mezhebini sorarsan, onun mezhebi tarîki mustakimdir. Tariki mustakim ile ilgili (A.S.V.) efendimiz bir hadisi şeriflerinde.

إِنَّ قَوْمَ مُوسَى افْتَرَقُوا مِنْ بَعْدِهِ إِحْدَى وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَهَلَكَ
سَبْعُونَ وَتَخَلَّصَ فِرْقَةٌ وَاحِدَةٌ وَقَوْمَ عِيسَى افْتَرَقُوا مِنْ بَعْدِهِ
اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَهَلَكَ إِحْدَى وَسَبْعُونَ وَتَخَلَّصَ فِرْقَةٌ
وَإِنَّ أُمَّتِي سَتَفْتَرِقُ عَلَى ثَلَثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً فَتَهْلِكُ اثْنَتَانِ وَ
سَبْعُونَ فِرْقَةً وَتَخَلَّصَ فِرْقَةٌ وَاحِدَةٌ

«Musanın (A.S.) kavmi Musa'dan sonra, 71 fırkaya ayrıldılar. 70 fırkası helak oldu, bir fırkası kurtuldu. İsa'nın (A.S.) kavmi İsa'dan sonra 72 fırkaya ayrıldılar, 71 fırkası helak oldu, bir fırkası kurtuldu. Benim ümmetim de benden sonra 73 fırkaya ayrılacaklardır. 72 fırkası helak olur, bir fır-

kası kurtulur.» buyurmaktadır. (1) **Bunu duyan ashabı kiram, kurtulan fırkanın kimler olduğunu sordular.**

Ey Allahın (C.C.) Resulü, o hangi fırkadır? Resulullah (A.S.V.) buyurdular ki: «Ehli sünnet vel cemaat fırkasıdır. Buna da sevadı âzam denir.»

Başka bir hadisde Resulullah (A.S.V.) buyuruyorlar ki:

«Kim müslüman cemaatına itikad yönünden bir karış boyu dahi muhalefet ederse. İslam ipi o kimsenin boynundan çıkarılmış olur, yâni, İslâma olan bağlılığı zedelenmiş olur.»

Ehli sünnet vel cemaatten olabilmek için, kişinin şu özellikleri taşıması ve bilmesi gerekir.

1) Mümin, imanında inşaallah kelimesini kullanmak suretiyle şübheye düşmemelidir.

2) Müslüman cemaatına muhalefet etmemeli.

3) İster iyi, ister kötü olsun, her imamın arkasında namaz kılmalı ve hak görmeli.

4) İslama muhalefet etmedikçe, günahından dolayı ehli kıbleden bir kimseyi, işlediği günahı halal itikad etmedikçe tekfir etmemek. (Kafirdir, keferedir dememek)

5) Ehli kıblenin ister büyüğü, ister küçüğü olsun her cenaze namazının kılınmasını hak görmek.

6) Hayır ve şerrin takdirini Allahu Tealadan bilmek.

7) Bigayr hakkın, bir müslüman üzerine kılıçla çıkmamak ve bunu hak görmek.

---

(1) **Ümmet 2 kısımdır: 1 — Ümmetül icâbe, 2 — Ümmetüd da'vâ. Buradaki ümmetden maksad ümmetül icâbedir.**

8) Hazarda ve seferde mesler üzerine meshi hak görmek.

9) Her emirin arkasında bayram ve Cuma namazlarını kılıp hak görmek. (İdarecilerin dindar, aynı zamanda imamet vasfını haiz olmaları gerektiği ve ne gibi vecibelerle yükümlü oldukları, bu maddeden anlaşılıyor.)

10) İmânın Allahın (C.C.) vergisi olduğunu bilmek.

11) Kulların yaptıklarının (fiiller) Allahu Teala tarafından yaratılmış olduğunu bilmek.

12) Kabir azabını hak görmek.

13) Allahu Tealanın kelamının mahluk olmadığını bilmek.

14) Münker, Nekir sualini hak görmek. (Kabir suali)

15) Duaların ve sadakaların, mevtalar için faydalı olduğunu kabul etmek.

16) Peygamberimizin (S.A.V.) şefaatını hak görmek.

17) Peygamberimizin (S.A.V.) Miracını hak bilmek.

18) Kıyamet günü kitapların okunması hak olduğunu ikrar etmek, bilmek.

19) Hesabın hak olduğuna,

20) Mizanın ha kolduğuna,

21) Ve Sıratın hak olduğuna inanmak.

22) Cennet ve cehennemin mahluk olduklarını ve hiçbir zaman yok olmıyacaklarını bilmek.

23) Allah (C.C.) Hz. nin, kendisi ile kulları arasında, vasıta olmaksızın kullarını hesaba çekeceğini bilmek.

24) Peygamberimizin (A.S.V.) 10 ashabını, Cennetle müjdelediğine şahadet etmek.

25) Peygamberimizden (A.S.V.) sonra, ashabından ve ümmetinden bir kimsenin Ebu Bekir Sıddıkdan (R.A.) daha üstün olmadığını bilmek ve Ebu Bekir'in hilafetini hak görmek.

26, Ebu Bekir Sıddıktan sonra, insanların en üstünü Ömer bin Hattab sonra Osman bin Affan daha sonra, Ali bin ebi Talib olduğunu bilmek ve bunların hilafetlerini hak görmek. Hilafetin bu minval üzere olması Resulullahın işaretiyle olmuştur. Şöyle ki; Kuba mescidi inşa edilirken (A.S.V.) efendimiz, önce Ebu Bekire, sonra Ömere daha sonra da Osmana (Allah hepsinden razı olsun) mescidin temeline taş koydurmuştur. Bu hadiseyle, Resulullah hilafetin bu tertip üzere olacağına işaret ediyor. Mescid inşa edilirken Hz. Ali orada yoktu. (A.S.V.) efendimiz Hz. Alinin kimin tarafından katledileceğini bildiği içindir ki, muharebelere Hz. Aliyi gânderirdi. Ön saflarda harbetmesinde mahzur görmüyordu. Nitekim Medineye hicret için, hanei saadetten çıkarken de yatağını Aliye terkettiğini görüyoruz.

27) Peygamber (A.S.V.) imizin ashabı hakkında gıybet etmemek.

28) Allah u Teala insanlardan herhangi birine gadap edebilir, razı da olabilir, buna inanmak.

29) Allahu Tealayı keyfiyetsiz (nicelik ve niteliksiz) görmek haktır, buna inanmak.

30) Enbiyanın mertebesinin, evliyanın mertebesinden daha efdal ve daha üstün olduğuna inanmak.

31) Evliyanın kerameti haktır, bunu inkar etmemek.

32) Allahu Tealanın, adaletiyle Saidi şaki, sonra fadlıyla şakiyi Said yapabileceğine inanmak.

51) Vitr'in üç rekat ve bir selam olduğunu kabul etmek.

52) İmamın abdestsizliği kavmin abdestsizliğidir bilmek, buna inanmak.

53) Az ve durgun suyla abdestin caiz olmadığını bilmek.

54) Mestleri çıkardıktan sonra, ayakları yıkamayı hak görmek. (Yani, mestleri çıkardıktan sonra, kişi abdestli idiyse yalnız iki ayağını yıkar.)

55) Abdestin tekrarını hak görmek. (Nûrun ala nûr)

56) İman ziyade olmaz, noksan da olmaz, bunu bilmek.

57) Mel'un olan iblis, Allaha (C.C.) ibadet ederken, Allahu Teâla ve Melâike indinde mü'min idi, bilmek, buna inanmak.

58) Ebu Bekir ve Ömer, bir zaman putlara ibadet ederlerdi. O zaman Allahu Teâla ve Melâike indinde kafirdiler. Bunu böyle bilmek. (Bilahare iman şerefiyle müşerref olunca, kafir olmaktan kurtuldular.)

59) Allahu Teala, sevgisi sebebiyle, sevdiğinden emrini kaldırmaz, bunu böyle bilmek.

60) Allahu Tealanın rahmetinden ümitsiz olmanın küfür olduğunu bilmek.

61) Sonuç için Allahu Tealadan korkmanın hak olduğunu bilmek. (İmanlı mı, imansız mı giderim endişesiyle yaşamak.)

BİRİNCİ MES'ELE

Mü'mine layık olan, imânında şübhe etmemek, yani «müminim inşaallah» dememektir. Bilakis,

«ben gerçek mü'minim elhamdülillah» demelidir. Zira Allahu Teala Kur'anı Keriminde müminler hakkında.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

«Mü'minler onlardır ki, Allaha ve Resulüne îman edip, sonra îmanlarında şübhe etmiyenlerdir!» buyurmaktadır. (Hucurat : 15)

Bilinmelidir ki: Allahu Teala insanları mü'min, münafık ve kâfir olmak üzere üç sınıfa ayırdığını, bu üçün dışında bir dördüncü sınıfın olmadığını beyan buyurdu. Allah (C.C.) müminler hakkında,

«İşte onlar gerçek müminlerdir.» (Enfal : 4)

Kafirler hakkında da: **«Onlar gerçek kafirlerdir.»** (Nisa : 151)

Münafıklar hakkında ise:

«Muhakkak iki yüzlüler cehennemin en derinindedir.» buyurmaktadır. (Nisa : 145)

Ayrıca münafık ve kafirler hakkında ise:

«Ne şöyle ne böyle, ne onlara ne bunlara (bağlanırlar) onlar ikisinin arasında kalmış kişilerdir.» buyurarak her üç sınıfın durumunu da açıkça bildirmiştir. (Nisa : 143)

Bak ey muhalif, sen hangi sınıftansın. Bir kimse, gerçek mümin tüm hayırları ve taatları işleyendir dese, böyle söyleyene sen, tüm hayırları ve taatları işlemediği müddetçe biz ona mü'min diyemeyiz diyorsun. O halde senin tüm günah ve isyanları irtikab etmeyen kafirlere de, kafir değildir demen gerekir, deyiver.

Evet, eğer tüm günahları ve isyanları irtikab etmediği müddetçe, kâfir demeyiz derse böyle söy-

leyen kendisi kâfir olur. Zira Allahu Tealanın indirdiğinin bazısına îman edip de bazısını inkar edeni, Allah (C.C.) kafir diye adlandırdı.

وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ اَنْ يَتَّخِذُوا
بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا اُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا .

«Onlar bazısına iman ederiz, bazısını inkar ederiz derler. İkisinin arasında bir yol ittihaz etmek isterler. İşte onlar gerçek kafirlerdir.» (Nisa : 150)

Allahın (C.C.) emirlerinin bazısına iman, bazısını inkar eden kişilerin gerçek kâfir olduğunu, bizzat Cenabı Hak (C.C.) ayetiyle beyan buyuruyor. Binaenaleyh yukarıdaki iddiacının davası çürümüş oluyor.

Herkim ki imanında istisna yapar, ben müminim inşaallah derse, bak, hangi halet için istisna yapıyor. Mazi için, Allahu Teala isterse ben dün mümindim: Veya hal için, ben bu saatte müminim inşaallahu Teala. Yoksa istikbal için, ben yarın mümin olurum inşaallahu Teala mı: diyor. Ben yarın mümin olurum inşaallahu Teala dese, böyle söyleyen bid'at sahibi olur.

Zira bu mevzuda Peygamberimiz (A.S.V.) :

مَنْ لَمْ يَكُنْ مُؤْمِنًا حَقًّا فَهُوَ كَافِرٌ حَقًّا .

«Herkim ki, gerçek mümin olmadı, o gerçek kafirdir.» buyuruyor.

Sözlerine güvenilir kişiler, isnadlarıyla, Dah-

hakdan (R.A.) haber verdiler. (1) Dahhak (R.A.) ın sukata anlattığı: Abdullah İbni Abbasa bir adam geldi ve, ey İbni Abbas, ben gerçek müminim mi, yoksa müminim inşaallahu Tealamı diyeyim. Nasıl söyliyeyim diye sordu. İbni Abbas: (R.A.) cevaben: Yazıklar olsun sana. Allaha (C.C.) ve ondan gelene iman ediyor musun? (adam) evet iman ediyorum. O halde ben gerçek müminim de, dedi ve Kuranı mübinden, şu ayeti celileyi okudu.

«Gerçek müminler o kimselerdir ki, Allaha ve Resülüne iman ettiler. Sonra imanlarında şübheye düşmediler. Allahtan (C.C.) Resulüne (S.A.V.) gelen hiçbir şeyde şübheye düşmediler.»

Muhalife sor, Allahu Teala istedi demi sen mümin oldun. Veya Allahu Teala istersemi mümin olursun. Veya Allahu Teala istemeden mi sen mümin oldun. Bu mevzuda ne dersin de. Eğer Allah (C.C.) istedi mümin oldum, derse bu istisnanın değeri yoktur, fayda vermez. Eğer, Allah isterse mümin olurum derse, bu istisna gerekli değildir. Eğer deseki Allah istemedi, kendi ihtiyarımla mümin oldum. Bu söz küfürdür.

İmanın dışında her meşru şeyde, inşaallah demenin gerektiğini, âyetten anlıyoruz. **«İnşallah demeden, bu işi yarın yaparım demeyin.»**

(Binaenaleyh, maşallah ile inşaallah ile olmaz deyenin, tehlikede olduğu görülüyor.)

İmanın hakikati ve doğruluğu, dilin ile söylemen, kalbin ile tasdik etmendir, Allaha, Meleklerine, kitaplarına, Resullerine (aleyhümüsselatü vesselam) ahiret gününe, öldükten sonra dirilmeye, kaderin, hayrının ve şerrinin Allahu Tealadan olduğuna, Cennetin hak, cehennemin hak olduğuna, mizanın gerçek olduğuna, Cebrail (A.S.) Allahtan

(C.C.) Resulüne (A.S.V.) neyle gelmiş, ne getirmişse, tümüne iman etmen haktır. İnşaallah demiyecek, elhamdülillah, ben gerçek müminim diyeceksin. Zira iman budur.

Dikkat! Ey muhalif Allah isterse ben müminim dediğin zaman neyi söylemiş oluyorsun farkında mısın. Farsça olarak

خدا هست إن شاء الله فرشتگان وجنان هست
إن شاء الله رستاخيز بود إن شاء الله تعالى

bir kimse, Allah (C.C.) isterse Allah vardır, Allahu Teala isterse, Melekler ve Cennetler vardır, Allahu Teala isterse kıyamet vardır dese, ihtilafsız kçfir olur. Farsça olarak böyle söylemek caiz olmadığı gibi, Arabiyatda hiç de caiz değildir. (Sadece Arabça ve Farsçaya has değildir, dünyada konuşulan tüm dillere şâmildir.)

Hükümlerin vücuhunu görmüyor musun? Bir adam karısına, Allah (C.C.) isterse benden boşsun. Veya kölesine Allahu Teala isterse hürsün. Veya Allah (C.C.) isterse şu kadar benim üzerime borçdur veya aldım sattım dese. Böyle söyleyen üzerine hiç bir şey lazım gelmez. Zira, ahkâm istisna ile bozulduğu gibi. İstisna ile imanda bozulur. (İstisna ile ne karısı boş, ne kölesi hür ve nede üzerine herhangi bir şey borç olur.)

Bu mevzuda bu kadar malumat kafidir.

Dahhak kimdir? Rivayet edildiğine göre, annesinden doğduğu zaman dört yaşında idi, iki azı dişi vardı ve gülüyordu. Bu yüzden adını Dahhak koydular.

İKİNCİ MES'ELE

Biz dedik ki: Müslüman cemaatına muhalefet etmemek, müminin vasfıdır.

Peygamberimiz (A.S.V.) bu mevzuda:

«Ümmetim dalalet üzerinde içtima etmez.» buyurmuş, böylece mümini tarif etmiştir.

Bir kimse müslüman cemaatinden ayrılsa, cemaati hak görmese, o kimse dalalettedir. Cemaatı muhafaza etmek, yani cemaatin varlığını devam ettirmek (A.S.V.) efendimizin sünnetlerinin ahkamındandır. Resulullahın (A.S.V.) sünnetlerini muhafaza etmek ise, Allahu Tealanın şu kavli şerifleriyle farzdır.

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

1) **«Resul size ne verdiyse onu alın. Neyi yasak etmişse ondan sakının.»** (Haşr : 8)

Bir başka ayeti kerimede:

2) **«O nefsinden söylemez, onun konuştuğu ancak vahy olunmuş bir vahy dir.»** (Necm : 3)

Bu ayetlerden de sarahaten anlaşılıyor ki, Resulullah (S.A.V.) ın sünnetlerini korumak farzdır. Şeriatı Nebiyi muhafaza etmek, emri ilahidir (1). Yine aynı mevzuda Cenabı (C.C.) buyurur:

3) **«Ey kullarım, Resulullahın size söylediği kendi arzusuna göre değildir. O boş birşey emret-**

---

(1) Resulullaha ittiba farzlarda farzdır vaciblerde vacibdir, sünnetlerde sünnetdir, farzı kifayede farzı kifayedir, farzı aynda farzı ayndır.

mez, boş birşey konuşmaz. O ancak Allahın (C.C.) vahyi ile konuşur.»

Sözlerine güvenilir kişiler bize, İbni Abbastan (R.A.) delil göstererek açıkladılar ki. Peygamberimiz (S.A.V.) cemaatın, cemaata devam etmenin önemini beyanla, **«Bir kimse ki, Allahu Tealanın rızası için, İslam topluluğu içinde yaptığı amelde isabet ederse, Allah o ameli kabul eder. Şayet hataya düşerse, Cenabı Hak (C.C.) o kimsenin o hatasını örter. Bir kimsede, Allah (C.C.) rızası için, cemaatten ayrı olarak, kendi başına bir yol tutup amel etse. Ve yaptığı işte de isabet etse. Allah (C.C.) o işi ondan kabul etmez. Eğer işlediği hata ise, o cehennemde yerini hazırlasın.»** buyurmuşlardır.

Tefrikaya düşmek hakkında, merhum Mehmed Akif, şöyle diyor:

Girmeden tefrika bir millete düşman giremez.
Toplu durdukça yürekler onu top sindiremez.
En büyük düşmanıdır ruhu Nebi tefrikanın
Adı batsın bunu İslama sokan kaltabanın.

Bilmiş olki: Resulullah (S.A.V.) cemaat içinde namaz kılmayı muhafaza etti. Cemaatle namaz kılmayı kendine gerekli gördü ve halkı da cemaate devam etmeyi, cemaati muhafaza etmeyi emretti (2).

---

(2) (A.S.V.) efendimiz: «Her kimki sünnetime ittiba etmez, zayi ederse benim şefaatim ona haramdır. Her kimde, sünnetimi ihya ederse beni ihya etmiş olur, beni ihya eden ise beni sever. Beni seven ise kıyamet gününde Cennetde benimle beraber olur.» buyurmuştur.

Diğer bir hadiste: «Benim sünnetimi muhafaza edene Cenabı Hak dört haslet ihsan eder (verir) 1) İyilerin kal-

Cemaati korumayı hak görmeyen bidat sahibidir.

ÜÇÜNCÜ MES'ELE

Her iyi ve kötü imamın arkasında namaz kılmayı hak görüp, doğruluğunu kabul etmek, Rafıziler gibi olmamaktır. Zira onlar iyi ve kötü her imamın arkasında namaz kılmazlar ve bunu hak görmezler.

Bilmiş ol ki, ister iyi ister kötü, ister zani, ister içkici olsun, yani imamet mevkiinde olan kişinin durumu ne olursa olsun, arkasında namaz kılmak caizdir. Şu kadarı var ki, bu fiilleri işleyenin mübtedi olmaması gerekir. Zira namaz, ehli bidat ve kafirin arkasında kılınmaz. Bu iki sınıfın arkasında namaz kılmak caiz değildir.

Bir kimse, her iyi ve facirin arkasında namaz kılmayı caiz görmezse o kimse ehli bid'attir.

Sözlerine güvenilir kişiler kendi isnadlarıyla, Mahmudu Şamiden (R.A.) Resulullahın (S.A.V.) şu hadisini naklettiler. Şami Hz, hastalığında kendisini ziyarete gelen arkadaşlarına (ki o hastalıktan da öldü) hitaben. Peygamberimiz (S.A.V.) den dört şey var, size onu söylememiştim, bugün size

---

binde muhabbet, 2) Facirlerin kalbinde heybet, 3) Rızıkta genişlik, 4) Dinde doğruluk.»

Cemaate itikad edip hak görürse, yalnız yaptığı ibadet caizdir, ancak derecesi, cemaat derecesinden azdır. (A.S.V.) Efendimiz buyuruyor ki: «Cemaatle namaz kılan için 5 şey vardır. 1) Dünyada fakir olmaz, 2) Kabir azabı ondan kalkar, 3) Kitabı sağ eline verilir, 4) Sıratı şimşek gibi geçer, 5) Cenabı Hak hesapsız Cennetine idhal eder

onu anlatacağım diyerek, Resulullahın (A.S.V.) şu hadisini okudu: Mealen buyruluyor ki:

«Her ne kadar büyük günahları işlerse de, ehli Kıbleyi tekfir etmeyiniz. Her meyyit üzerine namaz kılınız. Her imamın arkasında namaz kılınız. Her emirle birlikte cihad ediniz.»

(Hadisin devamı mevzu itibariyle 51 ci meselede vitr bahsinde verilmiştir.)

DÖRDÜNCÜ MES'ELE

Mü'mine layık olan, ehli Kıbleden bir kimseyi, işlediği günaha, «Bu günah helaldir» demedikçe ve itikad etmedikçe, günahlarından dolayı onu tekfir etmemektir.

Bil ki: Mümin ister yüzbin müslimeyle zina etmiş olsun, ister yüzbin müslümanı katletmiş olsun veya yüzbin küp şarap içmiş olsun. İrtikab ettiği günahlar için helaldir demedikçe, imandan çıkmış olmaz.

Binaenaleyh kafir tüm hayır ve taatları işlese de kafir olmaktan çıkmadığı gibi. Müminde tüm masiyetleri irtikab etmekle imandan çıkmaz. Ancak küfrünü gerektiren birşey olursa o zaman imandan çıkar. Allahı (C.C.) inkar etmesi ve böylece kafir olması gibi.

Bu akıl ve nazar yoluyladır. Nakli ise: Görmüyor musun Allahu Teala (C.C.) fısku fücur, masiyetlerle iştigal eden müslümanları tövbeyle emretti ve Cenabı Hak bunları mümin diye adlandırdı.

Allahu Teala Kuranı Keriminde müminler hakkında:

«Ey iman edenler, Allaha (C.C.) gerçek bir

tövbeyle tövbe ediniz.» (Tahrim : 8) buyuruyor. Eğer bunlar günahlarından dolayı kafir olsalardı, Allahu Teala onları mümin diye adlandırmaz. Ey kafirler, Allaha tövbe edin buyururdu. Kaldı ki Allahu Teala **«Adem Rabbın emrine karşı geldi de (yolunu) şaşırdı.» dedi.** (Ta-ha : 120) Adem kafir oldu demedi (1).

Eğer mümin günahından dolayı kafir olsaydı, Adem (A.S.) Cennete girmezdi. Bunun gibi, Harut ve Marut şarap içtiler, zina kasd ettiler, fakat kâfir olmadılar (2).

Tabiinden sözüne güvenilir kişiler, ashabı kiramdan Bedir muharebesine iştirak etmiş 40 kişi, Resulullahdan (S.A.V.) şu hadisi şerifi ittifaken rivayet ettiklerini bildiriyorlar. Peygamberimiz (A.S.V.) şöyle buyuruyor:

«Yedi şey vardır hidayettendir, cemaatte o yedinin içindedir. Her kimki yedi şeyden çıksa, cemaatten çıkmış olur. Ehli kıblenin şirk ve nifak ile küfrüne şahitlik yapmayınız. Ehli kıblenin sırlarını saklayın. Ehli kıbleden ölen kimse üzerine namaz

---

(1) Âdem (A.S.) dan zelle sadır oldu, bu lihikmetin vuku bulmuştu. Matlubdan uzaklaştı, yani ebediyyen Cennetde kalabilmek için o ağaçtan yemişti, Agaçtan yemeye teşvik edende iblis idi, iblisin sözüne inanması Peygamberlere has saffetden ileri geliyordu. O ağaçtan yiyincede Cennetden çıkarıldı.

(2) Hârut ve Mârut ile ilgili değişik görüşler vardır. Âdeta Melekleşmiş iki salih kişi olduklarını kabul edenlerin yanısıra, çok değişik görüşler serdenlerde vardır. Kadı Beyzavi Hârut ve Mârut ile ilgili açıklamadığımız enteresan bir görüşün aleyhinde ve uydurma olduğunu söylemektedir.

kılınız. Her emirle beraber, düşmanlarınızla savaşınız. İmamlarınızın üzerine kılıçla çıkmayınız, her nekadar zalimseler zulm ediyorlarsada, iyilikleri için dua ediniz. Nefsinize uymakdan ictinab ediniz, zira nefsi uttkuların hepsi, başıda sonuda batıldır.»

BEŞİNCİ MES'ELE

Mü'mine layık olan: Küçük olsun büyük olsun, ister iyi isterse kötü olsun, ehli kıbleden her cenazenin, cenaze namazını kılmaktır. Zira Peygamberimiz (A.S.V.) oğlu İbrahimin cenaze namazını kıldı. Müslümanlar arasında bu mevzuda ihtilaf yoktur (1).

---

(1) Cenaze namazı farzı kifaye olduğu gibi, yıkanması da farzı kifayedir. Bir veya birkaç kişinin vazifeyi yapması diğerlerinden mes'uliyeti kaldırır. Meyyiti yıkama konusunda şu izahat verilmektedir. Bir erkek hanımını yıkayamaz, dokunamaz, ancak bakabilir deniyor. Bu Hanefinin görüşüdür. Eimmeyi selaseye gelince yıkayabilir zira Hz. Ali (R.A.) Fatımatüz Zehrayı yıkamıştır. Bu, zevciyetin devam ettiğine kail olanlara göredir. Hz. Ali'nin Fatımayı yıkaması şu hadisten mülhemdir.

(A.S.V.) efendimiz: «Küllü sebebin ve nesebin yenkatiu bil mevti. illâ sebebiy ve nesebiy.

Her sebeb ve neseb ölümle son bulur. Ancak benim sebebim ve nesebim müstesna.»

Mamafih ashabı kiramın bir kısmı, Fatıma (Radıyallahu Anhayı) yıkayan Ümmü Eymendir, Hz. Ali değildir. Hz. Ali ancak gasl için gerekli hazırlığı yapmıştır demişlerdir. Hz. Fatıma'nın, Hz. Ali tarafından yıkanması rivayet sabit olsa dahi, bu istisnai bir durumdur, yalnız on-

Her kimki ehli kıbleden büyük, küçük her cenazenin namazını kılmayı hak görmezse, o kimse ehli bid'attir. Bu mevzuda delilimiz Peygamberimizin (S.A.V.) mezkur hadisleridir.

Ehli kıbleden ölen bir kimse üzerine namaz kılınız.

ALTINCI MESELE

Hayrın ve şerrin takdirini, Allahu Tealadan bilmek haktır. Zira Cibril (A.S.) Peygamber (A.S.V.)e İmandan sordu, Resulullah cevaben:

«Hayrın ve şerrin takdiri, Allahu Tealadandır.» buyurdular.

---

lara hasdır. Kadının kocasını yıkamasına gelince. Ölümden sonra'da iddet yâni nikah devam ettiği için, kadın kocasını yıkayabilir fetvası, devam eden nikahdan müstefad olmuştur.

İslâm diyarında ölen kişinin müslüman veya kafir olduğuna dair bir bilgi yoksa, islam diyarında öldüğü için yıkanır ve namazı da kılınır. Bizim mevtamız kafirlere karışırsa ve bir alamet de yoksa hangisinin müslüman hangisinin kafir olduğu bilinmiyorsa, ekseriyet nazarı itibara alınır. Eğer her iki tarafda müsavi ise, cenazeler yıkanır fakat üzerlerine namaz kılınıp kılınmamasında ihtilaf vardır. Definlerine gelince, bir müslümandan hamile olarak ölen gayri müslime kadının defni gibi. Sırtı Kıbleye verilmekle, bebeğin yüzünün Kıbleye gelmesi temin edilmiş olur. Zira çocuk babaya tabidir.

Düşük bebek kefenlenmez, meyyitin bir parçası gibi kabul edilir, bir parça beze sarılır ve gömülür. Eğer hayat eseri görülmüş ve ondan sonra ölmüşse, büyüğün gördüğü şer'i muameleyi görür.

Bilmiş olki: Allahu Tealanın kazasının dışında hiçbirşey olmaz. Kul Allahu Tealanın kazasını yok edemez. Kulların fiilleri için kaza huccet değildir.

Kazayı inkar etmek veya kazaya itimad etmek küfürdür. Allahu Tealanın kazasını red veya inkar etmek de küfürdür. İman bu ikisinin arasında birşeydir.

Zira Kaderiler, Allahu Tealanın kazasını inkar ettiler ve kafir oldular. Cebriler ise, kazaya itimad ederek kulluk görevini terk ile kafir oldular. Her kimki, bu ikisinin arasında bir yolu tutarsa, ki o iman yoludur. Sağlam kulpa tutunmuş hidayet yolu üzerinde müstakim olur.

Kaderiler, hayır ve şer, hepsi kendi elimizdedir, Allahu Tealanın, kulun hayır ve şerri işlemesinde bir rolü yoktur derler. Cebriler ise, hayır ve şer hepsi Allahu Tealadandır, hayır ve şerri işlemede kulun bir rolü yoktur derler. Bu iki fırka ümmetin mecusileridir. Kaza ve kader mevzuunda müminin nasıl bir yol tutması gerektiğini Resulullah (S.A.V.) şu hadisiyle beyan buyurmuşlardır.

اَلْمُؤْمِنُ الْحَقُّ الَّذِى يَقُولُ فِعْلُ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ مِنِّى وَتَقْدِيرُ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى

«Gerçek mümin, hayır ve şerrin işlenmesi bendendir. Hayır ve şerrin takdiri ise Allahu Tealadandır der.» Hayır ve şer, kulların fiillerindendir. Kulların işlediği fiillerin takdiri ise Allaha (C.C.) aittir.

Sözlerine güvenilir kişiler, İbni Abbasdan (R.A.) naklen bildirdiler. İbni Abbas (S.A.) derki: Allahu Teala (C.C.) müjdeler olsun o kimseyeki, elleri üzerine hayrı takdir ettim. Cehennem olsun o

kimseyeki, elleri üzerine şerri takdir ettim, buyurur.

Resulullah (A.S.V.) buna işaret ederek şöyle buyurmuştur:

«Eski bir günah için, yeni bir sevab işlemek kadar, taleb yönünden daha güzel idrak yönünden daha süratli hiçbirşey yoktur. Zira iyilikler kötülükleri giderir.»

Mevsuk kişiler, Ömer İbni Şuaybdan, o da babasından, babasıda dedesinden, dedeside, Resulullahtan (S.A.V.) nakl' ettiğine göre, Resulullah (S.A.V.) Ebu Bekir Sıddık (R.A.)a hitaben:

«Ey Eba Bekir, eğer Allahu Teala yeryüzünde hiçbir kimsenin isyan etmemesini isteseydi, mel'un iblisi yaratmazdı.» Mükafat ve mücazat kulların fiilleriyle tahakkuk eder. Kul fiili işler Allah da (C.C.) takdir eder. Allahu Teala Kuranı Keriminde, Saffat suresi 39. ayeti celilesinde. Cezanın ve mükafatın ancak kendi fiillerimizle olduğunu, kesin olarak beyan buyurmuş, yolu göstermiştir.

1) «Başka birşeyle değil, sadece yaptığınız işlerle cezalanıyorsunuz.» buyuruyor.

Bu ayeti celileyi, Cebriye ve Kaderiye red ettiler. Zira, Cebriye hayır ve şerri Allahu Teâlâya haml ederek, kendilerini işledikleri günahlarında mazur görmekle, kafirleri de küfürlerinde mazur görmüş oldular. Kaderiler ise, hayır ve şerrin takdirini kendilerinde gördüler. Allahu Tealanın neşiyyetinde görmediler. Bu iki fırkada kafir oldular. Zira Cebriye Allahu Tealaya ubudiyet, Kaderiler ise kendilerine Rububiyet izafe etmiş oldular.

Bilmiş olki: Taat Allahu Tealanın kazasıyla, takdiriyle, tevfikiyle, istemesiyle, rızasıyla ve emriyledir. Masiyet ise Allahu Tealanın kazasıyla, tak-

diri ile ve hezelanıyladır, yani yardımını terk etmesiyledir. Emriyle ve rızasıyla değildir.

Bilki: Allahu Teâlânın tüm hükümleri üç vecih üzerinedir. Bir hükmü varki, Allah (C.C.) o hükmü istedi, sevdi onunla emr etti, o farzları edadır. Diğer bir hükmü varki, Allah (C.C.) onu istedi, sevdi fakat onunla emr etmedi, bu hüküm nafilelerdir. Bir diğer hükmüde varki, Allah (C.C.) onu istediği halde sevmeyip emr etmediği masiyetlerdir. Ayrıca Allahu Tealanın kazası (1) dört vecih üzerinedir. Taat, masiyet, nimet ve şiddet kazası vardır. Bu hususlarda doğru mezheb şudur. Allahu Teala kulu için, taatı kaza ettiği zaman. Kulunu cehd ve ihlas ile istikbal eder (Karşılar). Hatta Allahu Teala ona tevfiki ile ikram eder. Allahu Teala bu konuda Kur'an-ı Kerimde şöyle buyuruyor:

2) «Bizim uğrumuzda cihad edenleri biz, elbette yollarımıza hidayet ederiz.»

İkinci vecih: Allahu Teala bir masiyeti kaza ettiği zaman, kulun nedametle tövbe ve istiğfarını istikbal eder. Bu durum nedametle, tövbe ve mağfireti ona nasip edinceye kadar sürer. Böyle kimseler hakkında Kur'anı Kerimde:

3) «Allah tövbe edenleri sever, temizlenenleri sever.» buyurulmuştur. (2)

Üçüncü vecih: Allahu Teala, kulu için bir nimeti takdir ettiği zaman. Kulun şükr etmesi, ve

---

(1) Kaza nedir? Kaza fiilden ibaret olmakla beraber pek çok ahkâmı içerir.

(2) Allah (C.C.) tövbe eden kullarını sever demek, kulundan razı olur demektir. Allah (C.C.) hakkında herkesçe bilinen, kâlb ve azalara matuf olan muhabbet düşünülemez.

güzellikle vermesi lazımdır ki Allah (C.C.) onu ziyadesiyle ikram etsin. Şükr edenler ve cömertler hakkında Allah (C.C.) şöyle buyurmuştur.

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ

4) **«And olsun şükr ederseniz, elbette size nimetlerimi artırırım.»**

Dördüncü vecih: Allahu Teala şiddeti kaza ettiği zaman, kulunu sabır ve rıza ile istikbal eder. Hatta ona ahiretin kerametini verir. (Ahiret nimetleriyle ikram eder) Allahu Teala sabr edenler için:

5) **«Ancak sabr edenlere mükafatları hesapsız ödenecektir.»** Bir başka ayette ise.

6) **«Allah sabr edenleri sever.»** buyurmuştur.

Senin için gerekli olan, günaha girdiğin zaman, günaha girme takdirini Allahın (C.C.) adaleti olarak görmendir. Ve yine günah işlediğin zaman, o günah işlemeyi hoş görmemeli, hemen tövbe ve istiğfar etmelisin.

Zira kaderiler, kazanın vukuunu Allahın (C.C.) adaleti olarak görmüyorlar. Ceberiler ise melameti nefislerinde görmüyor, günaha girdiği takdirde kendilerini itham etmiyorlar. Mu'tezileye gelince, tövbesiz mağfireti kabul etmiyor bir insan tövbe etmezse, mağfiret olunmaz diyorlar.

Günaha girmenin takdirini, Allahu Tealanın adaleti olarak gördüğün zaman. Kaderiye mezhebinden uzak olursun. Allahu Tealaya tövbe ve istiğfar ettiğin zaman, Mu'tezile mezhebinden vazgeçmiş olursun. Günaha girmenin takdirini Allahu Tealanın adaleti olarak gördüğün zaman. De ki her-

şey Allahtandır (C.C.) bu mealdeki ayetle amel etmiş olursun. Nefsini tenkid ettiğin zaman.

رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

8) **«Ey Rabbimiz, biz nefislerimize zulmettik, eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak ziyana uğrayanlardan oluruz.»** Bu mealdeki ayetle amel etmiş olursun. Allahu Tealaya tövbe ettiğin zaman ve mağfiret dilediğin zaman ise şu ayetle amel etmiş olursun.

9) **«Rabbinizden mağfiret dileyin çünki o bağışlayandır.»**

Bilmiş olki: Bir kimse kazaya iman etmediyse, hayrın ve şerrin takdirini Allahu Tealadan görmezse, o kimse bidat sahibidir.

Bu delil aklı başında olan için yeterlidir.

(1 — Saffat : 39) 2 — Ankebut : 69) 3 — Bakara : 223) 4 — İbrahim : 7) 5 — Zumer : 10) 6 — Ali İmran : 146) 7 — Nisa : 78) 8 — A'raf : 23) 9 — Nuh : 29.

YEDİNCİ MESELE

Bir müslümanın, müslüman kardeşi üzerine bigayri hakkın kılıçla çıkmaması lazımdır. Zira Peygamberimiz (A.S.V.) bir hadisinde:

«Ölen ve öldüren cehennemdedir. Biribirini öldürmeyi kasd ettiği zaman her ikiside cehennemdedir.» buyurmuşlardır.

Bilki bir kimse, bir mümini kazaen öldürse, öl-

dürenin üzerine diyet ve keffaret vacib olur. (1) Bir kimse bir mümini kasden öldürse, kafir olmaz. Eğer dünyadan tövbe ederek çıkarsa, Allah onu mağfiret eder. Eğer dünyadan tövbesiz çıkarsa, bu kişi Allahın (C.C.) meşiyyetindedir. İsterse onu fadlıyla mağfiret eder. İsterse adaletiyle ona günahı mikdarınca azab eder. Sonra noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah (C.C.) o kimseyi cehennemden çıkarır, Cennete dahil eder.

Her kimki, katil cehennemde ebedi kalır dese, böyle söyleyen bidattedir. Zira bir mümin, diğer bir mümini öldürmekle kafir olmaz ve cehennemde ebedi kalmaz. Ancak kafir olanlar ebediyyen cehennemdedir. (2)

SEKİZİNCİ MESELE

Mestler üzerine meshin cevazı, bir hades vaktinden diğer bir hades vaktine kadar. Misafir için üç gün üç gece. Mukim için ise bir gün bir gecedir. Bu müsadeye, yolda olanlar, gaziler, misafir hatta fasık ve diğer müslümanlar da dahildir. Onlar da mestler üzerine mesh verirler.

---

(1) Diyet gümüşten olursa 10.000 dirhemdir. Bundan fazla olmaz. Altından ise 1000 dinardır. Hata ve kasta benzer öldürmede hüküm budur. Kefarete gelince, mümine bir köleyi azad etmektir.

(2) Rivayet olunduğuna göre, müminlerin günahkârlarına has bir cehennem vardır. Âsi müslümanlar cezalarını çektikten sonra, cehennemden çıktıkları için orası, arazinin ekinden boş kaldığı gibi boş kalır.

Çıplak ayak üzerine mesh caiz değildir. Zira çıplak ayağa mesh vermek Rafizilerin adetidir.

DOKUZUNCU MESELE

Her emirin arkasında iki bayram namazını ve Cuma namazlarını kılmayı hak görmek. (1) Zira Sultana itaat farzdır. Her nekadar kulakları delikli, Habeşi köle dahi olsa. Onun üzerine kılıçla çıkmak caiz değildir.

Eğer âdil ise isyan edilmez, adaleti varsa, onun için ecir vardır. (2) Eğer zalim ise, zararı kendisine âittir. Hangi halde olursa olsun, sultana itaat lazımdır. İstediği masiyet olmadıkça itaat edilir. Masiyetse şâyet itaat edilmez. (Her iki durumdada itaattan dolayı biz me'cur oluruz.)

Her kimki, Sultana isyan etse, itaat etmese, o kimse Haricidir. Ve Allahın (C.C.) şu kavlinin dışına çıkmış olur.

«Allaha (C.C.) Resulullaha (A.S.V.) Ve sizden olan ulul emre itaat ediniz.»

Yani: Sultanlara itaat ediniz buyurur. Bu bir emirdir.

---

(1) (Salatu iydeyn) iki bayramın biraraya gelmesi hakkında görüşler vardır. Bazıları Cuma namazının kılınması evla, Bayram namazı ise terkedilir, çünkü bir namaz kılınması gerekiyor derken. Kimiside Bayram namazı kılınır, Cuma'nınki terk edilir görüşündedir. Mezhebimize gelince, her iki namazı da kılmayı gerekli görüyor.

Camiussağir kitabında iki Bayram bir araya gelince, birincisi sünnet, ikincisi farzdır, her ikisi de terk edilmez, denmektedir.

(2) Anlatıldığına göre İmamı Azamın talebesi olan

ONUNCU MES'ELE

İman, Allahu Tealanın vergisidir, bunu böyle bilmek. Allah (C.C.) vergisi değildir demek caiz değildir. Bir kimse Allah (C.C.) bana imanı verinceye kadar iman etmem dese bu caiz değildir. Bu şekilde söyleyenler Cebrilerdir. Bir kimse için, iyi, kötü işlediğim her fiil bendendir. Bende mevcut olanlar, Allah (C.C.) vergisi değildir demekde caiz değildir. Bu ise Kaderilerin mezhebidir.

Bilmiş olki, İman, Allahu Tealanın kuluna fadlıyla ve rahmetiyle vergisidir. Nitekim şu ayetlerde belirtilmiştir: Şanı yüce olan Allah (C.C.):

1) «Kim Ona (Allaha) inabet ederse (sığınırsa) Allah (C.C.) o kimseye hidayet eder.»

2) «İşte bu Allahın (C.C.) fadlı onu istediğine verir.»

3) «Eğer istesek, her nefsi hidayet ederiz.»

4) «Allah (C.C.) size yardım ederse, hiç kimse size galib gelemez.»

5) «Allah (C.C.) kimi hidayet ederse, o hidayete ermiştir. (Doğru yolu bulmuştur)»

6) «Deki, İman Allahın fadlı ve rahmetiyledir. Sevinsinler.»

Ebu Yusuf kadı idi (hakim). İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman, adaletle hükmediniz: Ayetinin gerektirdiği şekilde senelerce hükmetti. Bir gün, mahkemeye gelen iki kişiden biri zımmi diğeri müslümandı. Ebu Yusuf kalben keşke, hak müslümanın olsa diye meyletti. Fakat mahkeme, sonunda zımmi lehine sabit oldu. Bu hadiseye, İmamı Yusuf ölüm yatağında ağlıyor ve şöyle diyordu: Hakimlik yaptığım zaman içerisinde, bundan başka meylim, kusurum olmadı. Bundan dolayı beni muaheze eyleme yârabbi.

7) «Sen sevdiğini hidayet edemezsin, lakin Allah istediğini hidayet eder.» (1)

8) «O, yola gelecek olanları daha iyi bilir.»

---

(1) Bu âyet Resulullahın (A.S.V.) amcası Ebu Talib hakkında nazil olmuştur. Resulullahın oniki amcası vardı, sekizi Resulullah'ı görmeden ölmüşlerdir, durumları da meçhuldür. Dört tanesi ise Resulullahı görmüş, ikisi müslüman olmuş (Hamza ile Abbas) ikiside müslüman olmadan ölmüşlerdir. (Ebu Talib ile Ebu Leheb)

(A.S.V.) Efendimiz iki aylık iken, Abdül Muttalib, Abdüllaha, evladım bilmiyormusunki kabilenin tümü Resulullahın doğacağından haberdardır. Bize düşende bu konuya ihtimam göstermek ve hazırlıklı bulunmaktır. Git, diğer yerlerdeki hurmalardan üstün olan Medine hurmalarından getir dedi.

Abdullah Medine'ye giderek hurmaları topladı. Mekkeye gitmek üzere, Medine'den ayrıldı. Medine'ye iki günlük mesafede olan Drun Nâbiğa adlı mevkiye vardı, hastalanarak orada vefat etti. Melekler «Allahımız bu ölen Muhammedin babası, onun hakkında Habibim sen olmasaydın eflâki yaratmazdım» dediğin halde, niçin annesinin karnında yetim bıraktın, bundaki hikmet nedir?» diye sordular.

Cenabı Hak: «Habibimin babasının ölümüne teessüf etmeyiniz, zira bunda gizli bir hikmet vardır. Hikmet'de şudur, baba evladını terbiye eder, muhafaza eder. Ben de habibimi terbiye eder ve korurum. Başkası evladını terbiye edince evlat baba diye çağırırken, Habibim ya Rab der. Benden başka kimse Onu terbiye edemez, buyurdu? Resulullahda bu hususta:

«Eddebeni Rabbiyl eahsene te'dibiy: Beni Rabbim terbiye etti ne güzel terbiye etti» buyurdu.

Resulullah (S.A.V.) 6 yaşına basınca, annesi Amine,

9) «Sen kitab nedir, iman nedir bilmiyordun.» (2)

---

dedesi Abdül Muttalib'den izin taleb etti. Resulullahla beraber, Tıybe denen yere gittiler, Ümmü (Eymende beraberlerinde idi. Ümmü Eymen, Resulullahın babasından kalma cariyesi idi. (Resulullah bilahere, Ümmü Eymeni Haris oğlu Zeyde vermiştir.) Medineye gittiler bir ay kadar kaldılar. Resulullah bu meyanda babasının medfun bulunduğu Darun - Nabiğaya gittiler. Orada bir büyük havuz vardı. Medine çocukları o havuzda yüzerlerdi. Resulullah da (A.S.V.) çocuklarla beraber havuza girerken, Yahudilerden bir topluluk oradan geçti. Resulullahın omuzunda, Nübüvvet mührünü görünce, biri diğerine «âhır zaman Nebisini gördünüz mü» diye sordular. Bu haber diğer Yahudilere de yayıldı. Ümmü Eymen Yahudilerin bu sözlerini duyunca, Âmine'ye burada kalmayalım; bunlardan bir zarar gelebilir demesi üzerine Medine'den Mekkeye müteveccihen ayrıldılar.

Ebva denen yere gelince, Âmine hastalandı Resulullah baş ucunda oturdu, annesinin yüzüne baktı. Amine şöyle dedi «her diri ölür; her yeni eskir, kimin ebeveyni dünyadan göç etmedi?» Resulullah annesinin boynuna sarıldı, «vâ hasreta va? firkata» diyerek teessürünü bildirdi. Aminenin ölümünden sonra Ümmü Eymen, Resullullahı dedesi Abdül Muttalib'e getirdi. Sekiz yaşına kadar onun yanında kaldı. Abdul Muttalib yüzon yaşındaydı. Ölmeden önce çocuklarını toplayarak, «gece gündüz beni heyecanlandıran bir şey vardır, o da Hz. Muhammedin durumudur. Ey çocuklarım hanginiz ona hakkını dilediğim şekilde verip hizmet edecek» diye sordu. Tâki Muhammedi ona teslim edeyim. O esnada Ebu Leheb ayağa kalkarak: «Ey Arabların efendisi Allah sana uzun ömür versin, senin dilediğin şekilde Muhammed'e hizmet edeyim ve dilediğin

10) «Eğer Allah (C.C.) dilerse kalbine kilidi basar ve bâtılı yok eder.»

11) «Belki Allahu Teala, nimetini kullarından dilediği kimseye ihsan eder.»

şekilde vasiyetini yerine getireyim» Abdul Muttalib «evet malın çoktur yerinde vardır fakat kalbin katıdır, kalbinde zerre kadar merhamet yoktur. Onu sana teslim etmem.» Sonra Hz. Hamza ayağa kalkarak, «Efendim bu hizmeti bana ver» deyince, Abdül Muttalib; «Senin bunu yapacağından eminim fakat, evladın olmadığı için, evlat kadrini bilmezsin.» Sonra Abbas aynı arzuyu izhar edince. «Sen hizmete münasibsin ancak çok evladın var, hakkından gelemezsin.» Bilahare Ebu Talib bu hizmete talib olunca. «Sen münasibsin daha güzel hizmet yaparsın ancak, Muhammed'le istişare edeyim, bana muvafakat edecek mi. Zira ben herşeyimi onunla istişare ediyorum, hanginizi ihtiyar edecek, sorayım» dedi ve sordu.

Resulullah dedesinin doğrultusunda Ebu Talibi seçince, Abdul Muttalib Muhammed benim isteğime göre hareket ettiği için Allaha (C.C.) hamd ederim diyerek, Resulullahı Ebu Talibe teslim etti. Bu yüzdendirki kâfirler onu, Ebu Talibin yetimi diye çağırıyorlardı. Ebu Talib bütün malını sarf etmekten geri kalmadığı gibi, Resulullahı büyük belalardan uzun bir zaman korumaya çalışmıştı.

Ebu Talib herşeye rağmen iman etmiyor, bu durum da Muhammed (A.S.V.) efendimizi kederlendiriyordu. Her hâlu kârda Resulullah amcasını imana davetten geri kalmıyordu. Âyet nazil oluncaya kadar bu hal devam etti.

Ebu Talib ölünce Resulullahın hüznü arttı. Allah (C.C.) onu elleriyle yıkamasını ve bütün azasına mesh etmesini emretti. Resulullah (S.A.V.) Allahın (C.C.) emrine imtisal ederek, Ebu Talibi yıkadı ve bütün azasına mesh etti. Bu arada iki ayağının altını unutmuştu. Onu defn ettikten

12) «Belki: Tersine, sizi imana ilettiği için Allah (C.C.) size minnet eder. Eğer (davanızda) doğru iseniz. (Allaha minnettar olmanız gerekir.)»

13) «Allah (C.C.) dilediğini doğru yola iletir.» buyurur.

Bu mevzuda daha çok ayetler vardır.

---

ve kabri örttükten sonra, iki ayağının altını mesh etmediğini, unuttuğunu hatırladı ve anladıki, Allahın (C.C.) azabı iki ayağı altından olacaktır.

Cehennemde, Ebu Talibin göreceği azab, Resulullahın mesh etmesinden dolayı en hafif olduğu halde, o azabdan Allaha sığınırız. Zira beyin, ayakların altındaki azabdan kaynar. Bir rivayete göre Cenabı Hak Resulullaha ikramda bulunarak ebeveynini diriltti. Onlar, iman ettikten sonra tekrar öldüler. Öldükten sonra imanın menfaat vermesi, Resulullaha ikram için olmuştur.

İsa (A.S.) mevtayı dirilttiği gibi, Resulullahda mevtayı diriltiyordu. Ashabı cahimden sorma: mealindeki ayet, Resulullahın ebeveyni hakkında nazil olmuştur deyenlerin sözü sahih değildir. Müslimin haberinde ise Resulullahın benim ebeveynim ve senin baban cehennemdedir hadisi, dirilme ve iman etme hadisesinden önceydi. Ebu Talibin de dirilip iman ettiği rivayet edilmektedir.

(2) «Sen kitap nedir iman nedir bilmiyordun.» âyeti hakkında kadı Beyzavi, bu âyetin mânâsı vahy'den öncesi içindir. Bu da Nübüvvet'den önce Resulullah'ın (A.S.V.) ibadet etmediğini gösteriyor. Müslümanlar ittifak etmişlerdir ki, Enbiyalar nefreti gerektiren kebâir ve seğâirden masundurlar. Bi'setten önce de sonrada masundurlar. Essah olan şudurki, vahyden öncede sonrada Resulullah (A.S.V.) müteabbid idi. Zira Resulullah (A.S.V.) efendimiz, İbrahim (A.S.) şeriatına uyarak namaz kılar, oruç tutar böylece ibadet ederdi.

Bir kimse imanın mahluk veya gayrı mahluk olduğunu söylese, böyle söyleyenin, niçin söylediğine dikkat etmesi gerekir. Zira iman, dil ile ikrar, kalb ile bilmektir. Bu durumda kulun işlediği mahluktur. Allahın (C.C.) sıfatından olan bölüm ise mahluk değildir.

Mesela, kulun Lailahe illallah demekle dilinin harekete geçmesi, kulun fiili ve sıfatı olup, mahluktur. Allahu Teala ise bütün sıfatlarıyla mahluk değildir, bilakis kadimdir.

Kulun söylemesi ile, söylenen arasındaki fark, böylece tefrik edilmiş oldu. Şöyle ki; söylemesi kendi fiili olduğu için mahluk, söylenen ise Allahın (C.C.) sıfatı olduğu için mahluk değildir.

Kulun fiili olan o söz ile mana; yani Allahın (C.C.) sıfatı arasındaki fark, Kur'anın okunması gibi. Kur'an okumak kulun fiilidir ve mahluktur. O okunan, kıraat edilen ise Allahın (C.C.) kelamıdır ve mahluk değildir. Kur'an okunuyor, okunan mahluk değildir. Okumak mahluktur, zira kulun fiilidir.

Dil ile ikrar da böyledir, ikrar kulun fiilidir ve mahluktur. Kulun ikrarı (diliyle söylemesi) Allahu Tealanın tevfikiyledir. O tevfik mahluk değildir. Marifet kuldandır, tarif ise Allahtandır.

Kuldan olan mahluktur, Allahtan olan ise mahluk değildir. Bu meselenin özü, şudur: Kul tüm fiilleriyle beraber mahluktur (yaratılmıştır.) Allahu Teala ise, tüm sıfatlarıyla mahluk değildir, demektir.

---

1) Şuara suresi, âyet: 13. 2) Hadid: 21. 3) Furkan: 51. 4) Âli İmran: 160. 5) Kehf: 17. 6) Yusuf: 58. 7) Kasas: 56. 8) Kasas: 56). 9) Şûra: 54. 10) Şûra: 23. 11) Hucurat: 17. 13) Nur: 46.

ON BİRİNCİ MES'ELE

Mü'mine lâyık olan, kulun işlediği herşeyin mahlûk olduğunu, Allâhu Tealanın sıfat ve ef'aliise, mahluk olmadığını bilmektir. Zira kulların işlediği fiiller kadim (ezeli) değildir. Bilakis mahluktur. Allahu Teala o fiilleri yaratmıştır.

Kulun işlediği her fiil, mesela: Namaz, oruç, hac, zekat v.s. gibi ibadetlerin hepsi mahluktur. Kulların fiillerinin mahluk oluşuna delil.

1) «Oysa sizide, yaptığınız bu şeyleride Allah (C.C.) yaratmıştır.»

2) «Allah (C.C.) her şeyin yaratıcısıdır.»

3) «Allah (C.C.) herşeye kadirdir. (Her şeye gücü yeter.)»

Her kimki, kulların fiilleri mahluk değildir derse, o kimse bid'at sahibidir.

Bu delil aklı başında olan için kâfidir.

---

1 — Saffat: 95) 2 — Zumer: 62) 3 — Mâide: 40)

ON İKİNCİ MES'ELE

Mümine layık olan, Kur'anın Allah (C.C.) kelamı olduğunu, mahluk olmadığını bilmektir. Zira Kur'an mecâzen değil, hakikaten Allahın (C.C.) kelâmıdır.

Bir kimse mahluktur dese, bu söz bir kimsenin Allahın (C.C.) sıfatları mahluktur demesine benzer ki, bu söz küfürdür. (İster Kur'ana mahluktur, isterse Cenabı Hakkın sıfatlarına mahluktur desin, ikisi arasında fark yoktur. Böyle söyleyen kafir

olur.) Çünki Kur'an Allahın (C.C.) kelamıdır, Allahın (C.C.) sıfatıdır. Allahın (C.C.) kelamı ise mahluk değildir, bilakis o kelam Halıkın sıfatıdır.

Güvenilir kişilerin Abdullah İbni Ömerdne rivayet ettikleri bir hadiste, Resulullah (S.A.V.) efendimiz buyurmuşlardırki:

«Kim Kur'ana mahluktur dese, o kimse kafir olur.»

Sözüne güvenilir kişiler isnadlarıyla, İbni Abbas (R.A.) ın şöyle söylediğini naklederler: Biz Peygamber (S.A.V.) efendimizin yanında Kur'anı konuşuyorduk. Resulullah (S.A.V.) buyurdularki:

«Yakında, ahir zamanda ümmetimden insanlar gelecek, Kur'an mahluktur diyecekler. (Sözlerine devamla) Lakin öyle değil, o yepyeni, Allahın kelamıdır. Ümmetimden kim bunun dışında bir şey söylerse, Allaha ve Kur'ana, kafir olmuş olur.»

Mevsuk kişiler Cafer İbni Muhammed Sadıktan, oda babasından, babasıda şeyhlerden bildirdiler: Cafer İbni Muhammed Sadık dediki:

«Âden ve San'a ehlinden bazı kimseler toplandılar. (A.S.V.)a, Ey Allahın Resulü Kur'an halk olundu, Kur'an Allahın (C.C.) yarattıklarından biri ve mahluktur dediler. Resulullah (S.A.V.) böyle söylemeyiniz. Zira böyle söylemek küfürdür» buyurdular.

Yine güvenilir kişiler, Ebu Yusufun, altı ay Ebu Hanifeyle Kur'an hakkında münazara ettim, sonra. Kim Kur'ana mahluktur derse, o kimse Allahu Azimüşşâna kafir olur, bu hükümde ittifak ettik. Dediğini nakl ederler. Ve yine Mukatil Semerkandinin, Ebu Hanife (R.A.) den, Kur'an; Allahu Tealanın kelamıdır, mahluk değildir dediğini işittim. Sözünü nakl ederler.

Süfyanı Sevriden nakl olunduki: Kim Kur'ana mahluktur derse, o kimse Allaha (C.C.) kafir olmuş olur.

Sözüne güvenilir kişilerin isnadlarıyla İbni Ömer'den (R.A.) oda Resulullah (S.A.V.) den naklen (A.S.V.) efendimizin:

«Yakında ümmetimin üzerine Kur'an mahluktur deyecekleri bir zaman gelecek. Kim o zamana yetişirse, onların yanından geçmesin, onların meclisinde oturmasın. Onlar kudreti sonsuz olan Allaha (C.C.) küfretmiş kafirlerdir. Onlar Cennete giremez, Cennetin kokusunu da alamazlar.» buyurduğunu söyledi.

Sabiti Bennani, biz bu hadisi duyunca hadisin celadetini tazimen diz çöktük, diyor.

Bir kimse bildiği halde Allahu Tealanın kelamı mahluk değildir demese, sükut etse, o kimse Kur'an mahluktur diyenden daha şerirdir. Bir kimse Kur'an mahluktur dese; bilen de bildiği halde bilmiyorum, Kur'an mahlukmu, mahluk değilmi dese, Nasaranın bir kısmına benzemiş olur. Onlar üç farklı görüşe sahiptirler. Birinci gurup, İsa (A.S.) için o ölüyü diriltir, ölüyü diriltmek ilahın fiilidir. Biz İsa (A.S.) İlahtır deriz. İkinci gurup, biz İsa (A.S.) da ubudiyet görüyoruz, biz İsa (A.S.) ya kuldur deriz. Üçüncü gurup ise biz İsa'da (A.S.) hem uluhiyet, hem ubudiyet görüyoruz. İsaya (A.S.) İlahtır deyemeyiz, kuldur da diyemeyiz dediler.

Bildiği halde söylemeyen, işte bu üçüncü gurup mensuplarının durumuna düşer, onlar gibi demiş olur.

Bilen şöyle söyler: Biliniz ki, Allahu Teala Adem (A.S.) zamanından, Muhammed (A.S.V.) zamanına kadar, bütün Peygamberanı izama indirdi-

ği kitap 104 tanedir. Hepsi Kelamullahtır, mahluk değildir.

Haberde de varid olmuştur ki: Kabul Ahbar, Allahu Tealanın Adem oğlu Şit (A.S.)a 40 sahife, İdris (A.S.)a 30 sahife, İbrahim (A.S.)a 20 sahife, Musa (A.S.)a Tevrattan önce 10 sahife, sonra Tevrat'ı, Davud (A.S.)a Zebur'u, İsa (A.S.)a İncil'i, Muhammed (S.A.V.)e Kur'anı indirdiğini söyledi.

Allahın (C.C.) salatı ve selamı hepsinin üzerine olsun.

Bu kitapların hepsi Kelamullahtır. Allahın (C.C.) kelamıdır ve sıfatıdır. Sıfatıda kelamıda mahluk değildir. Bir kimse bu kelimelerden birine mahluktur dese, Allaha (C.C.) kafir olmuş olur. (1) Cehemi ve Mutezile denir, onun küfründe şübhe olmaz, o mübtedidir.

ON ÜÇÜNCÜ MES'ELE

Kabir azabını hak görmek lazımdır. Zira bir kimse kabir azabını inkar etse, o kimse cidden dalalettedir. Ayrıca, Mutezile ve bid'at sahibidir. Zira Peygamberimiz (S.A.V.) bir hadisinde:

اَلْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجِنَانِ اَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النِّيرَانِ .

---

(1) Her mübtediye kâfir denmez, sahib olduğu bid'at küfrünü gerektiren zaruratı diniye olmadıkça kafir olmaz. Meselâ, Kur'an hakkında, küfrü gerektiren, kelâm'ı nefsinin mahluk olduğunu söylemektir. Burada küfür sebebi, kelâmi lafzi deği,l kelâmı nefsidir.

1) «Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.» (1) buyurmuşlardır. Başka bir hadistede:

مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْمُلْكِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ رَفَعَ اللّٰهُ عَنْهُ عَذَابَ الْقَبْرِ

2) «Bir kimse her gece Mülk suresini okursa Allah (C.C.) o kimseden kabir azabını kaldırır.» buyuruyor.

---

(1) Mazlumun yardımına koşmak vacibdir. Kim bir mazlum yardım dileğinde bulunduğu halde, aldırış etmezse, mezarında ateşten yüz kırbaçla kırbaçlanır.

«Zalimlere meyl etmeyiniz ateş size dokunur» buyrulmuştur.

Kişi kabir azabından kurtulmak istediğinde dört şeyi yapması dört şeydende ictinab etmesi lazımdır. 1) Namaza devam, 2) Sadaka vermek, 3) Kur'an okumak, 4) Çok tesbih çekmek. Bunlar kabri Nurlandırır ve genişletir. Sakınılması gerekenlere gelince: 1) Yalan söylemek, 2) Hıyanet, 3) Nemimet, 4) Bevl; (A.S.V.) Efendimiz bevlden sakınınız genellikle kabir azabı ondan ileri gelmektedir.» buyurdu.

Azab ruh için mi, ceset için midir? Bu konuda Ulema arasında ihtilaf vardır. Bazı ulemaya göre öldükten sonra ruh, göğüse kadar cesede girer. Bazı ulema ise sual ruh içindir cesed için değildir. Ruhun cesede girmesine gerek yoktur. Ruh bazı ulemaya göre, cesed ile kefen arasındadır. Bu görüşleı hakkında eserler varid olmuştur.

Ulemaya göre sahih olan kulun, kabir azabını kabul etmesi keyfiyetiyle meşgul olmamasıdır. Bunlar nakil cihetindendir. Akıl cihetine gelince, bir kimse rüyada kendini çiçekler içinde görse, suların akması, kuşların öt-

Kabir azabının gerçekliğine hadislerden başka, Kur'anı Kerimden Tâhâ sûresi 124. ayeti delil gösteririz. Allahu Teala Kuranı Keriminde:

1) «Kim benim zikrimden vazgeçse, o kimse için dar bir mâişet vardır.»

Cenabı Hak dar mâişetten, kabir azabını irade buyurmuştur. Kabir azabı hakkında pek çok haber varid olmuştur, amma velakin, biz bu konuyu kısalttık ve bukadarla iktifa ettik.

ON DÖRDÜNCÜ MES'ELE

Kabirde Münker, Nekir sualıni hak görmektir. Zira bir kimse Münker, Nekir sualini inkar etse kaderiyeden olur. Bu mevzuda (A.S.V.) efendimiz buyurdularki:

1) «Ölü kabrine defnedildiği zaman, ona siyah tenli, mavi gözlü iki melek gelir. Üç şeyden sorarlar. 1) Rabbin kim? 2) Nebin kim? 3) Hangi dindensin, kıblen nedir, imamın kimdir? diye sual ederler.»

---

mesi, nefis yemekler, lezzetli şarablar görse. O zaman hemen hazırlanarak oraya gitmek üzere çağrıldığı esnada uyandırılsa. Kalktığı zaman keşke gördüklerim gerçek olsaydı temennisinde bulunur. Şukadarı varki, insan rüyadan uyanır fakat, kabirde uyanmaz.

Korkulu rüyada da durum aynıdır. Korkulu rüyadan uyanınca insan kurtulur, kabirde ise kurtuluş (uyanma) yoktur.

Kabirdeki kurtuluş, uyanma olmadığına göre ancak Allahın izniyle olur. Yarabbiı Bizi sui hatîmeden, kabir azabından sûil hisabdan koru!

Ömer İbni Hattab (R.A.) **«Ey Allahın (C.C.) Resulü (A.S.V.) Allahın salâtı senin üzerine olsun. Bana kabirde sual sorulduğu zaman, aklım başımda olurmu? Efendimiz cevaben evet ya Ömer, buyurdular. Ömer (R.A.) ozaman Allahın (C.C.) yardımıyla o iki Meleğe cevap veririm.»** dedi.

ON BEŞİNCİ MES'ELE

Mümine layık olan, muhakkak ölüler dirilerin kendileri için (ölenler) verdikleri sadakaları ve dualarıyla menfaatlandıklarını bilmektir. Kim bunu inkar ederse, Mutezile ve mübtedi olur.

Haberde varid olmuşturki: Resulullah (S.A.V.) ashabıyla beraber Mekke mezarlığına çıktılar ve bir kabrin başında durarak çok ağladılar. Ashabı da çok ağladı. Sonra Resulullah'ın (A.S.V.) keşke onun hali nedir bilseydim demesi üzerine, Cebrail (A.S.) efendimize (A.S.V.) şu ayetle geldi.
üzerine, Cebrail (A.S.) efendimize (A.S.V.) şu ayetle geldi.

1) **«Biz seni gerçek ile birlikte, müjdeleyici ve uyarıcı gönderdik. Cehennem ashabından sorma.»** (1) .

Bu ayet Resulullahın (S.A.V.) cehennem ehli hakkında soru sormamasını ve o kabir sahibinin de cehennemlik olduğunu, Cebrail (A.S.) vasıtasıyla bildirmektedir.. (A.S.V.) Efendimiz:

«Allahu Teala beni, validevnim için dua ve istiğfardan menetti. Her kimki, ebeveyni islam üzerine ölürse ikisi için dua edip, istiğfar etsin.» buyurdular.

---

1) **Fatır suresi, ayet: 24.**

Haberde varid olmuşturki: Meryem oğlu İsa (A.S.) bir kabre uğradı. Ölünün azabını işitti, oradan ayrıldı. Bir müddet sonra İsa (A.S.) tekrar aynı kabre geldi, birden meyyit için, Allahın (C.C.) Rahmetini işitti. Kabir sahibine seslendi ve ona halini sordu. Kabir sahibi dediki: Benim bir oğlum var bana dua etti, beni sadaka ile andı. Başka bir rivayette ise, kabir sahibi diyorki: Benim bir arkadaşım vardı, sevabı arkadaşlarına olmak üzere, Allaha (C.C.) tekbir getirdi. Onun sevabından bana da nasib oldu, bu yüzden kurtuldum.

Resulullah (S.A.V.) bu mevzuda bir hadislerinde:

2) «Ne olurki siz, herhangi bir salih amel işlediğinizde, ebeveyninizi hatırlasanız. Onları hatırlamakla ecrinizden onlarında nasibi olsun. Kaldıki, sizin ecrinizdende birşey eksilmez.» buyurdular.

Enes İbni Malik de aynı bunun gibi rivayet etmiştir. Ebu Hureyre ise Resulullah (S.A.V.) den nakl ettiği bir hadisde Resulullah'ın; **«Mevtalarınıza hediye veriniz.»** Ashabın ey Allahın (C.C.) Resulü (S.A.V.) nasıl hediye verelim dediklerini, Efendimizin (S.A.V.) **«Hediye, dualar ve sadakalardır.»** buyurduğunu rivayet eder.

Hasan İbni Ali dediki: Bir kimse ebeveynine duayı terketse, onun rızkı dar olur. Aynı mevzuda, Hasan'dan, Hasan'da, Resulullahtan rivayet ederek (S.A.V.) buyurdular.

3) «İnsanların en hayırlısı, ebeveynine kabirlerinde iyilik edendir. Onların hayrına hac etmeyle ,sadakayla veya köle azad etmekle veya Allahu Tealaya nezr etmekle, kabirlerinde iyilik edendir.»

Hükümlerin vücuhunu görüyormusunki: Bir kimse üzerine farz olan haccı terk etmiş olarak öl-

se, onun yerine vekaleten hac etmek, dinin gereğidiı borcu da ödenmiş olur. Bu mevzuda çok hadis vardır.

ON ALTINCI MES'ELE

Peygamberimiz (A.S.V.) in şefaati ümmetinden büyük günah sahibleri içindir. (1) Şefaati günahkarlar için olduğu, ayet ve hadislerle sabittir. Efendimiz (S.A.V.) buyurmuşlardırki:

«Kıyamet gününde benim şefaatim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.»

Kim Resulullahın (A.S.V.) şefaatını hak görmez, inkâr ederse o mübtedidir. Şefaatin hak olduğuna delil, Allahu Tealanın şu kavlidir: Mealen.

1) «Rabbin sana, sen razı oluncaya kadar, şefaat etme iznini verecek ve sen razı olacaksın.» (2)

---

(1) Buradaki ümmetden maksad, «ümmetül icabe» dir, «ümmetüd dav'a» değildir. Zira kebair şirkin dışındadır. Hernekadar kebairi bazı ulema 8, 9, 12. ve 15 olarak saymışlarsada aslında kebair daha çoktur. Ezcümle şirk; kasden adam öldürme, ebeveyne haksız muamele, sılayı rahimi terk, yetimin malını zulmen yemek, zina, kullara zulüm, gıybet vs.

(2) Resulullahın (A.S.V.) şefaatı beş kısımdır. 1) Mahşerdeki izdihamı gidermek. Bu kısım her insan ve cinniler içindir, buna makamı Mahmut denir. 2) Cennete hesapsız girmeyi sağlama. 3) Hesabdan sonra cehenneme girmeye müstehak olanlara şefaatidir. 4) Cehenneme girenler içindir. 5) Cennetdeki derecelerin yükselmesi içindir. Esasen Resulullahın şefaati beş kısımda münhasır kalmaz, çok daha fazladır.

Bu mevzuda şair diyorki:

أَلَمْ يُرْضِكَ الرَّحْمٰنُ فِي سُورَةِ الضُّحٰى فَحَاشَاكَ اَنْ تَرْضٰى وَفِينَا مُعَذَّبُ

«Elem yerdeker Rahmanu fi suretidduha
Fe hâşâke enterda ve fina muazze bun.»
«Rahman, Duha suresinde, seni razı etmedimi?
İçimizde azabda olanlar varken, haşa sen razı olmazsın.»

Efendimiz (S.A.V.) bir başka hadislerinde:

2) **«Bir kimseki, benim üzerime salavat getirse, kıyamet gününde onun salâtı bana arz olunur. Umarım ki ben o kimseye, kıyamet günü şefaat ederim.»**

Müminlerin annesi Hz. Âişe'den rivayet olunur. (Allah ondan razı olsun)

«Peygamberimizin (S.A.V.) yanına girdim, o gece diğer zevceleri içinde benim gecemdi. Yatağının yanına geldim, onu bulamadım. Onu ayakta namazda buldum. Rüküa vardı. Rükû'da: Ya Rabbi ümmetim, ümmetim: dediğini duydum. Sonra başını kaldırdı secdeye vardı. Secdede, ümmetim, ümmetim: dediğini duydum. Namazdan fariğ oldu namazını bitirdi, yine ümmetim, ümmetim: dedi. Sonra ya Âişe bundan taaccübmü ettin? Muhakkak ben dünyada yaşadığım müddetçe. Ya Rabbi ümmetimı, ümmetim: derim. Yine böyle kabirde ümmetim, ümmetim: derim. Hatta sûra üfrülünce de diğer Peygamberler, nefsi, nefsi derken, ben. Ya Rabbi, ümmetim, ümmetim, derim.»

Allahu Teala: **«Ey Muhammed, ümmetini sana verdim. Kim benim birliğime şâhitlik ederse (La-ilahe illallah Muhammedün Resulullah) der ve se-**

nin risaletini kabul ederse. Seni onun hakkında şefaatçi kılarım.» buyurur.

Kâ'bul Ahbar, Peygamberimizin (A.S.V.) şefaati hakkında diyorki:

Peygamberimiz (A.S.V.) zamanında iman etmemiştim. Ebu Bekir (R.A.) zamanında da iman etmemiştim. Ta Ömer (R.A.) zamanına kadar iman etmede gecikmiştim. Bilahare Tevratda bir mektub gördüm. Babam onu benden gizlemişti. Ben onu Ömer (R.A.) zamanına kadar bulamamıştım. Tevrattaki o mektubda, Muhammed (A.S.V.) ümmeti üç fırka olarak Cennete girerler, derdi.

Onlardan birinci fırka hesabsız olarak Cennete girerler. İkinci fırkayı Allahu Teala, kolay bir hesabla hesaba çeker. Üçüncü fırka ise cehenneme girer, sonra Peygamberimiz (A.S.V.) ona şefaat eder. Allahu Teala, Resulullahı ümmetinden büyük günah sahibl erine şefaatçı kılar, onun şefaatıyla Cennete girerler derdi.

Ben bunu okuyunca, müslüman oldum. Bu üç fırkadan biriyle olmam lazımdır dedim ve iman ettim.

---

1 — Vedduha: 6)

ON YEDİNCİ MES'ELE

Peygamberimizin (S.A.V.) Mi'racını, Semalara çıkması, arşa ulaşmasını ikrar ederiz.

Kimki: Mi'racı inkâr edip, ayetleri reddetse, küfre girmiş olur.

Herkimki, ayetleri kabul etmekle beyti makdise ulaştığını tasdik ettiği halde, Mi'racı inkar et-

se; veya bildiği halde, çıkıp çıkmadığını bilmiyorum dese; o kimse bid'at sahibidir. (1)

---

(1) Mirac hadisesinin vuku nedeni:

(A.S.V.) Efendimizi taziye etmek için vuku bulduğu rivayet edilir. Şöyleki: Kendisini daima himaye eden, yardımını esirgemeyen, Resulullahın amcası Ebu Talibin vefatından sonra, onun desteğini kaybetmesi. Ayrıca zevcesi Hadicetül Kübranın vefatı ve bu iki hadiseden sonra, müşriklerin cesaretinin artması. Resulullaha (A.S.V.) bütün imkanlarıyla hücuma geçmeleri sonunda, Resulullah (A.S.V.) efendimizin sıkıntıya girmesinden dolayı, teselli etmek ve taziyede bulunmak için Cenabı Hak tarafından çağrıldı.

Mi'rac hadisesi, rüya ile değil, ruh ve cesetle birlikte vuku bulmuştur. Ehli sünnet vel cemaatin görüşü budur.

Zaten gökte nazil olan Amenerresulü ayeti olsun, bize farz olarak gelen beş vakit namaz olsun. Mi'rac hediyeleri dahi bu yolculuğun, cesetle olduğunu açıkça göstermektedir. Rüya ile vuku bulmuştur diyenler, beş vakit namazın miraçda farz olduğunu bildikleri halde, rüya ile olmuştur demeleri, ne dereceye kadar geçerli olur?

Gelen emirler, herhalde sadece ruha değil, ruh ile cesedin, ikisinin birlikte yapmasının gerekliliğine binaen olmuştur. Diğer farz olan ibadetler gibi.

(A.S.V.) Efendimizin şu hadisi de, yolculuğun rüya ile olmadığını, bilakis cesetle vuku bulduğunu açıkça göstermektedir: «Ben hücrede uyuyordum: Bana Cebrail geldi, beni dürttü kalktım oturdum, birşey görmedim. Tekrar yattım. Yine ikinci kez dürttü, yine bir şey bulmadım. Üçüncü sefer yattım. Cebrail üçüncü kez yine dürttü. Beni bileğimden tuttu kaldırdı. Onunla beraber mescidin kapısına geldik ve orada. Katırla, merkep arası büyüklükte bir hayvana bindik.

Miracın gerçek olduğuna delil, Allahu Tealanın

Eğer mirac hadisesi, cesetle değil rüyayla olsaydı. Cebrail (A.S.) onu üç defa uyandırmazdı. Bu üç sefer uyanış, bedeni bir yürüyüşün hazırlığı için olmuştur.

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى

Ayrıca Cenabı Hakkın bu ayeti ile. Miracın cismanı olduğunu göstermektedir. Bu yürüyüş gecenin az bir bölümünde vuku bulmuştur. Mekkeden, Kudsü şerife gitmek ayetle sabittir. Beyti makdise kadar olan bölümü inkar eden kafir olur. Miracın, doğrudan doğruya Mekkeden değilde, Mekkeden, Kudüse gittikten sonra vuku bulmasına gelince, Vahiy yerlerinin biribirine bağlanması ve irtibat sağlanması içindir.

Yolda vuku bulan hadiselere gelince: Yolda süratle gitmesi olsun, binlerce sene önce gelip giden Peygamberlerle buluşması olsun, onlara namaz kıldırması olsun ve diğer görülen, aklı beşerin tasavvuru dışına taşan diğer hadiseler olsun. Beşerin, adetinin dışında olması hasebiyle.

لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا

Bizim ona ayetlerimizi göstermemiz için tabirini kullanmakta. Kendisi görsün anlamındaki, «Li yera» kelimesini kullanmamaktadır. Zaten beşerin aklı devreye girdiğinde binlerce kilometre mesafeyi, az bir zamanda katetmesi için, vücudun parçalanması el ve ayakların kopması, vücuddaki kanın yok olmasını gerektirdiğini gösterir.

Halbuki ruh ile ceset ikisi, o süratle gittiği halde. Yukarıda zikr ettiğimizden salim kalması, hiç mutazarrır olmaması. Ruh ile cesedin uyum halinde olduğunu göster-

mezkûr kavli şerifleridir.

1) **«Arkadaşınız (sahibiniz) sapmadı, azmadı.»**

2) **«Muhammedin (A.S.V.) O'nun gözü şaşmadı ve sınırı aşmadı.»**

Sözüne güvenilir kişiler, kendi isnadlarıyla, bize İbni Mesud'dan (R.A.) İbni Mesud'da Resulullah'dan (A.S.V.) rivayet ettiklerine göre, Resuli ekrem, Mi'rac hakkında şöyle buyurmuşlardır:

«Bir gece semaya seyrettirildim, İbrahim Halili (A.S.) gördüm. O benimle konuştu, bende onunla konuştum. Ben dönmek isteyince. Ya Muhammed (A.S.V.) ümmetine benden selam söyle ve onlara deki:

---

mektedir. Zira Resulullah (A.S.V.) efendimiz, beşerken beşer gibi değildi. Çünki her taraftan görüyordu. Hatta bir gün ashabı kirama şöyle seslenmişti:

أَقِيمُوا رُكُوعَكُمْ وَسُجُودَكُمْ فَإِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ خَلْفِي كَمَا أَرَاكُمْ مِنْ أَمَامِي

«Siz rüku ve secdelerinizi doğru yapın, zira ben önümden gördüğüm gibi arkamdan da görürüm.» buyurmuştu. Bu durum Resulullah (A.S.V.) efendimizin, cesedinin ruhuna uygun ve tâbi olduğunu apaçık gösteriyor.

Bunun içindirki, o sürat ruha zarar vermediği gibi, cesedine de zarar vermemiştir. Ruh ile cesedin uygunluğu, sadece Resulullah için değil. Diğer bazı Peygamberanı izam içinde varid olmuştur. Kavminden kaçan bazı Peygamberler, sığınak bulamayınca, ağaçta bir delik olmamakla beraber. Cesediyle, ağacın içine girmiş ve sığınmıştır. Ruh ve cesetleri uyum içindedir.

Muhakkak Cennet çok güzel bir yerdir. Hayru hasenat ile, ibâdâtu taat ile ona koşunuz. Allahın rızasını taleb ediniz.»

---

1) Necm suresi, ayet: 2)

2) Necm suresi, ayet: 17)

ON SEKİZİNCİ MES'ELE

Kıyamet günü kitabın okunmasını hak görmek. Kimki: bu mevzuda varid olan ayeti inkar ederse, kafir olur. Zira kitabın okunmasının hak olduğu şu ayetle sabittir.

وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا
يَلْقَيهُ مَنْشُورًا اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا

1) «Her insanın (amel) kuşunu boynuna doladık, kıyamet günü onun için. açılmış olarak bulacağı bir kitap çıkarırız. Kitabını oku, bugün nefsin sana hesapçı olarak yeter (deriz).»

Bir başka ayette:

2) «Kitabı sağdan verilmiş olan kişiler, kitablarını okur ve zulme uğramazlar.»

---

1) İsra suresi, ayet: 13, 14.

2) İsra suresi, ayet: 71.

ON DOKUZUNCU MES'ELE

Mü'min kıyamet günündeki hesabı hak görüp,

ikrar etmelidir. Herkimki, hesabı ve hesabla ilgili ayetleri inkar etse, o kimse kafiri billah olur.

Hesabın hak olduğuna delil şu ayetlerdir:

1) «DİN gününün sahibi. (Yani hesab gününün sahibi demektir)»

2) «Bugün nefsin sana hesap yönünden, hesapçı olarak kafidir.»

3) «Sonra o kolay bir hesabla hesaba çekilecektir.»

4) «Kitabını soldan alan kişi, keşke hesabım nedir hiç bilmeseydim. Hesabında ne olduğunu bilmeseydim, diyecektir.»

Hesap mevzuunda Resulullah (S.A.V.) ın

حَلَالُهَا حِسَابٌ وَحَرَامُهَا عَذَابٌ

«Resulullahın huzurunda emvalden bahsedilince: Malın helali hesabtır, haramı ise azabdır.» buyurdular.

Sadii Şirâzi hesap için diyorki:

«Hesaptan tez kurtulmak, hafif hesap görmek istersen, dünyaya fazla önem vererek zamanını mal toplamaya hasretme.»

Yine, Şirazi şöyle bir kıssa nakleder:

Bir zenginin çocuğu, babasının pahalı mezarı başında oturmuş. Fakir arkadaşıyla münakaşa ediyor, babasının pahalı mezarını medhü sena ediyordu. Arkadaşına, senin babanın mezarı basit, hiç benim babamın mezarına benzermi? deyince. Fakir adamın oğlu, veciz bir cevap verir. Senin baban bu taşların altında kımıldanıncaya kadar, benim babam Cennete varmış olur, der.

---

1) Fatiha suresi, ayet: 3. 2) İsra suresi, ayet: 14. 3) İnşikak suresi, ayet: 8. 4) Hakka suresi, ayet: 26.

YİRMİNCİ MES'ELE

Mü'mine layık olan: Sıratın hak olduğunu kabul etmektir. Cehennem üzerine kurulmuş olan köprünün hak olduğu, ister Cennetlik, ister cehennemlik olsun, bilâ istisna herkesin Sırattan geçeceğine delalet eden ayet ve hadislerden anlaşılan kesin mana, mutlaka sırat vardır. Sıratın varlığına delalet edende şu ayetlerdir:

1) **«İçinizden oraya girmeyecek hiç kimse yoktur. (Oraya girmeleri) Rabbinin üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra sakınanları (günahtan) kurtarırız ve zalimleri diz üstü bırakırız.»**

Diğer bir ayette ise:

2) **«Elbette Rabbin gözetleme yerindedir. Yani Melaike Allahın (C.C.) emriyle, cehennem köprüsü üzerinde kulları tarassud ederler.»**

Bu iki ayetten de anlaşılan mana, Cenabı Hakkın cehennem üzerinde bir köprü hâlk ettiği, adınında sırat olduğudur.

Hadisi şerifte Resulullah (S.A.V.) Cenabı Hakkın Cehennem üzerinde bir köprü hâlk ettiğini adının'da sırat, sırat üzerinde 7 durak, kıldan ince, kılıçtan daha keskin, geceden daha karanlık ve her durağın, 3000 sene gibi, uzun bir zaman mesafesini ihtiva ettiğini. Şöyleki: 1000 sene yokuş: 1000 sene iniş: 1000 senede düz olduğunu, kulun her durakta beklemek zorunda bulunduğuna ve Allahın emrettiği şeylerden kendisine, ilk durakta imandan, ikincide namazdan, üçüncüde zekattan, dördüncüde oruçtan, beşincide hacdan, altıncıda cenabet guslünden, yedincide ebeveynin hakkından sorulur.» buyurmaktadır.

---

1) Meryem suresi, ayet: 71. 2) Fecr suresi, ayet: 14.

YİRMİ BİRİNCİ MES'ELE

Cennet ve cehennem, ikiside mahlukdur. Bu gerçeği bilmek.

Her kimki: Allahu Teala (Cennet ve cehennem) ikisini de sonra halk edecek dese. Allahın (C.C.) ayetini inkar etmiş olur. Kim, elan ikiside mevcuddur, lâkin her ikisi, içindekilerde sonradan yok olacaklar dese. Buna kail olan sapık cehemilerdir.

Muhakkak Cennet ve cehennem (içindekilerde) mahlukdurlar, hepsinin yaratılmış olduklarında şübhe yoktur.

Allahu Tealanın Adem (A.S.) için ne buyurduğunu görmüyor musun?

Cennet ve cehennem olmasalardı, Âdem (A.S.) e sen ve zevcen Cennette sakin olun diye, ikisine iskân ile emreder miydi? Ayrıca, ikisinede ağaçtan yemeyi menetmiş. Kur'anı Kerim'de:

1) «Sen ve zevcen Cennetde oturun, ama şu ağaca yaklaşmayın.» buyruluyor.

Eğer bunlar mahluk olmasaydı, sonra Cennet yok olsaydı nasıl şu ağaç olurdu! Kaldıki ikiside ondan yediler. Cennet yaratılmamış olsaydı, Allahu Teala onlara orada iskân ile emretmezdi. Ve ağaçtan yemeyi yasaklamasıda muhal olmuş olurdu. Yine Allahu Teala buyurduki:

2) «Derken şeytan onların ayağını kaydırdı. İçinde bulundukları nimet yurdundan çıkardı.»

Sonra, eğer Cennet yaratılmamış olsaydı, Cenabı Hak (C.C.) Âdem (A.S.) ve eşini nereden çıkaracaktı. Resulullah (S.A.V.) Cennet ve cehennem hakkında bir hadislerinde buyurdularki:

عُرِضَ عَلَيَّ فِي لَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ النَّارُ وَالْجَنَّةُ وَالْحُورُ الْعِينُ

«Miraç gecesi, Cennet, cehennem ve Huriler bana gösterildi.»

Bilmiş olki: Cennet ve nimetleri yok olmazlar. Cennette ölüm yokdur. Bu mevzuda hadisler çoktur. Biz bukadarla iktifa ettik, sen anlarsan irşad olunursun.

YİRMİ İKİNCİ MES'ELE

Allahu Teala kıyamet gününde kulu ile kendisi arasında, hiç bir vasıta olmaksızın, kulunu hesaba çeker. Allahu Teala kula sorar, kul Rabbinin sorularına cevap verir.

Bir ayetde:

1) «Andolsun, onların hepsine işlemiş olduklarından sorarız.»

Hesapla ilgili diğer ayetlerde ise, Allahu Teala yine buyururki:

2) «Ne küçük nede büyük hiçbir şey bırakmıyor, her (yaptığınız) şeyi sayıp döküyor.»

Diğer bir ayette:

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

3) «O günde dilleri, elleri ve ayakları yaptıklarına şahitlik edecektir.»

Başka bir ayette:

4) **«Onlar üzerine kulakları, gözleri, derileri (yani azayu cevarih) şahidlik eder.»** buyurur.

Bu mevzuda serdedilen deliller kâfidir.

---

1) Bakara suresi, ayet: 35. 2) Bakara suresi, ayet: 36.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MES'ELE

Resulullah (S.A.V.) in 10 ashabının, dünyada Cennetle müjdelendiklerine şahadet etmek lazımdır.

Herkimki, onlara ta'n etse (yerse) veya onlardan birine ta'n etse, o kimse dalalettedir, bid'at sahibidir. Zira onların Cennetle müjdelenmiş olması (A.S.V.) efendimizin, Aşere-i mübeşşere hakkında beyan buyurduğu hadisleriyle sabit olmuştur. Resulullah (S.A.V.) :

«Ben, Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd, Said, Abdurrahman bin Avf ve Eb'u Ubeyde İbni Cerrah (Allah hepsinden razı olsun) Cennetteyiz.» buyurur. (1)

---

2) Kehf suresi, ayet: 49. 3) Nur suresi, ayet: 24.

(1) Radıyallah kelimesi lugatta bütün müminler hakkında, Muhaddisin ıstılahında ise, ashabı kiram hakkında kullanılır.

Selam Peygamberler hakkında, aleyhisselam gibi.

Ulema hakkında ise rahmetullahi aleyh kullanılır. Selam, Rıdvan, Rahmet, üçü de mana itibariyle her mümin hakkında kullanılır. Zira hepside duadır. Istılahi manalarıyla selam Peygamberlere, Rıdvan ashabı kirama, Rahmet ise ulema hakkında söylenir. Mesela; Musa (aleyhisselam), Ebu Bekir Sıddık (radıyallahu anhu). Ebu Hanife (rahmetullahi aleyh) gibi...

Binaenaleyh bu on ashabın (aşere-i mübeşşerenin) dünyada iken cennetle müjdelenmiş olduklarına kat'i delil, mezkur hadistir.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MES'ELE

Peygamberimiz (S.A.V.) den sonra, gerek ashabı kiram, gerekse ümmetden, hiçbir kimsenin Ebu Bekir Sıddık (R.A.) dan daha üstün olmadığını bilmek ve bunu hak görmek.

Ebu Bekir Sıddıkın Resulullah (S.A.V.) dan sonra, müslümanlar üzerine gerçekten Resulullahın halifesi olduğunu kabul etmek lazımdır. Ebu Bekir Sıddık (R.A.) ın diğer sahabi üzerine üstünlüğü. Kur'an ve hadisle sabittir. Kur'anı Kerimde Tevbe suresi (40.) ayeti celilede:

ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللّٰهَ مَعَنَا

1) «Hani onlardan ikinin ikincisiydi, inkar edenler kendisini (Mekkeden) çıkardıkları sırada ikiside mağarada iken arkadaşına. Üzülme, Allah bizimle beraber diyordu.» (1)

---

(1) Ashabı kiramın büyükleri Ebu Bekir Sıddık (R.A.) ın hilafeti hakkındaki ittifakları (A.S.V.) eefndimizin hadisiyle vuku buldu. «Vefatından birkaç gün önce bana bir kağıt kalem getirin Ebu Bekir için yazayımki, onun hakkında iki kişi dahi ihtilaf etmesin. O evliyanın tacı Nurların Nuru, değerli misk, Sıddıkı Ekber şeyhi azamdır. Adı da Ebâ Bekir Abdullah ibni ebi Kuhafedir.»

Ebu Bekir (R.A.)dan başka hiç kimsenin sahabi oluşu ve diğer ashabdan da üstün olduğu, ayrıca ikinin ikincisi olduğu ayetle sabit değildir. (İsim olarakda Zeyd'den başka hiç bir sahabi'nin adı geçmemektedir.) Ebu Bekir Sıddık ile ilgili diğer bir ayette:

2) **«Elbette içinizden (Mekkenin) fethinden önce. Hak yolunda harcayan ve savaşanlar. Ötekilerle bir olmaz.»** buyuruldu.

Bu mevzuda haber ise (A.S.V.) Efendimizin şu sözüdür. Resulullah buyurduki:

«Ebu Bekirden başka hiçbir kimse yok ki, ben ona İslâmı arzederken tereddüd etmemiş olsun. (Ebu Bekir müstesna, o tereddütsüz kabul etti.)»

---

1 — Tevbe : 40.

2 — Hadid : 10.

Ebu Bekir Sıddıkın hilafeti iki sene dört ay devam etmiş, vefatı yaklaşınca Hz. Osmanı çağırmış, şunu yaz demişti: «Bismillahirrahmanirrahim. Şu, Ebu Bekir bin ebi Kuhafenin, dünyadan çıkmak üzere olduğu, âhirete de başladığı anda yazılan bir mukaveledir.

Ben Ömer İbni Hattabın halife olmasını istiyorum. Eğer adaletli davranırsa ki, benim O'nun hakkındaki zannım ve reyim de odur. Eğer zulm ederse herkes için iktisab ettiği vardır. Ben hayrı irade ettim, gaybı ben bilmiyorum. Zalimler haklarındaki cezayı sonra bileceklerdir.»

Bu yazıdan sonra mektubu mühürledi. Ashabı kiramın hepsi kitapda adı geçen Hz. Ömerin hilafetinde ittifaka varıp biat ettiler.

YİRMİ BEŞİNCİ MES'ELE

Muhammed (A.S.V.) in ümmetinden. Ebu Bekir Sıddık'tan (R.A.) sonra, Ömer İbni Hattab'dan (R.A.) daha üstün bir kimse olmadığını bilmek ve Ebu Bekirden sonra Ömer İbni Hattabın hilafetini hak görmek, haktır. (Allah onlaıdan razı olsun)

Diğer sahabiler arasında, Ömer İbni Hattab (R.A.) Kitab ve sünnet ile üstün tutuldu. Kitabî üstünlüğü, Allahu Tealanın şu kavli şerifidir:

1) **«Ey Allahın Resûlü: Allah, sana uyan müminlerle beraber, sana yeter.»** Müminlerden kinaye İbni Hattabdır (R.A.) Hz. Ömerin üstünlüğüne delalet eden hadislerinde ise Efendimiz (A.S.V.) :

«Ümmetimden önce her ümmetin bir muhaddisi vardı (Hadis söyleyen) benim ümmetimin muhaddisi ise Ömerdir.»

Diğer bir hadislerinde ise efendimiz (A.S.V.) :

«Yeryüzünde benim iki vezirim vardır. Semada vezirlerim, Cebrail ve Mikaildir. Yeryüzünde vezirlerim ise Ebu Bekir ve Ömerdir.» buyuruyor. (1)

---

(1) Hz. Ömerin hilafeti 10 yıl sürdü, bu süre zarfında en üstün adalet örneğini verdi. Resulullahın şeriati üzerine hareket etti. Çok şehirleri feth etti, ahaliyi esir, mallarını harp ganimeti olarak aldı. Fakirlere merhametli davrandı. Dünya ziynetinden kaçındı, şeceatliydi.

Din onun eliyle inkişaf etti. Köle olan Ebu Lü'lü onu öldürünce de şahadet şerbetini içmiş oldu. İrtihalinden sonra hilafet durumu, ashabı kiramın büyüklerinden şu 6 kişi arasında ele alındı. Osman. Ali, Zübeyr, Talha, Abdurrahman ibni Avf ve Sad ibni Ebi Vakkas. Bu 6 kişiden hilafet durumu, Abdurrahman ibni Avfe kalınca, bu zat ken-

di ictihadıyla hilafeti Hz. Osmana vererek biat etti. Diğerleride kendi hüsnü rızalarıyla Hz. Osman'a biat ettiler.

1) Enfal suresi, ayét: 64.

YİRMİ ALTINCI MES'ELE

Bu ümmetten, Ebu Bekir ve Ömerden (R.A.) sonra, Osman bin Affandan daha üstün bir kimse olmadığını bilmek, Ebu Bekir (R.A.) ve Ömer (R.A.) den sonra hilafetini hak görmek lazımdır. (1)

Hz. Osmanın (R.A.) fazileti (S.A.V.) Efendimizin hadislerinde açıkça bildirilmiştir. (S.A.V.) Efendimiz:

«Benden sonra bu ümmetin en hayırlısı, Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dir. Sonra sözlerine devamla, Onlar hakkında konuşmayın, haklarında hiç birşey söylemeyin ancak hayır söyleyin. Tâki şaki olmayasınız.»

Böylece faziletleride, hilafetleride, teyid edilmiş, hadisle sabit olmuştur.

YİRMİ YEDİNCİ MES'ELE

Bu ümmet ve sahabilerden: Ebu Bekir, Ömer,

---

(1) Hz. Osmanın üstünlüğü âşikârdır. Zira (A.S.V.) efendimiz kızı «Rukiyeyi» ona vermişti. Rukiye ölünce ikinci kızını «Ümmü Gülsümü» verdi. O da ölünce (A.S.V.) efendimiz şöyle buyurdu. «Eğer üçüncü bir kızım olsaydı onuda seninle evlendirirdim.» Üstünlüğü buradan ileri geliyor.

ve Osman hariç (Allah onlardan razı olsun) Hz. Aliden daha hayırlı hiç kimsenin olmadığını bilmek ve hilafetini hak görmektir. (1) Hz. Alinin üstünlüğü şu ayetle açıklanmıştır.

Cenabı Hak:

1) **«Muhammed Allahın Resulüdür. Onun yanında bulunanlar, kafire karşı şiddetli, aralarında merhametli. Kendilerini ancak rükû ve sücut yaparken görürsün.»** buyuruyor.

Muhammed (A.S.V.) Allahın (C.C.) Resulüdür. Onun yanında bulunanlar, deyınce, yani Ebu Bekiri: Küffar üzerine daha şiddetlidir deyince. Ömeri: Aralarında daha merhametlidir, lafzıyla Osmanı: Onları hem rükua ve hem secdeye varmış görürsünüz buyuruncada, Hz. Ali Bin Ebi Talibi kasd etmiş oluyor. Böylece Hulefai Raşidinin diğer ashabtan Taatde ve kendi aralarında da birinin diğerinden, sırasıyla üstünlüğü anlaşılıyor.

(Allah hepsinden razı olsun.)

---

1) Fetih suresi, ayet: 29.

---

(1) Hz. Osman şehid edilince, hilafet durumu muallakta kaldı. Bunun üzerine, muhacirin ve ensarın büyükleri Hz. Alinin hilafeti kabul etmesini istediler ve ona biat ettiler. Zira asrının en üstünü ve hilafete en layık olanı O idi.

Onun zamanında vuku bulan muharebe ve muhalefet, ashabı kiramdan bir kısmının Hz. Ali'ye yardımdan ictinab, onunla beraber muharebeye çıkmaktan imtina etmeleri, bir kısmınında onunla muharebeye tutuşması; Mesela Cemel, Sıffin, ve Nehrevan muharebeleri gibi. Bu hareketler, hilafet ile ilgili değildi. Belki ictihatdaki hatadan ileri geliyordu. Ezcümle Hz. Muaviye ile Hz.

Sakın onlar hakkında hayırdan başka birşey söylemeyin.

YİRMİ SEKİZİNCİ MES'ELE

Resulullah (S.A.V.) in ashabı aleyhinde konuşmamak, onların arasına girmemek lazımdır. Herkimki, onların arasına girerse, o kimse dalalettedir, bid'attedir. (S.A.V.) Efendimizin ashabı hakkındaki hadislerinden anlıyoruzki, onlar ancak hayırla yâd edilir, onlara tabi olunur, uyulur.

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ اقْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ

1) «Benim ashabım yıldızlar gibidir, hangisine

Ali arasındaki muharebe, Hz. Osman'ın katili ile ilgili idi.

İctihadi meselelerde müctehidlerin ictihadından önce, Cenabı Hakkın o meseleyle ilgili muayyen bir hükmü ya vardır ya yoktur. O zamanda o hükme dair delil ya vardır ya yoktur. O delilde ya katidir ya zannidir. Her cemaat bir yol ihtiyar etmiştir. Muhtar olan şudur, sizin için muayyen bir hüküm var ve onun üzerine bir zanni delil de var. Eğer müctehid o delili bulmuşsa isabet etmiştir, bulamamışsa hataya düşmüştür. Mesele gizli ve zor olduğundan müctehid isabet ile mükellef değildir. Bu sebebledirki muhti mâzur olur, hatta me'cur olur.

Muhti günahkar değildir. (A.S.V.) efendimiz İctihad ile ilgili bir hadiste buyuruyorki: «İsabet edersen senin i;in on hasene hata edersen, bir hasene vardır. Başka bir hadistede isabet edene iki, hata edene bir ecir vardır.» buyurmuştur.

ittiba ederseniz hidayete erersiniz (doğru yolu bulursunuz).» (1)

2) «Kim benim ashabıma buğz ederse (düşmanlık ederse) o münafıktır.»

Dilini onlardan koru, aleyhlerinde konuşma. Taki onların aleyhinde bulunanların içine düşmiyesin.

YİRMİ DOKUZUNCU MES'ELE

Allahu Teala, gadap eder veya razı olur. Fakat, Allahın gadabı cehennem, rızası ise Cennettir denmez. Böyle söyleyen mübtedidir.

Allahu Teala için gadap vardır, rızada vardır. Allah (C.C.)ın gadabı ve rızası, bizim gadabımız ve rızamız gibi değildir. Kim böyle söylerse o bidatçidir.

Bizim gadabımız ve rızamız, bizden bize geldiği zaman, bizi halimizden değiştirir, Allahu Tealanın gadabı ve rızası ise, Onu durumundan değiştirmez. Zira hayır olsun, şer olsun, bizlere bizden gelen herşey mahluktur. Allahu Teala, bütün sıfatlarıyla mahluk değildir. Allahın (C.C.) gadabı ve rızası. İkiside Allah (C.C.)ın sıfatıdır ve mahluk değillerdir.

---

(1) Bu hadisi Nebevide ashabın Yıldıza benzetilmesi, gece yolunu şaşırmış olan kişilerin, ancak Yıdılzlarla yönlerini tayin etmeleri cihetindendir. Ashabda yolunu şaşıran kişilere yol gösterir, delil olurlar. Ashabı kiramın tümü doğru yoldadır, aralarında cereyan eden muharebe ve ihtilaflar ictihattadır. Her iki taraftan ölenler'de şehittir.

Her şeyki mahluksa Halıka sıfat olmaz. Allahın (C.C.) gadabı cehenneme girmeyi gerektirir, rızası ise Cennete dahil olmayı gerektirir. Rızası üzerine delil, Allahu Tealanın şu kavlidir:

1) **«Allahın rızası daha büyüktür.»** Gadap hakkında delil:

2) **Her kimki, bir mümini kasden öldürürse, onun cezası cehennemdir.»** Diğer bir ayette:

3) **«Onlar üzerine kötülük dairesi vardır. (Kötü olaylar kendi başlarına gelsin) Allah (C.C.) onlara gadap etmiş ve lanetlemiş.»**

---

1) Tevbe suresi, ayet: 72. 2) Nisa suresi, ayet: 93. 3) Fetih suresi, ayet: 6.

OTUZUNCU MES'ELE

Cennetdeki müminler, şeksiz şübhesiz, emsalsiz, keyfiyetten uzak olarak Allahu Tealayı görürler (1). Yani 6 cihetten münezzeh olarak bir kimse ayın ondördünde, mükemmel olan ayı görünce, ay hakkında gördünmü, görmedimmi? diye şübheye düşmediği gibi, müminlerde öyledir.. Allahu Tealayı gerçek bir rüyetle görürler ve katiyyen şek şübhe etmezler. Zira onlar bilirlerki, O şeksiz Allahdır (C.C.) misali yoktur.

Her kimki, Allahu Tealayı görmeyi reddetse ve Allah (C.C.) baş gözüyle görülmez, lâkin kâlp gözüyle görülür dese, böyle söyleyen kimse dalalettedir, bidattedir.

Çünki Kur'anı mübinde Allahu Teala o kimseler i;in şöyle buyuruyor:

1) **«İhsan edenler için Cennet ve ziyâde vardır.»**

Ayetteki ziyadeden maksad rüyettir. (A.S.V.)ın ashabı ziyade kelimesini Allahı (C.C.) görmekle tefsir etmişler.

RÜ'YETULLAH

(1) Allahı (C.C.) görmek âhirette olacaktır. Dünyada ise Allahı (C.C.) görmek mümkün olmakla beraber. Görmeyi engelleyen unsurlar vardır. Zira Musa (A.S.) Allahı (C.C.) görmek istemişti. Eğer dünyada görmek mümkün olmasaydı. Musa (A.S.) gibi, Cenabı Hak hakkında nelerin caiz olup, nelerin caiz olmadığını bilen bir Peygamberin. Seni göreyim ya Rabbi demesi, bu istekte bulunması caiz olmazdı.

Dünyadaki engeller şunlardır: Çok uzağı görmek mümkün olmadığı gibi, çok yakını görmekde mümkün olmuyor. Yani, her iki durum'da, görenle görülen arasında hicab teşkil ediyor.

Mesela, hava var fakat görülmüyor, çünki gözün içinde olmakla. Görenle görülen arasındaki, görmek için gerekli olan mesafe kalkmış oluyor.

Keza, Cenabı Hakkın şah damarından, bizden bize daha yakın olduğu ayetle sâbit olmuştur. Bu yakın mesafe görmeye engel oluyor. Yukarıdan beri izahına çalıştığımız bu konuyu, görüş olarak serdedenler vardır.

Ayrıca Cenabı Hakkın, Musaya (A.S.) görünmeyişinin sebebi; Her varlık için, Cenabı Hakkın yaratma fiili vardır. Bunu, yani kendi fiilini çekmeden hicap kalkmaz. Aynı zamanda bu hicabtır, görme tahakkuk etmez.

Eğer Cenabı Hak (C.C.) kâinattaki hâdis olan tüm varlıklardaki fiilini çekerse, bütün varlığın nizamı intizam bozulur veya yok olur. Varlıkdaki Allahın (C.C.) fiili, in-

Resulullah (S.A.V.) buyuruyorlar ki:

«Sizler Rabbinizi sonra göreceksiniz. Ay'ın 14 ünde ay'ı gördüğünüz gibi, Allahu Tealayı görme konusunda şek ve şübheye düşmeyiniz.»

Sözüne güvenilir kişiler, kendi isnadlarıyla, İbni Ömerden Resulullahın (A.S.V.) şöyle söylediğini naklederler.

أَكْرَمُكُمْ عَلَى اللّٰهِ فِي الْجَنَّةِ مَنْ نَظَرَ وَجْهَهُ غُدْوَةً وَعَشِيًّا

---

sanın maddesini teşkil edip, hayatını devamına sebeb olmaktadır. Bu da Allahı (C.C.) görmeye manidir.

Nitekim: Cenabı Hakkı görmek isteyen Musa (A.S.) «Bendeki fiilini al. Zatı bariyi göreyim deyince, Cenabı Hak (C.C.) Musaya (A.S.) katiyyen beni göremezsin, fakat şu dağa bak. Senden daha güçlü ve daha sert olduğu halde. Ondan fiilimi çekeyim, eğer dağ yerinde durabilirse. Sonra sende beni görürsün.»

Cenabı Hak dağdan fiilini çekince (yani dağa tecelli edince) Dağ sarsılarak parçalandı, parçaları da havalara uçuştu. Böylece dağın nizamı intizamı bozulmuş oldu. Dağa bakan Musa (A.S.) kendinden geçti baygın halde yere düştü: Ayılınca dediki:

«Seni tenzih ederim. Tevbe ettim sana. Ben iman edenlerin ilkiyim.»

(Tövbe sebebi: Sormadan seni göreyim demesinden ileri geliyordu. Maasiyetinden dolayı değildi.)

Cenabı Hak (C.C.) görmekle konuşmayı Musa (A.S.) ile Muhammed (S.A.V.) arasında taksim etti. Musa (A.S.) iki sefer konuştu. (S.A.V.) Efendimiz ise iki sefer dünya gözüyle Allahı (C.C.) gördü. Her nekadar bu konuya muhalefet edenler varsa da, Ehli sünnet vel cemaatın görüşü bu yöndedir.

Allah (C.C.) nezdinde, Cennetde en üstününüz sabah akşam Allaha (C.C.) bakandır. Sonra Resulullah (S.A.V.) şu ayeti okudu:

2) «O günde bazı yüzler vardır ışıl ışıl parlar. Rabbine nazırdır.»

---

1) Araf suresi, ayet: 143.

1) Yunus suresi, ayet: 26. 2) Kıyame suresi, âyet: 21-22.

OTUZ BİRİNCİ MES'ELE

Allahu Tealanın indinde Nebilerin mertebeleri, velilerin mertebelerinden daha yüksektir.

Her kimki, evliyanın mertebeleri, Enbiyanın mertebelerinden daha yüksektir dese, o kimse bid'atçidir. O kimseye **«kerami»** denir.

Zira evliyalar, Enbiyaların mertebelerine ulaşamazlar. Ancak Allahu Tealaya ve Resulüne itaattan sonra, evliyalık derecesine ulaşırlar. Çünki Nebilere itaat, Allaha (C.C.) itaattır. Bu hususta ayet vardır.

1) «Kim Allaha (C.C.) ve Resulüne itaat ederse, Allahın in'am ettiği kişilerle beraber olur.»

Diğer bir ayette de:

2) «Her kimki, Allaha ve Resulüne itaat ederse, Allahu Teala onu altından nehirler akan Cennetlere sokar.»

Enbiyanın evliyadan üstün olduğu, ayetlerle tesbit edildikten sonra, aynı husus Resulullahın şu hadisinden de anlaşılıyor.

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ وَلَا فَخْرَ

«Ben Ademoğullarının efendisiyim, bu benim için iftihar vesilesi değildir.» buyrulmaktadır. **(Bu** tahdisi nimet yönünden söylenmiştir.) (1)

Allah en iyi bilendir.

---

1) Nisa suresi, ayet: 69. 2) Fetih suresi, ayet: 17.

OTUZ İKİNCİ MES'ELE

Müminin bilmesi gereken hususlardan birisi de: Evliyanın kerametlerini kabul etmektir. Zira bir kimse evliyanın kerametlerini inkar etse, o kimse bid'atçidir. Bir kimse. Evliya keramet sahibidir dendiği zaman, ben Enbiyanın mucizelerini hedm (yıkmak) kabul ediyorum, kerâmet yokdur dediğinde. Üç şekilde mülahaza edilir.

1) Ya kitaptaki âyetleri inkar eder, ya etmez. İnkar etse kâfir olur.

---

(1) Lugatta veli: Muhib, sadık, yakın demektir. Istılahda ise mümkün olduğu kadar Allah'ı ve sıfatlarını, lüzumlu akideleri bilen, ve taate müdavim olan, masiyetten kaçınan kişidir. Ehli sünnete göre velide 4 şart aranır. 1) Ehli sünnet vel cemaatın inancını tafsilen bilmesi. 2) Ahkamı şeriyyeyi bilmesi. Farz, vacib, sünnet, müstehab, mekruh, mubah, haram, fasid. 3) İmkan nisbetinde güzel huyları kendisinde toplaması. Özellikle sabavetin bulunması. 4) Kötü ahlakdan bilhassa ucub, kibir ve riyadan sakınması. Bu şartları taşıyan velidir.

2) İnkar etmeyip ayetle'de iman ettiği halde, ayetlerde adı geçenler için, Enbiya idiler dese, yine kafir olur.

3) Ayetleri inkar etmeyip, ayete iman etse ve onlar için (Evliyalar için) Enbiya idi demese, bu durumda Evliyanın kerametini inkar edeyim derken, kendi kendini tekzip etmiş ve Evliyanın kerametini ispat etmiş olur. Zira Allahu Teala kitaptan bir ilim sahibi olan, Asaf Bin Berhiya hakkında şöyle buyuruyor:

1) **«Hz. Süleymana ilim sahibi olan bir kimse, sen gözünü (açıp) yummadan Belkıs'ın tahtını sana getirebilirim dedi.»**

Bunu söyleyen, Hz. Süleymanın (A.S.) veziri Âsaf Bin Berhiyan'dır. Kendisi evliyadan idi, Nebi değildi. Suleyman Bin Davudun kavmındendi. Kendine has bir ilmi vardı. Süleyman (A.S.) ın kavmındeki Evliyanın kerametleri caiz oluyorda, Muhammed (A.S.V.)in ümmetinde Evliyaların kerametleri caiz olmuyormu? Muhammed (A.S.V.) Suleyman (A.S.)dan daha hayırlıdır. Muhammed (A.S. V.)ın ümmetide Süleyman (A.S.)ın ümmetinden daha hayırlıdır.

Eğer o muhalif, o kerametler Süleyman (A.S.) tarafından gelmektedir derse, bizde derizki: Ümmetten görülen kerametlerde Muhammed (A.S.V.) tarafındandır? Delil olarakda Meryem suresi, ayet 25'i gösteririz.

2) **«Allah hurma dalını kendine doğru silkele.»** buyurdu.

Allahu Teala kuru ağaçtan yaş meyveler çıkardı, onunla Meryem (Allah ondan razı olsun)e ikram etti. Meryem Nebi de değildi.

Bir başka ayette ise:

Zekeriyya (A.S.) onun yanına, mabede her girdiğinde, yanında bir rızık bulurdu. Ey Meryem bu sana nerden? derdi. O da bu Allahtan (C.C.) geliyor buyururdu:

Cenabı Hakkın ikramda bulunduğu Ashabı Kehfin kıssasında da, kendileri Nebi olmadıkları halde Allah (C.C.) tarafından ikram gördüklerini görüyoruz. Bu kerametler öncekilerde caiz iken, neden Muhammed (A.S.V.) ümmetinde caiz olmasın?

Diğer bir ayette Allahu Teala:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

4) **«Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmet oldunuz. İyiliği emreder, kötülükten men edersiniz.»** buyurarak Muhammed'in (A.S.V.) ümmetinin, gelmiş geçmiş ümmetlerden daha hayırlı ve kerامete daha layık olduğunu, inkara mahal kalmayacak şekilde beyan ediyor.

Eğer muhalif, falan bir kişi bir gecede, Beytullaha gider ve döner. Bu hiçbir zaman mümkün değil dese. Cevaben derizki:

Allahu Azîmüşşan, Nebiyyi Zîşana ihsan ettiği kerameti, hiç bir beşere ikram etmedi. Yedi Semavatı seyrettirdi. Dört bin senelik mesafeyi katettirerek, dilediği yere ulaştırdı ve döndü. Bundan daha büyük bir keramet tasavvur olunurmu? Buna nazaran, O'nun ümmetinden bir ferdin de, bir saatte

Kâbeye gidip dönmesi, neden muhal olsun? Keza cevaben denirki:

Kâfir mi, hayırlı yoksa mümin mi hayırlıdır? Elbette ki mümin daha hayırlıdır. Bir saatte, kâfirin Mağrıbdan Maşrıka gittiğini biliyoruz. Gidende iblistir, kafir böyle olunca, evliyanın kerametini inkar edemezsin, deriz.

1) Neml suresi, ayet: 40. 2) Meryem suresi, ayet: 25. 3) Âli İmran suresi, ayet: 37. 4) Âli İmran suresi, ayet: 110.

OTUZ ÜÇÜNCÜ MES'ELE

Muhakkak Allahu Teala ne istediyse işledi ve ne isterse işler. Hüküm onundur. O'nun üzerine kimse bir hüküm yapamaz. O neyi isterse yapar, neyi irade ederse onu hükmeder. İşlediğinden de sorumlu değildir. Bilakis onlar, yani kullar sorumludur.

Kesin olarak bilmemiz gerekir ki: Said şaki olur, şaki de Said olur. Eğer bu böyle olmasa, hiç bir taat mutiye menfaat vermezdi, âsiyede ma'siyet zarar vermezdi. Kâfirler küfürleriyle Rableri indinde mazur görülmüş olurlardı. Bunun üzerine delilimiz, şu ayeti söyleriz:

1) «Allah (C.C.) dilediğin siler (mahveder) dilediğini bırakır. Ümmül kitab onun yanındadır.»
Diğer bir ayettede:

2) «Hüküm veren Allahtır (C.C.) Onun hükmünün arkasına düşüp, onu (o hükmü) değiştirecek yoktur. O hesabı çabuk görendir.»

Bir başka ayette ise:

3) «Bir şeyin olmasını istediği zaman ol demekle olur.»

Bu mevzuda bir hadisi şerifte, Peygamberimiz (S.A.V.) şöyle buyurdular:

«Kişiyle Cennet arasında bir karış kadar mesafe kalırken. Elinden bir şer çıkar ve şaki olur. Yine kişiyle cehennem arasında bir karış kadar mesafe varken, o sırada salih bir amel işler ve adı. Saidler divanına yazılır.»

Ömer bin Hattabdan (R.A.) rivayet olundu: Ömer bin Hattab, Allaha (C.C.) şöyle dua ederdi. Allahım, eğer benim isımimi şakiler divanına yazmışsan, onu sil. Fadlınla, adımı Saidler divanına geçiriver, derdi. Abdullah İbni Mesudda bu şekilde dua ederdi. Allah (C.C.) iyilik edenlerin ecrini zayi etmez. Bu mevzuda Allahu Teala şöyle buyurur:

4) «Kim iyi bir iş yaparsa lehinedir ve kimki kötülük yaparsa aleyhinedir.»

Her kimki olanlarla artık kalem kurudu. Allahu Teala istediğini yaptı. Zaten herşeyi yapmış bitirmiştir dese, o kimse bid'atçidir.

Şöyle birşey söylense, Said annesinin karnında Said oldu. Şaki de annesinin karnında şaki oldu, dense; bu, rızık, ecel ve hayat yönünden geçerlidir. Zira bazı kulların rızkı dar, bazılarının rızkı geniştir. Bazı kulların ömrü daha uzun, bazılarının ki kısadır. Bu mevzuda (A.S.V.) efendimiz:

«Her çocuk islam fıtratı üzerine doğar. Ancak ebeveyni onu Yahudi, Hıristiyan, veya Mecusi yapar.» Binaenaleyh, Yahudi, Nasrani, Mecusilerin çocuklarından ve Müminlerin çocuklarından, baliğ olmadan ölenler, hepsi Cennete girerler:

Yine Peygamber efendimiz (S.A.V.) bir başka hadislerinde buyuruyorlarki:

«Ümmetimden hata ve nisyan kaldırıldı: Uyuyandan uyanıncaya kadar sudur eden, her hareket

veya söz, nazara alınmaz. Unutularak yapılan hata, zorla yaptırılan masiyetten de kalem kaldırıldı. Mecnun'dan iyileşinceye, çocuktan erginlik çağına erişinceye kadar kalem kaldırıldı.» (1)

Şöyle bir görüş ileri sürülse: Bir kimse annesinin karnında Said olsa, çocukluktan çıkınca iyilerin amelini işlese. Allah (C.C.) onu lutfuyla Said

---

(1) Kureyş kâfirleri, Ammar, annesi Sümeyye ve babası Yasir'i irtidada (inkara) zorladılar. Sümeyyeyi iki deveye bağladılar, develeri ayrı yönlere yürüttüler. Hz. Sümeyye parçalanarak öldü, fakat imanından taviz vermedi. İslamda ilk kadın şehittir. Yasir'i de öldürdüler, o da azimeti tercih etti ve öldü. İslamda, erkeklerden ilk şehittir. Ammar ise irtidada zorlanınca diliyle söyledi, bu durum müslümanlar arasında yayıldı(Ammar kafir oldu dendi. (A.S.V.) Efendimiz hayır, hayır kâfir olmadı, o başından ayağına kadar imanla doludur. İman etine ve kanına karışmıştır. Bunun üzerine Ammar ağlayarak Resulullaha geldi, göz yaşlarını siliyordu. Resulullah (A.S.V.) sana ne oldu, yine aynı muameleye maruz kalırsan aynı şekilde söyleyebilirsin. Buda ikrah (zorlama) indinde küfür ile konuşmanın cevazına delildir. Hernekadar azimet tarafı (ebeveyninin yaptığı gibi) dını takviye yönünden üstün isede ruhsat hakkını kullanmakda vardır.

Keza Müseylemetül Kezzab iki müslümanı yakaladı, birine Muhammed hakkında ne dersin dedi, adam o Allahın Resulüdür. Benim için nedersin ,sende peygambersin deyince adamı bıraktı. İkinciye de aynı şeyi sordu, Muhammed Allahın Resulüdür, sen ise sağırın birisin. Üç defa sordu, üç defada aynı cevabı alınca adamı öldürdü. Bu durum Resulullaha ulaştıkdan sonra; «Birincisi Allahın ruhsatına tutunmuş, ikincisi ise azimeti tercih etmiş, ona Cennet olsun.» buyurdu.

yapar, bunun tam zıddı olsa. Yani salih amel işlemese, onun hiçbir taatı menfaat vermediği gibi, hiçbir masiyetide zarar vermez, dense. Bu ceberiyenin görüşüdür.

---

1) Ra'd suresi, ayet: 39. 2) Ra'd suresi, ayet: 41. 3) Yasin suresi, ayet: 81. 4) Casiye suresi, ayet: 15.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MES'ELE

Mümine layık olan: Enbiya ile birlikte, müminlerin aklıyla kafirlerin aklı müsavi olmadığını bilmektir. Kafirin aklı, Enbiyanın aklı gibi olmaz. Her kim ki müminin aklıyla kafirin aklı müsavidir derse, o kimse ehli bid'atten sayılır.

Akıl beş kısımdır: 1) Garizi akıl, 2) Tekellüfi akıl, 3) Atâi akıl, 4) Nübüvvet cihetinden akıl, 5) Şeref cihetinden akıl.

1) Garîzi (Fıtri) akıl: Bütün insanlarda eşittir. Kâfirlerde de müminlerde de müsavidir. O akılla küffarda kendilerini yaratan bir Rableri olduğunu bilirler.

2) Tekellüfi akıl: Bir kimseki, çok çalışmadan, ulema ve hükema ile çok oturmadan dolayı âkil olur. O kimse onlarla oturduğu nisbette akıl sahibi olur.

3) Atâi akıl: İhsan olan bu akıl ise, kafirler için bu akıldan nasib yoktur. Bu akılda Enbiya ile müminler müsavidir.

4) Nübüvvet aklı: Öyle bir akılki, Nübüvvet cihetinden verilen akıldır. Müminler için bunda nasib yoktur. Bu akıl Nebilere mahsustur.

5) Şeref cihetinden akla gelince, bu akılda hiç-

bir mahlukat için nasib yoktur. O yalnız Muhammed (S.A.V.) efendimize mahsustur.

Allahu Teala, (S.A.V.) efendimize öyle bir ahlak verdi ki, Melaike'den bir başkasına, insanlardan da bir başkasına vermedi.

Nitekim Allahu Teala Kur'anı Keriminde:

1) «Muhakkak sen yüce bir ahlak üzerindesin.» buyurdu.

Veheb Bin Münebbih: 91 kitab okudum, hepsinde bulduğum şudur: Eğer gelmiş, gelecek tüm mahlukatın aklı toplansa, Muhammed (S.A.V.) in aklının yanına konsa Mahlukatın hepsinin aklı, Muhammed (S.A.V.)in aklı yanında, çöldeki kumların karşısında bir kum tanesi kadar olur. (Kitaplarda bulduğum budur) der.

Allahu Teala aklı bin parça kıldı, 999 parçasını Muhammed (S.A.V.) efendimize, bir parçayı (taneyi)da, kullarından dilediğine verdi. İmam Bûsiri, Resulullahı şu mısralarıyla medh ediyor:

«Fakan Nebiyyine fi halkın ve fi hulikın»
«Velem yudanûhu fi ilmin vela keremin»
«Vekülliihüm min Resulillahi mültemisün»
«Gurfen minel bahri ev resfen mineddiyemi.»
Yaratılış ve ahlakta Enbiyayı geçmiş.
Hiç birisi ona ilim ve keremde yaklaşmadı
Bütün enbiyanın ilmi Resulullahtan mültemistir
Deryadan bir avuç yağmurdan bir damla kadar.

---

1) Kalem suresi, ayet: 4.

OTUZ BEŞİNCİ MES'ELE

Mümine layık olan:

Muhakkak Allahu Teala, ezelde Halık idi. (1) Mahluku yaratmadan önce de mahluku yarattıktan sonrada Hâlık olduğunu bilmektir.

Zaman Allahu Teala üzerine değişmez. Yani Cenabı Hak zaman ve mekandan münezzehtir. O her zaman yaradıcıdır. Kudret kuvvet sahibidir. Durumun teğayyürü mahlukata hastır.

Bir kimse, Allahu Teala mahlûku yaratmadan önce, Hâlık değildi, sonradan, mahluku halkettik-

---

(1) Allahın (C.C.) künhü hakikatını, Allahdan başka kimse bilmez. Zira (A.S.V.) efendimiz, «Mâ arafnâke hakka marifetike ya mabud.» buyurmuştur.

Ey Allahım seni gereği gibi tanıyamadık:

Keza Ebu Bekir Sıddık da şöyle buyuruyor.

اَلْعَجْزُ عَنْ دَرْكِ الْاِدْرَاكِ اِدْرَاكٌ وَالْبَحْثُ عَنْ سِرِّ ذَاتِ اللّٰهِ اِشْرَاكٌ

El aczü an derkil idraki idrakün

Vel bahsü an sırri zatillahi işrakün.»

İdrak etmediğini bilmek idraktir.

Allahın zatının sırrından bahsetmek ise şirktir.

Elhasıl, senin kalbine Allah hakkında ne gelirse, Allah onun gayrıdır. Allah (C.C.) hakkında kalbine doğan evhamı terket. Allah, bizi ve sizi istikamete muvaffak eylesin. Âmin.

ten sonra, Hâlık oldu dese. Böyle söyleyenin durumu. Allah (C.C.) İlah değildi, sonra İlah oldu deyenin durumu gibi olur. Bu sözde küfürdür. Zir Allah (C.C.)

1) **«Allah her şeyin halıkıdır, vahid odur, kahhar odur. (Her şeyin yaradıcısı Allahtır. O tekdir, kahreden, herşeye gücü yetendir.)»** buyurmaktadır.

«Allah (C.C.) herşeyi daha iyi bilir.» (RAD Suresi, ayet: 16)

---

1) Bakara suresi, ayet: 255. 2) Fatır suresi, ayet: 11.

OTUZ ALTINCI MES'ELE

Allahu Teala, bizatihi âlimdir (her şeyi bilir) ve kâdirdir. (Başka bir güce ihtiyacı olmaksızın, her şeye gücü yeter) Allah (C.C.) için ilim ve kudret vardır.

Bilki: Allah (C.C.) hakikaten alimdir. (İlmi olana hakiki âlim, ilim iddiasında olupta, ilmi olmayana mecazi alim veya, lakaben âlim denir.)

Her kimki: Allah (C.C.) hakikaten alimdir. İlmi vardır dese. Buna mukabil bir başkasıda, iddia etse ve Allahın (C.C.) ilmi hakikaten değil. Onun ilmi (alim oluşu) mecazen, lakaben veya kizben âlimdir, dese kafir olur. Hakikaten âlim ve kâdir olan, Allahu Tealadır. Allahu Teala mecazen, lakaben, kizben âlimdir demek caiz değildir, bu söz küfürdür. Allahu Teala hakikatte âlimdir ve kadirdir. Onun için ilim ve kudret vardır. Ayeti kerimede Cenabı Hak (C.C.) buyuruyorki:

1) **«Onun ilminden, ancak kendisinin dilediği kadarından başka birşey kavrayamazlar.»**

Başka bir ayette:

2) **«Bir dişinin hamile kalması ve doğurması hep O'nun ilmiyledir (bilgisiyledir).»**

Her kimki bunun dışında birşey söylerse, o kimse bidat sahibidir.

OTUZ YEDİNCİ MES'ELE

Allah (C.C.) dünyada mahlukatını (insanları) beş vecih üzerine halketti. Onlar:

1) Müşrik.
2) Münafık.
3) Günahsız muti.
4) Devamlı tövbe eden günahkâr.
5) Tövbeye ısrar etmeyen asi mü'min.

Bilmiş olki; kim dünyadan müşrik ve münafık olarak çıkarsa. Cehenneme girer. Ve orada ebedi kalır. Her kimde dünyadan günahsız çıksa veya günahlarından tövbeyle çıksa, Cennete girer ve orada ebedi kalır. Her kimki, büyük günahları işlese ve dünyadan tövbesiz ayrılsa, o kimse Allahu Tealanın meşiyetindedir.

Eğer isterse onu fadlıyla mağfiret eder. İsterse adliyle günahı derecesinde azab eder. Sonra onu fadlıyla, Cennete dahil eder.

Sözümüzün sıhhatine delil, kitab ve hadislerdir deriz:

Allahu Teala Kuranda buyuruyorki:

1) **«Allahu Teala kendisine ortak koşanları mağfiret etmez. Şirkten başka günahları dilediğine bağışlar.»**

2) **«Onun (cehennemin) yedi kapısı vardır, her**

kapıya (insanlardan) onlardan bir bölüm ayrılmış- tır.»

Resulullah (S.A.V.) bu mevzuda Cebraile (A.S.) sordum. Ya Cebrail şu kapı kimin içindir? Cebrail (A.S.) Senin ümmetinden günahkarlar içindir, dedi. Bunun üzerine (A.S.V.) efendimiz, mahzun oldu ağladı, evine girdi ve namaz vakitleri dışında yedi gün çıkmadı, kimseylede görüşmedi. Taki Cenabı Hak (C.C.) ona, şefaat vaad edinceye kadar (şefaat edersin deyinceye kadar.)

Cebrail (A.S.) dediki: **«Cehennemin yedi kapısı vardır. O yediden bir kapıda senin ümmetinden, büyük günah sahibleri içindir. Öyleki, dünyadan tövbesiz çıkarlar Allah (C.C.) onlara günahları mikdarınca azab eder. Sonra cehennemden çıkarlar, Allahın (C.C.) fadlı ve iman bereketiyle, ayrıca senin fadlın ve şefaatinle cennete girerler.»**

---

1) Nisâ : 48. 2) Hicr : 44.

OTUZ SEKİZİNCİ MES'ELE

Allahu Teala dilediğini işledi, dilediğini de işler. Halk ister anlasın, ister anlamasın, ister hayır olsun, ister şer olsun.

Bir şeyki Allahu Teala onu işledi, Allah için o işlediği bir hüküm bir adalettir. Kul için ise, adil bir hükümdür, zulüm olmaz.

Her kimki, zulüm Allahu Tealanın vasfıdır dese, zulm ile suçlasa, kâfir olur. Allahu Teala mezkûr ayeti celilelerde buyurduki:

1) «Allahu Teala tüm mahlukatı üzerine kadirdir, her şeye gücü yeter, her şeyi bilir. (alimdir)»

1) «Allahu Teala herşeyi bilendir, herşeye kudreti yeter. Her emir onun eliyle olur.»

2) «Allah her şeye kâdirdir, emirlerin hepsi Allahın eliyledir.»

3) «Bir işin olmasını istediği zaman ona ol der oda olur.»

Bazen kerih görülen şey bizim için hayırlı, sevdiğimiz şey bizim için şer olabilir. Bir şeyi severiz, o bizim için şerdir. Buna delil ise, Allahu Tealanın şu kavlidir:

4) «Bazen hoşunuza gitmeyen bir şey, hakkınızda iyi olabilir ve hoşunuza giden bir şeyde hakkınızda kötü olabilir. Allah bilir siz bilmezsiniz.»

---

1) Ek ayet : 1- Tevbe suresi, ayet: 115. 2- Yasin: 82. 3) Bakara suresi, ayet: 117. 4) Bakara suresi, ayet: 216.

OTUZ DOKUZUNCU MES'ELE

Mushafta yazılı olan gerçek Kur'andır. Biz gerçek Kur'an'ı okuyoruz. Kur'an bizdedir, çocukların levhalarda yazdıkları da Kur'andır. (1)

---

(1) Kur'an; mushaflarda yazılmış, Resulullaha inmiş kelam manasında, fazilette ve azamette müsavidir. Zira (A.S.V.) efendimiz.

«Fadlü kelamillahi teala alâ sairil kelami kefadlil lillahi teala alâ halkıhi.» buyuruyor.

Allah (C.C.) kelamının diğer kelamlardan üstünlüğü, benim mahlukat üzerine üstünlüğüm kadardır:

Kur'an ayetlerinin tümü fazilette müsavidir. Ancak bazılarında Allahın adını zikr üstünlüğü vardır. Ayetel kürsi gibi, zira Allahu Tealanın sıfatları ve azameti Aye-

Kur'an Allahın (C.C.) kelamıdır, mâna itibarıyla mahluk değildir. Bir kimse Kuranın Kelamullah olduğunu inkar etse ve deseki, Mushafta yazılı olanlar hakikaten Kur'an değildir. Böyle söyleyene sen deki: Cebrail (A.S.) Kur'anı gerçekten mi yoksa mecazen mi işitti?

Eğer, gerçekten işitti ve Muhammed (A.S.V.)e mecazen indirdi derse, hakikati ketmetmiş oluyor.

Halbuki, Kur'anı Muhammed (A.S.V.)e hakikatı duyduğu gibi aktarmıştır dese, o zaman Kur'anın Allah (C.C.) kelamı olduğunu inkar etmiş olmuyor.

Cebrail (A.S.): Kuranın bir kısmını hakikatı duyduğu gibi, bir kısmını da mecazen Resulullaha (A.S.V.) söyledi dese ozaman Kuran, iki Kur'an olmuş olurki bu muhaldir.

Herkim ki, Kuranın inzalini inkar ederse kafiri billah olur. Eğer muhalif dünyada Kuran yoktur, sahifelerde yoktur, kerarisde'de yoktur. (El yazması küçük kitapçıklar) dese böyle söyleyene sen deki:

Allahu Tealanın şu âyetleri nerede kalıyor?

1) «Kulu Muhammede (S.A.V.) Furkanı indiren Allahın (C.C.) şanı yücedir.»

2) «O zikri (Kuranı) biz indirdik biz.»

3) «Biz bu Kuranı sana güçlük çekesin diye indirmedik.»

---

tel kürside toplanmıştır. Bu itibarla Ayetel kürsi iki fazilet taşır. 1) Zikir fazileti. 2) Allahu Tealanın esma ve sıfatı. Bazısı içinde sadece zikir fazileti vardır, kafirlerin kıssaları gibi. Mezkur için ise fazilet yoktur, zira mezkur kafirlerdir.

(Fıkhı Ekberden alınmıştır.)

4) «Ha mim, bu kitabın indirilişidir. (buda Kurana delalet eder.)»

5) «Eğer biz Kur'anı bir dağ üzerine indirseydik.»

6) «Bu Kur'an âlemlerin Rabbinin tenzilidir.»

Herkim ki inkar etse ve Kur'andaki bu sahifeler Kuran değildir dese, Kuranın tamamını inkar etmiş olur. Zira kitabın adı içinde yazılı olan bir şey üzerine vaki olur. Delilimiz yine ayetlerdir:

7) «Elif lam mim: İşte bu kitab, kendisinde hiç şübhe yoktur.» Allahu Teala Kur'an okumayı emretti ve buyurdu:

8) «Kur'andan kolayınıza geleni okuyun.»

Allahu Teala şu kavliyle, Kur'an dinlemeyi de emretti:

9) «Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin ve sükût edin.»

Senin okuduğun, bizim duyduğumuz, hakikaten Allahu Tealanın Kelamıdır. Kelamullahın duyulmasına delil, yine Allahu Tealanın kelamıdır.

10) «Allahın kelamını işidirler anladıktan sonra da tahrif ederler.» (Yani manaya delalet edeni işitirler.) Bu âyetler kelamullahı işitmeye delildir.

Keza Allah (C.C.) Peygamberimiz (A.S.V.) üzerine minnet edek, **«And olsun, biz sana ikiserden yedi ve büyük Kuranı verdik.»** Buyurdu. (Seb ül mesani, surei fatihadır ki, semavi kitapların ve suhufların içinde, Mekke ve Medinede olmak üzere iki defa inzal olunma şerefine haizdir.)

Eğer sahifelerde ve kağıt tomarlarında olan Fatiha tül kitab, Kur'an olmasaydı, ozaman Allahu Teala Nebisi üzerine neyle minnet ederdi? Allahu Teala Nebisine, Kur'ana taharetsiz dokunmamayı emretti.

Ancak temiz olanları menetmedi.

Buna delil şu ayetleri gösteririz.

12) «Allah (C.C.) tarafından indirilen Kur'ana ancak temiz olan kişiler dokunabilir.»

(hayız, nifas v.s. abdestsizler dokunamaz)

13) Elbette o şerefli bir Kurandır.»

Eğer Mushaftakiler Kur'an olmasaydı, Allah (C.C.) bizi, ona taharetsiz dokunmaktan menetmezdi. Allahu Teala, bu Kur'an hecesiz ve harfsizdir. Talimden sonra talim yoktur, nağmeden sonra nağme yoktur. Sesten sonra ses yoktur, bir vakit bir vakitten sonra değildir, buyurdu.

Allahu Teala yine buyurduki: **«Bu Kuran hecesiz, harfsiz, sessizdir»**.

Nitekim bizde derizki. Bunlar, yani hece, harf, ses, hepsi hâdistir. Cebrail (A.S.) Allahu Tealadan işitti ve bunun gibi, aynını Muhammed (A.S.V.)e sesle ve harfle okudu. Bizde harfle ve sesle okuyoruz, ve harfle yazıyoruz.

Allahu Tealanın dediği ile Cebrail (A.S.)ın işittiği arasında fark yoktur. Cebrail (A.S.)ın Muhammede (A.S.V.) okuduğu ile, Muhammed (A.S.V.)in, Allahın (C.C.) kullarına okuduğu arasında da fark yoktur.

Aramızda okuduğumuzun hepsi Kelamullahtır, mahluk değildir. O sahifelerden okuduğumuz, yazdığımız Kur'andır. Onda bir harf ziyade etmeyiz, bir harf eksikde etmeyiz. Kağıt, mürekkeb, kalem mahluktur. Yazılan ise hakikaten Allahu Tealanın kelamıdır, mahluk değildir.

Herkimki Kuran mahluktur dese, o kimse kâfir olur. Eğer muhalif, Allahu Teala kelam dedimi? dese: evet nezaman dedi? zamansız. Nasıl? keyfiyetsiz. Nerede? mekansız Nekadar? mikdarsız. Söyledi

Alçakmı, yüksekmi? her ikiside değil. Seslimi sessizmi? sessiz ve harfsiz okudu (de)

Eğer, muhalif yazılan harfler mahluktur, çünki ben istersem yazıyı uzatıyor istersem kısaltıyorum. Seside istersem uzatıyorum, istersem kısaltıyorum dese sen ona deki: Harfleri uzatmak istesen veya kısaltmak istersen, harf olmaktan çıkıyormu? Bunlardan harf ismi kalkıyormu? İnsanlar herhangi bir kelimeyi uzun veya kısa okusalar Kur'an uzundur veya kısadır demek caizmidir? Kur'anı okuyan ister uzatarak, isterse kısaltarak okusun, hepsi Allahu Tealanın kelamıdır. Uzatarak, kısaltarak okumak, açıktan veya gizli okumak hepsi birdir, aralarında fark yoktur. Keza harflerin uzun veya kısa yazılmasında da fark yoktur. Bir kimse, Kur'anda vasfettiğimizin dışında birşey vardır dese, o mübtedidir.

---

1) Furkan 18) 2 Hicr 9) 3 Tâ ha I) 4 Hâ mim) 5 Haşir 21) 6 Şuara 192) 7 Bakara I) 8) Müzemmil 20) 9 A'raf 104) 10 Bakara 15) 11 Hicr 87) 12 Vakıa 79) 13 Vakıa 77)

KIRKINCI MES'ELE

Muhakkak iman hakikatledir, mecazla değildir. Zira insan şu üç halden birinin dışında değildir. İnsan ya mü'min, ya kâfir, veya münafık olur. Gerçekten mü'min olmayan, gerçekten kâfirdir.

Her kimki, zina etse, haksız yere adam öldürse, içki içse, livata ameliyle iştigal etse ve müslüman

malını alsa. (1) Veya namaz kılmasa, buna benzer şeyler yapsa, imanı sahihtir ve o hakikaten mümindir.

---

(1) Sözlükte sirkat, herhangi bir şahsın izni olmaksızın, malından gizliden almaya denir. Istılahda ise, resmi turalı 10 dirhem tutarında korunan malın, mükellef bir kimse tarafından alınması. Aynı zamanda sirkat edenin (çalanın) çaldığı malda kendi payı olmıyacak. Bu da, iki erkek şahidin şahadetiyle veya itirafla sabit olur. Bir erkek şahitle birlikte, iki şahide kadının şahitliği geçerli değildir. Dolaylı şahitlikte geçerli değildir.

Çalanın sağ eli bilekten kesildikten sonra, Vucuben kaynamış yağa batırılır. İkinci sefer çalarsa, sol ayağı şemiğinden kesilir. Üç ve dördüncü sefer çalarsa kesme diye birşey yoktur. Tövbe edinceye kadar hapiste kalır, tövbe müddeti imamın rey'ine bağlıdır.

Başka bir rivayete göre, yüzüne salihlerin siması düşünceye kadar hapiste kalır. Bu durumda, imam için onu siyaseten öldürme selahiyeti vardır, çünki yer yüzünde fesada koşuyor.

Şafiye göre ise, üçüncü çalmada sol eli, dördüncü deyse sağ ayağı kesilir. Zira (A.S.V.) efendimiz:

Kim sirkatte bulunsa kesiniz, tekrar sirkate dönerse tekrar kesiniz, avdet ederse yine kesiniz, dördüncü seferde sirkat ederse yine kesiniz, buyurmuştur.

Hanefinin görüşü ise: Bizim için icma vardır, zira Ali (R.A.) Muhakkak ben ihtiyaç için bir eli bırakmamk, keza yürümek içinde bir ayağı bırakmamaktan utanırım. demiş diğer sahabilerde Hz. Alinin bu görüşüne katılmışlardır, buda icma olmuştur.

Yukarıda zikredilen hadis, siyasete haml olunmuş veya nesh olmuştur.

Her kimki, bu durumda olanın imanı mecazidir, hakiki değildir derse o kimse mübtedidir. Bunu deyen kişi, şu iki halden birinden kurtulamaz. Ya mü'mini günahıyla tekfir eder veya tâatı imandan bir cüz kabul eder. Eğer tâatı imandan bir cüz olarak kabul ederse, o mübtedidir. Eğer mü'mini günahından dolayı tekfir ederse ve iman mecazidir derse, sen ona deki:

Eğer kâfir namaz kılsa, oruç tutsa, zina etmese, kan akıtmasa tüm günahları terketse. Fakat iman etmese, bu durumda onun küfrüne mecâzi demek vâcib olur ki bu mümkün değildir. (Zira imânı sahih demek gibi olur) Nasılki, kâfir hayırlı amelleriyle, küfürden hakikaten çıkmıyorsa, mü'minde günahlarından dolayı hakiki imandan çıkmaz. Zira Allahu Teala günah işleyenleri, isyan edenleri mü'min diye adlandırdı. Ve

1) **«Ey iman edenler, hepiniz Allaha (C.C.) tövbe edin.»** buyurdu. (Nur : 31)

Eğer bir kimse Allah (C.C.) onları mecazla adlandırdı, mecazen mü'min dedi, hakikaten değil dese kâfir olur. Zira mecaz: o kimsenin mü'minmi, kafirmi olduğunu bilmezse kullanılır. Halbuki Allahu Teala âlimdir, herşeyi bilir. Bu günahları işleyen hakikatte mü'mindir. Bu sebebdendirki: Cenabı Hak: Ey müminler hepiniz Allaha (C.C.) tövbe edin buyurdu: Ey kâfirler tövbe edin demedi:

Kul şu üç halden birinden hali değildir. Ya gerçek mümin olur, ya gerçek kâfir veya gerçek münâfık olur.

Eğer mü'min günahı irtikab edip, sonra tevbe etse Allah (C.C.) onu mağfiret eder. Eğer günah işleyen mü'min tövbe etmeden ölürse, o Allahu Teala-

nın meşiyetindedir. İsterse onu adaletiyle cezalandırır. isterse fadlıyla mağfiret eder.

Münâfık kâfirden daha şerdir. Her kimki, iman hakkında, dediğimizin dışında bır şey ileri sürse, o mübtedidir.

Allahu Teala daha iyi bilir.

KIRK BİRİNCİ MESELE

Dünyadayken hasmının rızasını almadan ve tövbe etmeden ölen kisinin hasenatından. Ahirette, hasmına sevabından, hakkı miktarınca verilir.

Bir kimseki, rızası olmaksızın müslümanın veya gayri müslimin malını almayı kendine hak görse ve dünyada iken onların rızasını almasa. Aynı zamanda. Allahu Teala ahirette benim sevaplarımdan. alıp, hasmıma vermez. diye iddia etse. Bu iddiada bulunan o kimse mübtedidir.

Bazan iddiacı derki: Adem (A.S.) öldü ve malını evlatları arasında taksim etmedi. Kim ne alırsa kendine kalır. Bu mecusilerin mezhebine benzer. Şu sebeble ki, mecusiler annelerine, kızlarına ve kız kardeşlerine yaklaşıyorlardı. (1)

---

(1) Onlarla evlenirlerdi, çünki kadınların hepsini helal olarak kabul ediyorlardı. İster yukarıya doğru çıksın, ister aşağıya doğru insin.

Âdem (A.S.)ın şeriatinde ise, kendi ikiziyle evlenmek değil, başka kardeşinin ikiziyle evlenirdi bu, Âdem (A.S.)a has bir durumdur. Resulün şeriatinde ise insanın mahremiyle evlenmesi şu ayetle mensubtur. Hurrimet: Size anneleriniz kızlarınız kızkardeşleriniz halalarınız teyzeleriniz kardeş kızları ve kızkardeşlerinizin kızları size haram olundu.

KIRK İKİNCİ MESELE

Allahu Tealanın tevfiki (muvaffak kılması) Kulun fiiliyle musavidir. Tevfik, fiilden öncedir dememek lazımdır. Fiilden öncedir görüşünde olanlar kaderilerdir.

Her kimki tevfik fiilden sonradır dese, bu da ceberiye mezhebinin görüşüdür. Kaderiye ve ceberiye bu ümmetin mecusileridir.

Peygamberimiz (A.S.V.)

«Allahu Teala kula amel işleme gücü ve kuvvetini verdi. İnsan bununla mükellef oldu. Kendisine huccet olsun diye tevfik kuvvetini vermedi. Zira tevfik Allahtandır» buyurdu.

Kaderiler, hayır ve şer hepsi bizdendir. Bunda, yani hayır ve şerri işlemede Allahın bir dahli yoktur.

Cebriler ise, hayır ve şer Allahtandır (C.C.) onda kulun bir dahli yoktur derler. Böyle söylemekle kaderiye, kendilerine Rububiyet, cebriye ise Allahu Tealaya ubudiyet izâfe etmiş olurlar. Her ikisi de bid'at sahibidir.

Bu mevzuda en doğrusu şudur: Her kimki gayesi, çalışması, maksadı Allahu Tealanın taatı ve rızası ise, gösterdiği sa'yu gayret ile Allahın tevfikini bulur.

Gayesi, sa'yu gayreti, maksadı Allaha isyan olan ise, Allahın (C.C.) tevfikini değil, tam aksini hezelanını (Allahu Teâlanın desteğini çekmesi) bulmuş olur. Bunun üzerine delil Allahu Tealanın şu kavlidir:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

1) **«Bizim uğrumuzda cihad edenleri biz, elbette yollarımıza iletiriz.»**

Bir kimse cebriyenin dediği gibi dese, kâfirleri Allah indinde mazur görmüş olur. Kaderilerin dediği gibi söylese. Hepsi, hayırda şerde bizdendir, Allahın (C.C.) dahli yoktur. Bu şekilde söylese, Allahu Tealayı acz ile vasıflamış olur ki, bu muhaldir. Böyle söyleyenlerin hepsi kâfirdir.

Bilmiş olki; mûtedil olan kişinin indinde güç fiille beraberdir. Biri diğerinden öne de geçmez, geriyede kalmaz, ikisi beraber olurlar.

Allahu Teala Kur'anı Keriminde:

2) **«Siz Allaha muhtaçsınız»**

3) **«Deki; ben kendime (Allahın dilediğinden başka) ne bir fayda, ne bir zarar verme gücüne sahib değilim.»**

Allahu Teala daha iyi bilir: (1 Ankebut suresi ayet 69) 2 Fatır 15) 3 Araf 188)

KIRK ÜÇÜNCÜ MES'ELE

Îman iki şeyle gerçekleşir. Kalb ile tasdik, dil ile ikrar. Ancak bir kimseki özrü varsa (dilsiz gibi) kalbi tasdik yeterlidir. Fakat kalbi tasdik olmadan, dil ile ikrar yeterli değildir.

İman, kalb ile Allahu Tealanın Vahdaniyetini bilmek, dil ile Vahdaniyetini ikrar etmektir. Çünki Allah (C.C.) birdir, hiç bir şey onun gibi değildir, benzeri yoktur. Allah (C.C.) Semîdir (işitir) Basirdir (görür) îmanın başı budur.

Kim dili ile ikrar eder, kalbi ile tasdik etmezse o münafıktır. Kim de Allahu Tealayı kalbiyle bi-

lir, diliyle ikrar etmezse, o kimse kafirdir. (Hiçbir mahzur yokken dil ile ikrar etmezse o kafir olur.)

Netice îtibariyle îman dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir.

KIRK DÖRDÜNCÜ MES'ELE

Kim Allahu Tealayı kalb ile bilir, dil ile bilmez. Yani diliyle ikrar etmezse, o kimse kâfirdir. Kimde dil ile (bilir) ikrar eder, Allahı (C.C.) kalb ile bilmezse (tasdik etmezse) o kimse münafıktır.

Îman kalb iledir, lisan ile değildir, diyen kimse cehemidir. İman dil iledir, kalb ile tasdik değildir diyen ise keramidir. İman dil ile söylemektir, kalb ile marifet gerekmez deyen mürciyedir. Bir kimseki, iman kalb ile bilmektir, dil ile ikrar değildir dese, o kimsede ehli kitab gibi olur. Onlar (ehli kitab) bilirler lâkin, bildiklerini ikrar etmezler, tasdik de etmezler.

Bir kimseki, iman dil ile ikrardır kalbile tasdiktir, azalar ile ameldir dese o kimse bid'atçidir. Yukarıdan beri saydığımız kişilerin hepsi dalalettedir.

İman mevzuunda doğru yol şudur, İman dil ile ikrar, kalb ile tasdikden ibarettir. Firakı dallenin dedikleri gibi değildir. Doğruyu en iyi bilen Allahdır.

KIRK BEŞİNCİ MES'ELE

Allah (C.C.) hiç bir şeyle teşbih olunmaz. Hiç bir şeye benzetilmez. Allahu Teala:

1) «Semada ve arzda Onun benzeri yoktur. O

semidir, herşeyi işidir. Basirdir herşeyi görür.» buyurdu.

Eşyanın hepsi mahluktur, elbette mahluklar için bir Hâlık lâzımdır. Hâlık mahluka benzemez. Âmilin amele benzemediği gibi. İnsanın kendisi ile ameli biribirine benzemezken. Hâlık ile mahluk hiç biribirine benzermi? Tabiatıyla benzememesi elzemdir.

Her kimki, Allahın (C.C.) eli vardır, dili vardır, cisimdir dese veya buna benzer bir şey söylese, (gözü var gibi) o kimse kâfir olur.

Bir kimse; bana Rabbini tarif et dese, ona İhlas sûresini oku. **1) «Deki; Allah birdir. Allah Sameddir (her şey varlığını ve bekasını O'na borçludur. Herşey O'na muhtaçtır. O hiçbir şeye muhtaç değildir. Her şeyin başvuracağı, yardım dileyeceği tek varlık O'dur.) Kendisi doğurmadı ve (başkası tarafından) doğurulmadı da. Hiç bir şey O'nun dengi değildir.»**

Onun için biz müslimiz, teslim olmuşuz.

Bu mevzuda bukadarı kâfidir. Allah (C.C.) daha iyi bilir.

---

1) İhlas suresi)

KIRK ALTINCI MES'ELE

Mü'minin inancı, insanlara has olan, gidiş geliş ve mekân gibi sıfatlarla Cenâbı Hakkı tavsif etmemektir. Zira imanın tamamı Allahu Tealayı bilmek ve Allahu Tealanın keyfiyetiyle meşgul olmamaktır. Çünki Allahu Teala:

1) «İmran oğlu Mûsaya (A.S.): Ey Musa, sen

iki şeyi bil, iki şeyi bilme. İlah olduğumu bil, keyfiyetimi bilme meşgul olma keyfiyetimle. Bilki ben (C.C.) râzıkım. Râzık olduğumu bil, fakat kullarıma nasıl ve nereden rızık verdiğimi bilme.» (1)

Bunda mü'minin bilmesi gereken doğru yol şudur. Allahu Teala, mekàn üzerinde değildir, O bir mekâna da muhtaç değildir. Arş kudretiyle kaimdir. Gitmekle, gelmekle vasfedilmez. Bu gelip gitmenin üç mânâsı vardır.

1) Ya yaklaştığını görünceye kadar geldiğini görmemek. Ancak yaklaştıktan sonra görmek.

2) Veya yaklaştığına muktedir olmaz, ancak yaklaştıktan sonra muktedir olur.

3) Veya işitme olmaz, ancak yaklaştıktan sonra işitir.

Her kimki, Allahu Tealayı bu şeylerden birine benzetirse (gitme gelme) kâfir olur.

Müteşâbih âyetlere ve müteşâbih haberlere gelince: Mü'mine gerekli olan, müteşâbihata iman etmek, tefsir etmemektir. Zira müteşâbih ayetleri tefsir eden, ta'til mezhebine girer ve mübtedi olur.

---

(1) Haram rızıktır, zira rızık Allahu Tealanın canlılara gönderdiğidir. Canlıların yedikleri rızık, bazan helal bazan haram olur. Mutezile indinde ise haram rızık değildir, zira onlar mülke rızık ederler. Yani sahib bulundukları şeye rızık derler. Mutezile, bir kimse ömrü boyunca haram yese Allah (C.C.) onu asla rızıklandırmaz derler.

Ehli sünnetin görüşü ise, haramda helal gibi rızıktır. İnsanın yediği haram rızık değildir demek tasavvur olunamaz.

Müteşâbih âyet gördüğün zaman. Onu Allahu Tealaya bırak, onları tefsir etme. Tâki mübtedi olmaktan kurtulasın. Zira müteşabih ayetlerin tefsirini bilmek, senin üzerine farz değildir. Sana farz olan, ona iman etmendir. (2)

KIRK YEDİNCİ MES'ELE

Bazı vakitlerde çalışmanın farz olduğu bilinmelidir. Zira Allahu Teala Meryeme (Allah ondan razı olsun) vahyederek şöyle buyurdu:

وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ

1) **«Hurma dalını sana doğru silkele.»** (bu âyetin tefsiri keramet bahsinde geçti oraya müracat.)

---

(2) Mütekaddimin alimlerin devri, fesad ve delaletten boş olduğu için, müteşabih ayetlere mana vermemişler, ancak müteşabih ayetlere iman etmeyi kafi görmüşlerdir. Müteahhirin alimler zamanında fitne ve fesad zahir olduğu, muattal kişilerin mezhebide çoğaldığı için. Şöyle ki: Müteşabih ayetleri bozuk reyleriyle, meşreb ve batıl mezheblerine göre tefsir ederek, kendi tabiatlarına uygun tarzda mana vermişlerdir. Gayeleri, dinde insanları fitne ve şekke götürmektir, bu sebebden müteahhirin alimleri Muhammed (A.S.V.) ümmetinin bozuk itikaddan kurtulması için, şer'i şerife uygun, güzel teville müteşabih ayetleri tefsir etmişlerdir.

Gündüzü maişet vakti kıldı. (1) Çalışmayı terketmek ruhsattır, inkâr etmek ise bidattir. Kimki çalışmayı inkâr ederse o kerâmidir. Bir kimse, çalışmamdan dolayı rızık kazanıyorum dese, rızkı çalışmada görse kâfir olur. Ona müşrik denir.

---

(1) Yetecek kadar helalinden rızık taleb etmek, (kimseye muhtaç olmayacak kadar rızık taleb etmek), diğer farzlardan sonra farzdır. Bu mevzuda (A.S.V.) efendimiz:

Herkim ki kimseye muhtaç olmamak için, helal rızkı taleb etse (çoğaltmak için değil) şehitlerin derecesinde olur:

Diğer bir hadiste Resulullah. (A.S.V.)

Helali taleb etmek her müslüman üzerine farzdır; buyurdu.

Rızık hakkında yakiyne varmak için bir zahid dağa çıktı, dağdaki bir mağaraya girdi. Allahın (C.C.) kendisine nasıl rızık vereceğini denemek istiyordu. Yağmurdan yolunu kaybeden bir kafile, zâhidin bulunduğu mağaraya sığındılar. Zahidi gören kafile mensubları, ey Allahın kulu diye seslendiler, cevap vermedi. Kafile herhalde soğuktan konuşamıyor diye yakınına ateş yaktılar yine konuşmadı, herhalde acıkmıştır düşüncesiyle yiyecek içecek verdiler, tepki göstermedi. Uzun zamandır birşey yemediğinden konuşamıyor, sıcak bir süt pişirin yesin, sütü pişirdiler kendisine sundular, yine iltifat etmedi. Dişleri kenetlenmiştir diye aralarından iki adam kalktı, ağzını zorla açarak lokmayı ağzına verdiler. O arada zahid güldü; etrafındakiler delimisin nesin deyince, hayır deli değilim, rızık hakkında Rabbimi tecrübe etmek istedim. Bildimki nerede olursa olsun, rızık veren odur. Bu kıssadanda anlaşılıyorki Allahu Teala kullarına rızkı çok zaman kesble (çalışma) verdiği gibi, kesbsizde verir.

Çalışmanın yakiyn ve yakiyne tevekkülün tahtında olması lazımdır. Rızkın menşei yakin ve yakin üzerine tevekküldür. Çalışma ise menşe değildir. Çalışma yakiynın altında olmazsa, o çalışma küfür olur. Zira Allahu Teala Kur'anı kerımınde:

2) **«Allah sizi yarattı, sonra besledi, sonra öl-**

İmam Ahmed ibni Hanbel nakl ediyor. (A.S.V.) efendimiz bir kadınla evlendi. Düğün yemeğine ashabı kiramı da davet etti. Yapılan düğün yemeğinde un az olduğu için herkes birşey söylerken Resulullah namaz kılıyordu. Namazdan fariğ olunca, ne konuşuyorsunuz diye sordu, rızık bâbında konuşuyorduk. Resulullah (A.S.V.) Cebrailin bana anlattığı bir vak'ayı size anlatayım: Buyurun yaresulullah dediler.

Resulullah (A.S.V.) kardeşim Süleyman, denizin kenarında namaz kılıyordu, ağzında yeşil yaprakla bir karıncanın yürüdüğünü gördü. Karınca denizin kenarında bağırdı bir kurbağa çıktı, karıncayı sırtına aldı yüzmeye başladı. Bir saat sonra karınca döndü geldi. Süleyman (A.S.) karıncaya, hadiseyi anlat diyor. Karınca, şu denizin dibinde bir kaya kayanın içinde de kurt var. Cenabı Hak, o kurtun rızkını bana havale etti. Allahın verdiği rızkı, her günde iki defa o kurda götürüyorum. Cenabı Hak kurbağa şeklinde bir Melek halk etti beni sırtıyla götürüp getiriyor. O kurt her rızkını yedizinde şöyle der.

«Subhanellezi halakani ve filbahri sayyarani velem yensini birrızki efe yensi ümmete Muhammedin aleyhisselam birahmeti.»

«Beni deniz dibinde yarattığı halde rızkımı unutmayan Allahı, noksan sıfatlardan tenzih ederim. Beni unutmayan yüce Allah, hiç Muhammed aleyhisselamın ümmetinden rahmetini esirgermi.»

dürüyor, sonra diriltiyor.» buyurdu. Rızkı kesb-den bildiği takdirde âyeti inkar etmiş olur ki, bu'da küfürdür.

(Yakin nedir? Çalışmadan sonra meydana geleni, çalışmadan değil de Allahtan bilmektir.)

Çalışmak rızkı artırmadığı gibi, çalışmamakda rızkı azaltmaz. Allahu Teala günahkarın rızkından, günahkâr olduğu için kesmez. İyilik yapana da iyiliğinden dolayı rızkını artırmaz. Nitekim Allahu Zülcelâl Fussilet suresi cnuncu âyetinde şöyle buyurur:

3) **«Cenabı Hak dünyada rızkı arayıp soranlar için, gıdalarını tam dört günde takdir etti.»** Başka bir ayette ise.

4) **«Semanın ve arzın Rabbine andolsunki (bu iş konuştuğunuz gibi gerçektir)»** buyruluyor.

Sözüne güvenilir kişiler, İbni Abbasdan (R.A.) oda Resulullahdan (S.A.V.) rivâyet ederek, Resulullah (S.A.V.) efendimizin çalışma mevzuunda şöyle buyurduğunu söylediler.

Her kim ki çalışmayı kendi üzerine, namaz gibi, oruç gibi Farz görmezse, O kimse mübtedidir:

İbni Abbas (R.A.)a soruldu. Hangi çalışma daha efdaldir? İbni Abbas (R.A.) en üstün çalışma (derece yönünden) dağların başından taş getirmektir deriz, buyurdu. Sözlerine güvenilir kimseler Efendimizden (S.A.V.) bildirdiler. Allahın (C.C.) Resulu buyurdu:

«Helali kazanmak için çalışmak farzdır.»

Yine İbni Mesuddan (R.A.) sukatın rivayetine göre, İbni Mesud ne dünya nede ahiret için çalışmayana elbette buğz ederim, buyurdu.

Hz. Ömer (R.A.) hutbede. Sizden kim çalışırsa,

destekleriz. (medh ederiz) Çalışmayanı da itham ederiz, zira sa'yu gayret insandan, tevfik ise Allahtandır, buyurdu.

---

1) Meryem suresi ayet 25 2) Rûm suresi ayet 40) 3) Fussilet suresi ayet 10) 4) Zariyat suresi ayet 23)

KIRK SEKİZİNCİ MES'ELE

İman, amelin dışındadır, amel ise imandan ayrıdır. Her taat iman değildir, her küfür masiyet olup ve fakat her masiyetin küfür olmadığı gibi.

Her Peygamber için bir şeriat ve yol vardır. Yani her Peygamber için, diğerine olanın dışında biri diğerine muhalif şeriat ve yol vardır. Bu demek değildirki, imanlarıda biribirine muhaliftir. Şeriat ve yolları bir olmamakla beraber, imanları birdir. **Böylece iman ile amelin biribirine mübayin olduğu bilindi.** Birinin imanı çok olsun, diğerinin imanı az olsun bu caiz değildir. Zira deliller açıktır. Görmüyormusun? İman devamlıdır, amel ise devamlı değildir.

Bir adam, namaz vakti girmeden önce namaz kılarsa o namaz caiz değildir. Ramazandan önce Ramazan diye oruç tutsa, tuttuğu oruç Ramazan orucu yerine geçmez. Eğer bir kâfir iman etmeden önce, tüm hayır ve taatları islese, mü'min olmaz. Zira iman amelden öncedir ve iman devamlıdır. Amel ise vakitlerle kayıtlanmıştır.

Eğer bir kâfir mezbele üzerinde iman etse, onun imanı caizdir. Ama bir mü'min, mezbele üstünde namaz kılsa o caiz değildir.

Eğer amel imandan bir cüz olsaydı, bazısının necâset üzerinde yapılmasının câiz olması, bazısının da necâset üzerinde yapılmasının câiz olmaması diye bir mes'ele olmazdı. Yani her iki halde de, yapılmasında bir beis olmaması gerekirdi.

Keza kâfire olan hayızlı bir kadın veya kâfir olan cünüb bir adam iman etseler caizdir. İman ettikten sonra, bu durumlar üzerlerinde iken namaz kılmaları caiz değildir.

Görmüyor musun? Mü'minler amelsiz olarak da mümindirler. İmanın amelden ayrı olduğu açıklanmış oldu.

«Vallahu a'lemü bissevab.»

KIRK DOKUZUNCU MES'ELE

İyi ile kötünün, Cebrâil, Mikâil diğer Melekler, bütün Nebiler ve Resûllerin imanları ile bizim imanımız birdir.

Herkimki, kötülük yapanın imanı, iyilik yapanın imanından daha azdır dese, yalan söylemiş olur. Böyle söyleyen kimse bid'atçidir. Zira Allahu Teâla, mezkûr âyetiyle hepsinin imanının bir olduğunu göstermektedir. Şöyle ki:

شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ

---

(1) İman ile amel arasında, umum ve husus vardır. Bir maddede içtima, iki maddede de iftirak ederler. 1) İman ile amel kâmil bir müminde cem olur. Kâfirde amel imandan ayrıdır. 2) Kâfirde hayırlı amel bulunabilir, fakat iman bulunmaz. 3) Keza fasık bir müminde iman olur, amel olmaz.

1) «Allah, kendinden başka ibadete müstehak bir varlık olmadığını delillerle açıkladı. Meleklerle ilim sahibleride, adalet ve hak üzere durarak buna iman ettiler. Ondan başka hiç bir İlah yoktur. O tevhid getirmeyenlere galibdir. Hüküm ve hikmet sahibidir.»

Allah (C.C.) kendisinden başka ilah olmadığına şahitlik etti: (Ulul ilm ile müminler kasd edilince) Herkesin imanının bir olduğu âyetle tesbit edildi.

Herkim ki, Allahu Tealanın yukarıda zikrolunan ayetini: Melekler Allahtan (C.C.) çok söylediler veya daha az söylediler dese o bid'at sahibidir.

Eğer, mümin meleklerin dediğinden az söyledi

dese, bu muhaldir. Eğer sende bunun gibi dersen, seninle Melâike arasında ne fark kalır.

Melaike amelleriyle ve fiilleriyle bizden üstün tutulmuşlardır. (1) İmanlarıyla değil. Zira iman

---

(1) Melekler öyle bir şekilde yaratılmışlarki, ibadetler onlara alıp verdiğimiz nefes gibi kolay gelir. O nefes bir dakika haps edilse, dünya bize dar gelir. Nefes alıp vermek nasıl bize zor gelmiyor, bizi ferahlatıyorsa ibadet etmekde Melekleri ferahlatır rahatlatır. Beni Ademin havassı ki, onlar Enbiyalardır, bütün Meleklerden üstündürler. Beni Ademin avamı ise ki, onlar etkiyadır Meleklerin avamından üstündür. Etkıya sadece şirkten ittika edendir, fasıklar gibi.

Meleklerin Resullerine gelince ki, onlar Cebrail, Mikail, İsrafil, Azrail, Hameletül arş, Rıdvan, Malik ve ruhani Melekler ki, onlara Ruhaniyyun denir. Bu saydıklarımızın, beşerin avamına üstünlüğü icma iledir. Beşerin Resullerinin, Meleklerin Resullerinden üstünlüğü ve beşe-

birdir. Yinede muhalife deki: Cibril senin iman ettiğin biriyle iman ettimi? Veya senin iman etmediğin biriyle iman etti mi? Eğer senin iman etmediğin biriyle iman etti dese, bu iman olmaz bilakis küfür olur. Eğer senin iman ettiğin biriyle iman etse ozaman senin imanın ile onun imanı müsavidir.

Bir kimse, bizim imanımız Cibril (A.S.)ın imanından daha hayırlıdır. Çünki Allahu Teala Cibrili (A.S.) halketti, ona akıl verdi, nefis vermedi. Biz halkolunduk, bize akıl verdi, nefis verdi. Bize namazla, oruçla, hac ile, zekatla ve cenabetten yıkanmakla emretti. Biz bütün bu emirleri eda ettiğimiz zaman, bizim imanımız Cibrilin (A.S.) imanından daha hayırlıdır derse, o kimse bidatçidir.

Allahu Teala buyuruyorki:

2) «Eğer sizin iman ettiğinize iman ederlerse, doğru yolu bulmuş olurlar.»

Muhalife deki: Bir adam, Lâilâhe illallah, Muhammedün Resulullah deyince, Melekde aynını söyleyince ikiside sadık mümin olurlarmı, olmazlarmı? Veya ikisinden biri sadık diğeri kâzibmi olur? Bu mevzuda nedersin?

Eğer biri doğru, diğeri yalancı olur derse o mübtedidir. Eğer her ikiside gerçek mü'mindir derse ozaman, insan ile Meleğin imanı arasında fark kalmaz.

---

rin avamının, Meleklerin avamından üstünlüğü birkaç vecihledir.

Birincisi şudur: Allahu Teala Melekleri Ademe (A.S.) secdeyle emretti. vb.

Geniş malumat için Şerhul Akaid Ennesefiye müracat ediniz.

Herkim ki, Allah (C.C.)a iman etse: Allah (C.C.) ona neyle emrettıyse, ona ıman etse, Allahu Tealanın Muhammede (S.A.V.) indirdiğine de iman etse, mümin olur.

İster zani olsun, ister şarap içen, isterse mümini öldürmüş olsun. Onun imanı Melaike ve Nebilerin imanı ile müsavidir. Kim bunun dışında birşey söylerse o kimse mübtedidir.

Allah (C.C.) herşeyi bilir.

---

1) Âli İmran S. ayet 18)

2) Bakara S. ayet 137)

ELLİNCİ MES'ELE

Öldükten sonra dirilmeyi kabul etmek haktır. (1) Kim Ba'sı (ba'sü ba'del mevt) inkâr ederse, o kafirdir, ona dehri (dinsiz) denir. Muhakkak ba's haktır, hak olduğuna delil Allahu Tealanın şu kavlidir.

1) «Sizi ondan yarattık (yani topraktan) yine oraya döndüreceğiz ve bir kez daha ondan çıkaracağız.»

Her kimki, bunu inkâr ederse, o kimse kafirdir. Mü'mine layık olan kıyametin kopacağını ikrar etmektir. Kıyameti inkâr eden, kâfir olur.

Kıyamet haktır, onun için hazır olmak vâcib-

---

1) Taha suresi, ayet: 55. 2) 3)
4) Nebe suresi, ayet: 19. 5) Nebe suresi, ayet: 18. 6) Abese suresi, ayet: 34. 7) Mutaffifin, ayet: 6. 8) Merariç suresi, âyet: 4.

tir. Bu âyetlerle sabittir. Bu konuyla ilgili olarak Cenâbı Hak Kuran-ı Kerimde buyuruyor ki:

2) «Sura üfürüldü, yerdeki ve gökteki herşey yok oldu.»

3) «Azıklanınız azıkların en hayırlısı, takvadır. İttika ediniz.»

4) «Hüküm günü, belirlenmiş bir vakittir. (Ayırma günü)»

---

(1) Ba's nedir? Mevtanın mezarda asli cüzlerini cem ettikten sonra, ruhunun iade edilmesidir. Haşri ecsada dair çok kati deliller vardır. Felsefiler ise, haşri ecsadı inkar ediyorlar ve ma'dumun aynını iade etmenin mümteni olduğunu söylüyorlar, fakat bu hususda tatmin edici bir delil gösterememeleriyle beraber, maksuda da zarar vermezler. Zira ba'sdan maksadımız Allahu Tealanın insan için asli cüzleri cem ederek ruhu iade etmesidir. İster ma'dumun aynının iadesidir deyiver, istersen deme. Bununla felsefilerin tezleri önemini kaybeder.

Kıyamet üç şekilde olur. 1) Cesetlerin haşri: Ceza için mahşere gitmesi, buna kıyameti kübra denir. 2) Bütün mahlukatın ölmesi: Bunada kıyameti vusta denir, bunun vaktini yakıynen Allahdan gayrı kimse bilemez, ancak Resulullahdan nakl edilen alametlerle bilinir. 3) Her ferdin teker teker ölmesi: Bunada kıyameti suğra denir. Zira Resulullah (A.S.V.) kim ölürse kıyameti kopar, buyurdu.

Ulemanın ittifakıyla, Resulullahdan rivayet edilen kıyamet alametleri şunlardır. «Gerçek ulemanın yok olmasıyla, cühelanın âlim diye ortaya çıkması. Zinanın ve içkinin yayılması. Erkeklerin gitmesiyle kadınların kalması, şöyleki 50 kadının hizmetinde bir kişinin çalışması. (A.S.V.) Efendimizin haber verdiği kıyamet alametlerinden, Deccalin çıkması. Deccali Yahudiler intizar ederken, Mehdiyi de müminler istikbal eder.»

5) «Sura üfrüldüğü gün.»
6) «İnsanın kardeşinden kaçtığı günde.»

Kabul ahbara göre Deccal, uzun bir adam göğsü geniş, sağ gözü düz, Rububiyet iddia eder. Beraberinde ekmekden bir dağ, çeşitli meyveler oyuncular çalgı aletleri vardır ve her duyan tâbi olur, ancak Allahın (C.C.) koruduğu müstesna. Çıkışını gösteren âlamet: Ad kavmine esen rüzgar gibi bir rüzgar eser, büyük bir ses duyulur. Bu alametler, emri bilmaruf nehyi anil münkerin, bu iki maddenin terk edildiği bir zamanda olur. Zina çoğalır kan dökülür, ulema zalimlere sığınır, amirlerden menfaat sağlanmaya çalışılır. Maşrık tarafından Seryadin adında bir köyden veya Ehvas veya Asbahan adındaki şehirden merkebe binmiş vaziyette çrkar. Semaya doğru yükselir (nüfuzludur) deniz topuğuna gelir (çok zengin olur) çok kişi merkebinin kulağında gölgelenir (avanesi çokdur)

Kırk gün yerde dolaşır, sonra Güneş, bir gün kırmızı, bir gün sarı, bir gün siyah doğar.

İlk günü bir sene mikdarı uzunlukda, ikincisi bir ay, üçüncüsü bir hafta, geri kalan günler, günlerimiz kadardır. Bunu ancak müteheccit olanlar bilir. Sonra Mehdi, Deccal ile muharebe eder 30 bin askeri ölür. Deccalin kuvveti kırılır. Sonra; İsa (A.S.) yere iner, ata binmiş, kılıçlı, başında yeşil sarık, elindeki kırbaçla Deccale vurur ve öldürür.

İsa (A.S.) insanlara namaz kıldırır, İmam Mehdi de ona tabi olur. Zira kendisi Nebi olduğu için, imam olması daha uygundur.

Sonra Dabbetül arzl çıkar, başı öküz başı, gözleri domuz gözü, fil kulaklı, deve boyunlu, arslan göğüslü, kaplan renginde, kediye benzer, koç kuyruklu, deve ayaklı. Her iki mafsalı arasında genişlik 12 zira mesafede başı bulutta ayakları yerde yürür gider. İsteyen herkes ona

7) «İnsanın, âlemlerin Rabbine gittiği günde.»
8) «Mikdarı ellibin yıl süren O günde.»

---

yetişir, kimse onun elinden kaçamaz. Elinde Hz. Süleymanın yüzüğü, Hz. Musanın asası, insanın yüzüne o asayla veya yüzükle vurunca, mümin ile kafir biribirinden ayrılır.

Yecüc ve Mecüc çıkar; neyi bulsa yerler, nehir sularını dahi tüketirler. Kimisinin boyu 120 zira eni de 120 ziradır. Bunlar Beyti Makdise vardığında yerdekileri yok ettik, şimdi de göktekileri yok edeceğiz diye oklarını göklere doğru atarlar. Allah (C.C.) İsayı (A.S.) çağırır, İsa onlarla muharebe eder ve onları yok eder. Yecüc ve Mecüc her yeri gezerler, girerler 4 mescit müstesna. Mekke, Medine, Beyti Makdis ve Turissina, buralara giremezler.

İsa (A.S.) ahir zamanda Hz. Muhammedin ümmeti olarak inecek, onun şeriatiyle amel edecektir. Hz. İsa, Rabbine beni Muhammede ümmet kıl diye dua etmiş ve duası kabul olunmuştur. Nebi olarak değil ümmet olarak gelir. Deccal, Mehdi ve askerini Kudüs kalasında muhasara edince, İsa (A.S.) gökten Şam'daki minareyi şarkiyyeye iner. Kudse gelir Deccali öldürür. Deccal İsayı görünce korkudan tuz gibi erir.

Kim Deccalin gelişini tekzib etse (yoktur dese) kâfir olur. Güneş Mağribden doğar, tövbe kapısı kapanır. Ye's halindeki iman kabul olunmadığı gibi tövbede kabul olunmaz. Güneş Mağrıbdan doğduktan sonra, insanlar 120 sene kadar uzun bir zaman dünyada kalırlar. Elhasıl şu 10 alamet görünmeden kıyamet kopmaz. 1) Duhan, 2) Deccal, 3) Dabbetül ard, 4) Güneşin batıdan doğması, 5) Ye'cüc ve me'cücün çıkması, 6) İsa'nın inmesi, 7) Üç husuf, Maşrıkda Mağrıbda ve Ceziretül Arabda yer yarılması, 8) Yemen tarafından çıkan bir ateşin, insanları mahşere

Bu ayetlerin tümü kıyametin kopacağına dair-

---

doğru şevk etmesi, 9) Kur'anın göğüslerden ve Mushaftan silinmesi, 10) Kâbenin yıkılması, büyük alametler bunlardır.

Küçük alametlere gelince, Şeyhayn ve Tirmizinin rivayetine göre. Alimlerin gitmesiyle ilmin kalkması, cehaletin zuhuru, zina ve içkinin yayılması, erkeklerin gitmesi, kadınların kalması, camilerin çoğalması, cemaatin azalması, binaların yükselmesi, faiz yenmesi, gıybetin artması, emri bil marufun terki, şerir kimselerin emir olması, erkeklerin erkekle iştigal etmesi, mezarların beton yapılması, fasığa değer verilmesi, müminin zayıf olması, fetvanın parayla satılması, kan dökülmesi, sılayı rahmin terki Kur'anın kazanç vasıtası kılınması gibi.

Allahu Teala: Sûra üfrüldüğü zaman, fevc fevc gelirsiniz, buyurdu.

Muaz İbni Cebel (A.S.V.) efendimize bu âyetin manasını sorunca, Resulullah, bana büyük bir şey sordun diye ağladı. Benim ümmetim 12 sınıf olarak haşr olunur, 1. cisi elsiz ayaksız, bunlar komşularına eziyet edenlerdir. varacakları yer nardır. 2. cisi domuz şeklinde haşr olunurlar, bunlar kimlerdir sorulunca namazı terk eden lerdir. 3) Kabirden çıkarken karınları dağ gibi büyüktür. bunlarda zekatı vermeyenlerdir. Ağızlarından akrebler yılanlar çıkar. 4) Ağızlarından kan ve irin çıkar, bunlar alışverişte yalan söyleyenlerdir. 5) Şişmişler cife gibi kokarlar bunlar insanlardan korkup Allahdan korkmadan günah işleyenlerdir. 6) Boğazları kesilmiş olarak haşr olurlar, bunlar yalancı şahidlerdir. 7) Dilsiz haşr olurlar, bunlar şahitlik yapmaları gerekirken yapmayanlar, şahadetten vaz geçenlerdir. 8) Başları yerde, ayakları yukarda haşr olunurlar, bunlar zina edenlerdir tövbe etmeden ölmüşlerdir. 9) Kabir de yüzleri siyah, gözleri mavi içleri

dir. Herkimki, ba'si inkar ederse kâfirdir.

ELLİ BİRİNCİ MES'ELE

Vitr'in üç rek'at ve bir selamdan ibaret olduğunu kabul etmek hakdır. Herkim ki, vitr bir rekattır dese, üç rekat olduğunu hak olarak kabul etmese o mübtedir. Eğer vitri üç rekat kabul ediyor, lâkin bir rekat olarak kılıyorsa, Ebu Hanifenin (R.A.) kavline göre, onun arkasında namaz kılmak caiz değildir.

Kimki vitr bir rekattır, Allahu Tealada birdir dese, böyle söyleyen kâfir olur. Zira Allahu Teala sayı itibariyle bir değil, şeriksiz olma yönünden birdir.

Görmüyor musun? Allahu Teala seni mü'min diye adlandırdı. Kendini de mü'min diye söyledi. Sen, Allahu Teala ile ben müsaviyiz dersen, bu söz küfürdür.

Sen, Allahı (C.C.) vitr (TEK, BİR) diye adlan-

---

ateşle dolu, bunlar yetim malını yiyenlerdir. 10) Cüzzamlı ve baraslılardır, bunlar ebeveynin hakkına tecavüz edenlerdir. 11) A'ma olarak, dişleri öküz boynuzu gibi, dudakları göğüslerinde, dilleri karınlarına doğru sarkmış, onların ağzından pislik çıkar. Bunlar içki içenlerdir. 12) Kabirlerden yüzleri ay gibi çıkarlar. Sıratı şimşek gibi geçerler. Bunlar salih amel işleyenlerdir. Günahdan ictinab eden, beş vakit namaz kılan, tövbe üzerine ölenlerdir, yerleri Cennetdir. Allahın rızası, mağfireti, rahmeti onların üzerinedir.

Allah (C.C.) bizi 12 ci sınıfdan kılsın. Amin ya Rabbel alemin.

dırıyorsun, namazada vitr diyorsun. Bu vitr senin fiilindir, senin sıfatındır ve hepiniz fiillerinizle beraber mahluksunuz. Vitr ki: Allahu Tealanın ismidir, sıfatıdır mahlûk değildir. Nasıl mahluk olan bir şeyi, yani, senin fiilin olan vitri. Mahluk olmayan, Allahın (C.C.) sıfatı olan vitre benzetiyorsun?

Allahu Teala buyurduki:

1) «Zatıma benzer birşey yoktur.»

Resulullah (S.A.V.) efendimiz:

«Muhakkak Allah (C.C.) size bir namaz verdi, sizin için dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır: Ashab sordu ve dedilerki: Ey Allahın (C.C.) Resulü o hangi namazdır? Efendimiz (S.A.V.) o vitr namazıdır. Allahu Teala onu, yatsı namazından, şafak sökünceye kadar vakıtlandırmıştır.» buyurdu.

Diğer bir haberde (A.S.V.) efendimiz: **Allahu Teala size üç rekat namazı ziyâde etti. O vitr namazıdır. Onun vakti, yatsı ileşafağın sökmesi arasındadır** buyurdu: Sıddık'ı ekberden rivayet olunduğuna göre, Resulullah (A.S.V.) vitr'i üç rekat olarak kıldı. Üç rekat kıldıktan sonra selam verdi. Sonrada üç defa,

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

«Subhanel melikül kuddüs, subbuhun kuddusun Rabbuna ve Rabbul melaiketi verruh.» buyurdu.

Abdullah İbni Mesud (R.A.) dan rivayet edildiğine göre, Resulullah (S.A.V.) vitri bir selamla üç

rekat kılardı. Birinci rekatında, surei A'la ile beraber Fatihayı, ikinci rekatında Kulya eyyühel kafirun suresini, üçüncü rekatında İhlas okurdu.

İbni Abbas (R.A.) ben (S.A.V.) efendimizin zevcesi, Tezem Meymune (Allah ondan razı olsun) nin yanında uyuyordum, gecenin bir kısmı geçince Resulullah (A.S.V.) kalktı vitri üç rekat kıldı, ancak üçüncü rekattan sonra selam verdi. Resulullahdan (A.S.V.) rivayet olunan habere göre. (A.S.V.) Vitri bir rekat kılardı. Sonra üç, sonra beş, sonra yedi, sonra dokuz, sonra onbir, sonra onüç rekat kıldığı vakidir. Vitrin bu şekilde kılınması, vitr namazıyla ilgili vahy gelmeden önceydi. (1) Cebrâil (A.S.) gelipde vitr namazını Resulullaha (A.S.V.) haber verdikten sonra (S.A.V.) efendimiz vitri bir selamla üç rekatdan fazla kılmadı. (S.A.V.)in ashabıda öyle kıldılar. Bu babda birçok hadisler vardır.

Ümmetin saadetlilerinden bazısını zikr edeceğiz. O bahtiyarlarki, on kişidirler Efendimiz (A.S.V.) onların Cennetlik olduklarına şahitlik etti.

Onlarda: Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha,

---

(1) Bazı ulemaya göre (A.S.V.) efendimiz, vitir namazını Miracda emr ile bir rekat, kendi nefsi içinde bir rekat, bir rekat da Ebu Bekir Sıddık için kılmıştır. Üçüncü rekatta kıyamda iken dehşetli bir zelzele sesi duyunca elleri çözülmüş, kendine gelince de, Allahu ekber diyerek tekbir getirmiş veya Cebrailin ikazıyla tekbir getirdi denmekle beraber, en doğrusu vitir namazının subutu İbnül Hakim Semerkandinin dediği gibi vahy ile üç dekat olarak sabit olmasıdır.

Zübeyr, Sa'd, Said, Abdurrahman İbni Avf, Ebu Ubeyde bin Cerrah, ve diğerleri. Mesela: Abdullah İbni Abbas, İbni Mesud, Hasan, Hüseyin, Muaz İbni Yemani, Enes İbni Malik, Selmanı Farisi, Bilal Habeşi, Ebi Eyyübül Ensari, Ebi Emametül Bâhili, Aişe, Hafsa, Meymune, Fâtıma tüz-Zehra, Berra bin Âzib, Ubade bin Sâmit, Ebi Musa el Eşari, Ammar bin Yasir, Abdullah bin Ebi Avf, İkrime, Katade.

Bunlara benzer daha çok vardır, lakin biz kısalttık. Onların hepside dedilerki. Biz gerçek müminleriz. İman ziyade olmaz, noksanda olmaz. İmamın abdestsizliği cemaatin abdestsizliğidir. Biz mesler üzerine meshi, kametin ikişer, ikişer getirilmesini hak görüyoruz. İmamın kıraati cemaat için yeterlidir, cemaat imamın arkasında okumaz. Hepsi de vitr üç rekat ve bir selamdır (A.S.V.) efendimizi bu durumda bulduk, Vitri bu şekilde kılıyordu dediler.

Hasan Basri (R.A.) dan rivayet olunur. Derki:

Ben (S.A.V.) efendimizin ashabından 300 kişiyi gördüm. Onlardan 70 i Bedir muharebesini görmüş kişilerdi. Hepside bana (S.A.V.) efendimizden şu hadisi nakl ettiler:

«Dininizi koruyun, herkimki Lailahe illallah dese, ona dil uzatmayın, günahlarından dolayı müminleri tekfir etmeyin.»

Keza başka bir hadiste Resulullah (S.A.V.)

«Muhakkak hayır ve şerrin takdiri Allahu Tealadandır. İnsanlarla dövüşmeyle emr olundum, tâki La İlahe illallah desinler. La İlahe illallah, dedikleri zaman onlar benden, kanlarını ve mallarını korurlar, buyurdu.»

İman nedir? İman dil ile ikrar, kalb ile tasdik, şeriatle ameldir. Ehli Kıbleden kim ölürse üzerine namaz kılınız. İmanınızda şek etmeyiniz. Her iyi ve kötü imamın arkasında namaz kılınız. Ehli Kıbleden hiçbir kimseye karşı kılıçla çıkmayınız.

Tabiin ve salihin de bunun benzerini söylediler. Muhammed bin Kâ'bul Kurtubi gibi, Atâ bin Ebi Rebah, Cafer bin Muhammed Sadık, Ömer bin Abdulaziz, Meymune bin Mehran, Tavusel Yamani, Rebiy bin Haysem, Vehab bin Münebbih, Malik bin Dinar, Ka'bul Ahbar, Sabit el Bennani, Muhammed bin el Münkedir, Muhammed bin Sıyrin, Alkame, İbrahim el Nehei, Ebu Hanife, Ebiy Yusuf, Muhammed bin Hasan, Ziyad bin Vakiy ve Abdullah bin Mübarek gibi.

Yine bunlar gibi, Tâbiin ve Salihinden 700 kişi biz gerçek müminiz dediler. İmamın arkasında okunmaz. Vitr üç rekat ve bir selamla kılınır. Kâmet ikişerdir, imamın abdestsizliği cemaatin abdestsizliğidir. İman ziyade olmaz, noksanda olmaz. Biz her iyi ve kötü imamın arkasında namaz kılarız. Ehli kıbleden bir kimseyi günahından dolayı tekfir etmeyiz. Mesler üzerine meshi caiz görürüz. Durgun olan az suyla abdesti caiz görmeyiz. Peygamberin (S.A.V.) ashabını, hulefâi Râşidini, bunun üzerine bulduk. O kimselerki, din onlarla kâim oldu. Onlarda böyle söylediler.

Bazı ulema ve salihin de aynı şeyi söylediler: Mesela.

Muhammed bin Mukatilirrazi, Usame bin Yusuf, Ebulleys, Ebu Hafsa, El Buhari, Halef bin Eyyub, Cârud bin Muaz, Ali bin İshak, Ebiy Amirid

Dariri, Ebi Süleymanil Cürcani, Ebu Bekir el Cürcani, Ebu Kasım es Safervâbi, Ebi Ahmed el İyad ve bunlar gibi Horasanda, Irakta ve Maverâünnehirdeki (Mezepotamya) din imamlarından 400 kişi, hepsi zikrettiklerimizin üzerine idilir ve dedilerki: Bu ümmetin büyüklerini bu yolda gördük. Onlarda şunlardır.

Salih elMerri, Zunnuni Mısri, Fudayl bin İyaz, Ebi Bekir el Verrak, Ahmet bin Hudreviyy, Ebi Bekiril Vasati, Ebu Yezidil Bestami. İbrahim bin Ahmed, Şakik bin İbrahimil Belhi, Hâtem elAssam, Hamid elLeffaf, Muaz es Sakafi, İbrahim Semerkandi, Umran İbni Ebi Bekr, Ebu Zekeriyya, Utbetil Gulâm, Ebi Turaben Nahşi ve Ebil Kâsımıl Hakimis Semerkandi ve bunlara benzer zahidler, dedilerki:

Biz gerçekten müminiz, vitr i üç rekat ve bir selamla kılarız. İmanımızda şek etmeyiz, İman ziyadede, nakısda olmaz. Kamet ikişer ikişer getirilir. Ellerimizi ancak, birinci tekbirde kaldırırız. İmamın arkasında birşey okumayız, imamın kıraatı yeterlidir. Biz ehli Kıbleden bir kimseyi, tekfir etmeyiz. Her iyi ve kötü imamın arkasında namaz kılarız. Ehli Kıbleden bir kimsenin arkasından konuşmayız, ancak hayırla iyilikle bahsederiz. Allahu Tealadan korkarız, Allahın fadlını rica ederiz. Biz, Horasan, Irak ve Maveraünnehr ehlinden imamlarımızı böyle gördük. Bu mevzuda hepsinin sözü makbuldür. Bunlar, doğru yolda olan imamlar böyle olunca, mübtediden başkası onlara muhalefet etmez.

Resulullahtan (A.S.V.) Bu mevzuda 500 hadis rivayet ivarid olmuştur. Lakin biz kısaltarak sunduk, öğretene ağır gelmesin.

Güç ve kuvvet Allah iledir, doğruyu en iyi bilen Allahdır (C.C.):

ELLİ İKİNCİ MES'ELE

İmamın abdestsizliği, cemaatin abdestsizliğidir, bunu böyle bilmek ve kabul etmek gerekir. (1)

Herkim ki, imamın hades'ini, cemaatin hadesi olarak kabul etmezse, onun arkasında namaz kılmak caiz değildir. Zira Peygamberimiz (S.A.V.)

«İmam damındır, müezzin mütememendir (emniyetli)» buyurdular.

Eğer bir kimse ben kendi namazımı, kendim kılıyorum. İmam da kendi namazını kılıyor derse. Böyle söyleyene deki:

Öyleyse cemaat neyle imama iktida ederler? Eğer herkes kendi namazını kendi kılmış olsa. İmamın hadeside, cemaatın hadesi olmuyorsa, cemaatın fazileti nerede kalır. Durum böyle olunca, sen sözüne şunu da ilave et. İmam, Yahudi, Nasrani, Mecûsi veya kadın olsa, onların arkasında senin namaz kılman câiz olmuş olur. Halbuki bunların arkasında namaz kılmanın caiz olmadığı müsellemdir. (herkesçe malumdur)

Kalbi İslama yönelen için bukadar malumat kafidir.

Allah (C.C.) daha iyi bilir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ MES'ELE

Abdesti durgun olan az suyla almak câiz değildir. Az olmanın alâmeti, suyun bir yönü hareket

---

(1) Zira kavm, imama tabidir. İmamın abdesti bozulunca, cemaatın'da namazı bozulur.

ettirildiği zaman, öbür yönün de hareket etmesidir. Bu suda abdest almak caiz değildir.

İçinde pislik eseri görülmeyen, az ve akıcı suyla abdest almak caizdir.

Her kimki, durgun suda abdest almak caizdir derse, Onun arkasında namaz kılınamaz. Durgun olan az suyla abdest aldığı için, abdestli sayılmadığından, arkasında namaz kılmak câiz değildir.

ELLİ DÖRDÜNCÜ MES'ELE

Mü'minin bilmesi gereken hususlardan biride şudur:

Meshler üzerine meshin müddeti, mukim icin bir gün bir gece. Misafir için, bu da hades vaktinden itibarendir. Üç gün, üç gecedir. Bilmek haktır. (1)

Her kimki, mesler üzerine meshi hak görmezse, o kimse rafizilerden sayılır.

ELLİ BEŞİNCİ MES'ELE

İmanın çoğalıp, azalmadığını bilmek lazımdır. Kimki imanda çoğalma ve azalmayı görürse o müb-

---

(1) Muğire bin Sa'lebeden rivayet olunduğuna göre (A.S.V.) Efendimiz bir seferde (yolculuk) abdest alırken, ben eline su döküyordum. Üzerinde yenleri dar, Şami bir cübbe vardı, ellerini çıkardı, her iki hufunu (mes) mesh etti. Ayaklarını yıkamayı unuttun, deyince Rabbim bana bu şekilde yapmamı emr etti; buyurdu.

Meshin cevazı bu hadisten anlaşılıyor.

tedidir. Ziyadelik ve noksanlık ancak fiillerde olur, imanda olmaz. İmana ziyadelik veya noksanlık dahil olmaz. Ancak (ziyade ve noksan) mahluk olan bir şeyde olur. Eğer senin indinde iman ziyade veyâ noksan olursa böyle söylüyorsan, o halde imanın mahluk olduğunu kabul (ikrar) etmiş oluyorsun.

Bu şekilde, iman azalır veya çoğalır görüşünü benimseyenler. Şu ayeti delil göstermiş oluyorlar.

1) «İmanlarına iman katsınlar diye.»

Tefsir ilmin de selahiyetli müfessirler: İbni Abbas, Cafer bin Muhammed Sadık, Ali ve Hasanı Basri gibi, burada imandan maksat yakîndır (kesin bilgi) demişlerdir.

Müfessirlerin bazısı da tasdik manasına olur dediler. Bazıları ise bekadır derler. Ulema ve sulehadan hiç birisi de, iman ziyade veya noksan olur demediler.

Kur'anda olan her şeyi zahire göre mana vermen gerekmez. Senin için layık olan manasına bakmaktır. Zira Kur'anda zahiri çok ayetler vardır, ama batıni manası ayrıdır.

Allahdan (C.C.) korkunuz, Allahın kelamını kendi görüşünüze göre tefsir etmeyiniz. Zira Peygamber (S.A.V.) efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

«Kim Kur'anı kendi re'yine göre tefsir ederse, kafir olur.»

En muteber olan tefsir, sahabe ve ulemadan gelendir. Şu ayetten anlaşılıyorki ayet te'vil götürür.

2) «Ey Rabbimiz bizi sana teslim olanlardan kıl.» Yani islam üzerine sabit kıl demektir. Eğer bazı yerlerde zahire göre tefsir etmeye kalkarsan, mâ-

na düzgün çıkmaz. Meselâ. Ves'elil karyete gibi.

3) «Köye sor (yani köy halkına sor demektir)» Bir başka ayette:

4) «Eğer birşeyde anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allaha ve Resulullaha havale edin.»

Yani, Kur'ana ve Resulullahın hadislerine müracat edin demektir: Başka bir ayette Elemtere keyfe feale Rabbüke: Yani elem tuhber. Yani Allahın ashabı file yaptığından sana haber verilmedimi ki? demektir.

Kur'anın bazı ayetleri zahire göre değil, te'ville ifade edilir. Bu mevzuda, buna benzer ayetler çoktur, lakin biz kısalttık. Sana gereken, Allahın (C.C.) kelamını kendi re'yine göre tefsir etmemendir. Taki kâfir olmayasın ve cehenneme girmiyesin. Her yuvarlağı ceviz zannetme. (Yâni her âyete zâhire göre mânâ verilmez.)

Muhalif bir kimse, imanın azalıp çoğalması hakkında şu hadisi delil gösterse (A.S.V.) Efendimiz: **«Kalbinde zerre kadar imanı olan cehennemden çıkar.»** buyurmuştur dese.

Cevaben muhalife sorarızki. İman lailahe İllallah kelimesinden az olurmu? Hayır dese. İkinci bir soru tevcih ederiz. Lailahe İllallah mı çok, miskali zerremi çok? Haberde varid olmuşturki. Efendimiz (S.A.V.)

«Eğer yerle göğün yedişer katı mizanın bir kefesine konsa. Öbür kefesine de La İlahe illah konsa Lâ İlahe illallah ağır gelir.» buyurmuşlardır.

(A.S.V.) Efendimiz burada imanı değil, ameli kasd ettiler.

Varid olan diğer bir haberde, Resulullah (A.S.V.) şöyle buyurmuştur:

«Lâ İlahe illallah, diyen herkes Resulullahın (A.S.V.) şefaatıyla cehennemden çıkacaktır.»

Söyle ey muhalif, salih amel işlemediği halde, sadece Lâ İlahe illallah demekle kalmış kimseleri Cenabı Hak (C.C.) kamil imanlamı, yoksa nakıs imanlamı mağfiret edecek? Eğer senin dediğin gibi, iman amelle olsaydı, cehennemden çıkmazdı. Zira onda amel yoktu.

Abdullah İbni Ömerin, Resulullah'dan (S.A.V.) rivayet ettiğine göre:

Resulullah (S.A.V.) her kimki, ben mü'minim inşaallah dese, o kimse Allahın (C.C.) emrinden çıkmış olur. Kimki iman azalır çoğalır dese, o kimsenin İslamdan nasibi yoktur. Kimde iman mahluktur dese, kâfir olur buyurdular.

Ebu Hureyre (R.A.) nın rivâyet ettiğine göre (S.A.V.) e bir takım insanlar geldiler. İmanın ziyade ve noksanından sordular. (A.S.V.) efendimiz:

«Her kimki, iman ziyadede dese, noksanda dese küfürdür. İman ne ziyade olur nede noksan olur.» buyurdu.

Minberde, Ömer bin Abdulaziz'in, şöyle söylediği rivâyet olunur. Eğer iman batıl görüşlülerin vasfettiği şekilde olsaydı, Peygamberimiz (S.A.V.) Mirac gecesinde ümmetinin üzerine elli vakit namazı, bütün senede altı ay orucu kabul edecekti. Beni İsrailde nasılsa öyle kabul edecekti.

Lâkin Allahu Tealadan ümmeti üzerine hafif-

letmesini istedi. Allahu Teâla elli vakti, beş vakte. Yılda altı ay orucuda, bir ay oruca indirdi.

Her kimki, iman söz ve amelden olup, azalır çoğalır derse, Mûsa (A.S.) ın altı ay oruç, günde elli vakit de namaz kılması hasebiyle. Onun (A.S.) imanı, Muhammed (S.A.V.) in imanından fazladır demesi lâzımdırki, bu küfürdür.

İman ne azalır nede çoğalır. Kim ki, iman ziyade olur, noksan olur dese o kimse mübtedidir.

Doğruyu en iyi bilen Allahdır (C.C.)

---

1) Fetih: 4. 2) Bakara: 128. 3) Nisa: 29. 4) Fil suresi: 5,

ELLİ ALTINCI MES'ELE

Yaradan kan, irin ve benzeri aktığı zaman. Abdest muhakkak bozulur, iadesini hak görmek lâzımdır.

Bilmiş olki, insanın batnında olan herşey, dışarı çıkdığı zaman veya içten dışa aktığı zaman (abdestliyse) onunla abdest bozulur.

Her zahir olan şeyki, dışardan içeri girerse orucu bozar. (1) Ancak unutursa o müstesnadır. O za-

---

(1) Tabii menfezlerin dışında, herhangi bir şey içeri girerse. Yani iğne yaptırmak, veya (yaraya) ilaç sürmek vs. gibi: Bunda oruç bozulmaz diye feta verenler olmuştur. Fakat ihtiyaten (hayati tehlike yoksa) yapılmaması daha uygun olur.)

Geniş malumat için Fıkhi eserlere müracat ediniz.

man oruç bozulmaz. (Oruçluyken unutarak birşey yemek, içmek gibi)

Her kimki, hacamat yaptırsa, bedeninden kan aksa veya ona benzer bir şey; irin aksa, ister zorla, ister kendiliğinden akmış olsun. O kimse abdestliyse abdesti bozulur. Abdestini iade etmezse mübtedidir. Onun arkasında namaz kılmak caiz değildir. Zira o abdestsiz namaz kılmış oluyor.

Allahu Teala en iyi bilendir.

ELLİ YEDİNCİ MES'ELE

Şeytan aleyhillane, Allaha (C.C.) ibadet ederken Allahu Teala ve Melekler indinde mümindi. Keza Ebu Bekir ve Ömer (R.A.) saneme ibadet ettikleri zaman ikiside, hem Allah (C.C.), hem Melaike indindi ve hemde Levhde kafirdiler.

Her kimki, bunun dışında bir şey söylese, aksini iddia etse o mübtedidir ceberidir. İbni Abbasdan (R.A.) rivayet edildiğine göre:

Kaderden korkmak hiçbir şeyi değiştirmez. Lakin dua kaderi değiştirir. (1) İblis laanehullah bir zaman Allahu Tealaya ibadet ederdi. İbadet ettiği müddet, Allahu Teala ve Melaike indinde mümindi. Zira herkimki Allaha (C.C.) iman ederse, o gerçekten mümin olur. Herkimki saneme ibadet ederse

---

(1) (Kader, hüküm ve kaza olunmadan dua kaderi değiştirir. Kader hükm olunmuşsa, ne dua ve nede hazer menfaat vermez.) (Hazer: Müteyakkız olmak, her çareye baş vurmak)

gerçek kafir olur. Herkimki kendini mü'min kabul ederse (kendi indinde müminse) Allahu Teala indindede gerçek mümindir. Herkimki, kendini kafir kabul ediyorsa, Allahu Teala indindede gerçek kafirdir.

Allahu Teala nebisine (S.A.V.) Lailahe illallah Muhammedün Resulullah deyinceye kadar müşriklerle dövüşmeyi emretti. Sen ne dersin ey muhalif? Allahu Teala Nebisine (A.S.V.) müminlerle mi, yoksa kafirlerle mi dövüşmeyi emretti? Sen sözünle, Allahu Teala (C.C.) Müminlerle dövüşmeyi emretti desen, bu muhaldir, muhali söylemiş olursun. Eğer küffar sanemlere ibadet ederken, mümin olsalardı o zaman onlarla dövüşmek lazım gelmezdi, İslamda onlara layık olmazdı. Hemde bazısı mümin, bazısı kafir olurlardı. Allahu Teala Nebisine (S.A.V.) bildirdi:

«Ya Muhammed (S.A.V.) müminlerle dövüşme, lakin müşriklerle dövüş» buyurdu. Eğer müminlerde ezelde gerçek mümin olan, mevcut halinden değişmeseydi Allahu Tealanın, Lailahe illallah deyinceye kadar dövüşün emri fayda vermezdi.

Eğer senin dediğin gibi olsaydı ki sen, bir kimse ezelde, levhi mahfuzda gerçek mümin veya gerçek kafir olarak yazılmışsa, kaderi değiştiremez, ebediyyen müslüman olmaz diyorsun. O zaman Allahu Tealanın, La İlahe illallah deyinceye kadar dövüşün emri fayda vermezdi. Onlarla muharebe muhaldir zira onlar levhde kafir yazılmışlar diyorsun. Bu kafiri ve büyük günah işleyeni mazur görenlerin görüşüdür, bu görüşte küfürdür.

Muhalife deki, Adem (A.S.) ağaçtan yemeden evvel günahkarmıydı, yoksa mutimiydi? Veya Allahu Teala Adem (A.S.)i muti olarakmı, asi olarakmı halketti. Eğer muhalif deseki Allah (C.C.) Ademi muti olarak yarattı, senin sözünle isyan etmez dese veya Allah (C.C.) Adem (A.S.)i asi olarak yarattı senin sözünle muti olmaz dese. (Yani asi olarak yaratmışsa irşad et demenle etmez. Muti olarak yaratmışsa, senin sözünle günahkar yapmaz dese sözü geçerli olmaz) O zaman ayetin manası kalmaz: **1) «Adem Rabbine isyan etti, isyana dldıda şaşırdı.»** buyuruluyor.

Muhalife deki, Allahu Teala, Melaikeyi Ademe (A.S.) secdeyle emr ettiği zaman iblis kafirmiydi, yoksa müminmiydi? Eğer kafir olsaydı, Allahu Teala, onu senin sözünle Ademe (A.S.) secdeyle emretmezdi. Zira Allahu Teala Melekleri secdeyle emretti. Kafirleri secdeyle emr etmedi. O zaman iblis laanehullah, secdeyi terk etmede mazur olurdu. Allahu Teala iblise hitaben:

«Ben sana secdeyi emrettiğim zaman, seni secdeden men eden, neydi?» buyurduğunda İblis ben ondan hayırlıyım, beni ateşten onu çamurdan halk ettin, dedi.

Bilmiş olki, Allahu Teala iblise secdeyle emretti, eğer kafir olsaydı secde ile emr etmezdi. Çünki Meleğin kafirle müşterek ameli yoktur. O halde iblisin mümin olduğu belli oldu. Secde etmeyince, Allaha (C.C.) kafir oldu, iblisin ismi müminler divanından silinip, kafir olarak yazıldı.

Adem (A.S.) ağaçtan yemeden önce levhi mahfuzda adı muti diye yazılıydı. Ağaçtan yiyince, is-

yan edince adı mutilerden silindi, asilerden yazıldı. Nezaman ki, Allah (C.C.) ona rahmet etti; günahına tevbe etti, Allah onun tövbesini kabul ederek, ismini salihler defterine, mutilerin içine yazdı.

Keza Harut ve Marut da böyledir. Adem oğlu Kabil de levhde mümindi. Nezamanki Allahın (C.C.) hükmüne razı olmadı, kardeşini (Habil) öldürdü. dürdü. (1)

Allahın hükmüne razı olmayınca, ismi müminler divanından silinerek, kâfirlerin divanına yazıldı.

Firavnın sihirbazları, sihir yaptıkları müddetçe, isimleri levhde sihirbaz ve kefere idi. Ne zamanki iman ettiler ve secdeye vardılar, levhde mü'minlerden yazıldılar.

Kezâ; Belam bin Baura, Karun, Sa'lebede böyledir. Allahu Teala her durumda bütün hallere kadirdir. İstediğini işledi, istediğini de işler. İsterse mahveder (siler) isterse sabit kılar. Ümmül kitab, O'nun indindedir. Saidi şaki, şakiyi de said yapar. Kâfiri mü'min, mü'mini de kafir yapar.

Peygamberimiz (A.S.V.) buyurduki:

---

(1) Adem (A.S.) ın çocukları, ikiziyle değilde, diğer kardeşiyle dünyaya gelenle evleniyordu. Kabil kendisiyle beraber doğan kız kardeşiyle evlenmesi caiz değilken, Habil kız kardeşini istediğinde mani oldu, bu benimle doğmuştur vermem dedi. Bu yüzden ikisinin arasında kurban takdim etme imtihanı teklif edildi. Habilin kurbanı kabul, Kabilinki red edildiği halde gökten gelen ateşin kurbanı yakması, kurbanın kabulüne delalet ederdi. Kabil yine kız kardeşini vermek istemedi ve bu yüzden kardeşini öldürdü.

«İnsan kâfir olarak doğar, kâfir olarak, yaşar, mü'min olarak ölür.»

Anası babası kâfir ise, zahiren böyle olur ki, bilahare iradesiyle kendi durumunu değiştirir ve mümin olarak ölür.

Bu mevzuda çok haberler var, fakat biz kısalttık, bu kadarı kâfidir.

Allah (C.C.) her şeyi daha iyi bilir.

ELLİ SEKİZİNCİ MES'ELE

Allahu Tealanın emri dünyada sevdiğinden, sevgisi sebebiyle sâkıt olmaz. Her kimki, Allahu Tealayı sevdiğini iddia etse. Dört hasletle onu tasdik ederiz. Birincisi: Mevlâsı hakkında kusurlu olmayacak.

İkincisi: Mevlâsının nehyinde kusurlu olmayacak. (Yani neyi yasaklamışsa onu terk edecek)

Üçüncüsü: Mevlâsının bütün hükümlerine râzı olacak. Zira o hüküm adaletin ta kendisidir. Ahkemul hakimin odur. Hükmüne rıza göstermemek, muhabbeti ve rızayı kaldırır. Hükmüyle muhabbet sabit olur.

Dördüncüsü: Mevlâsının bütün mahlukâtı üzerine merhametli olacak. Bu dört şey mevcutsa, ozaman okimsenin ben Rabbimi seviyorum demesini tasdik ederiz.

Bir kimse, Allahu Tealanın dostları, Allahın (C.C.) muhabbetini bulunca, hiç bir şey onlara za-

---

1) Ta ha suresi, ayet: 121.

rar vermez dese. (Delilide şu olsa) Zira; muhabbet, namazı terk etmeyle, ma'siyetleri irtikâb etmeyle, muhabbet mutazararır olmaz, dese bu söz batıldır. Allahu Teala:

1) **«Söyle ya Muhammed, eğer siz Allahı (C.C.) seviyorsanız bana tabi olun ki, o zaman Allahda (C.C.) sizi sevsin»** buyurdu.

Demek ki Allahın (C.C.) sevmesi olsun, Allahı sevmek (C.C.) olsun. Resulullaha ittiba ile olur. Bizim Resulullaha bağlılığımız, Allahın farzlarını ve resulunün sünnetlerini işlememizdir.

Şâirin dediği gibi,

تَعْصِي الإلهَ وَأنْتَ تُظْهِرُ حُبَّهُ هذا لَعَمْري في الفَعالِ لَبَديعُ

«Ta'si İlâhe ve tuzhiru hubbehu.
Hâza la ömri fil feâli bediun.
Lev kâne hubbuke sadıken le e'tatehu.
İnnel muhibbe limen yuhibbu mutiun.»

«Allah sevdiğini izhar ettiğin halde, Allaha isyan ediyorsun
Ömrüm yeminim olsunki, böyle hareket etmek çok gariptir
Eğer senin sevgin doğru olsaydı, sevdiğine itaat ederdin
Zira seven, svediğine itaat eder.»

Her kimki, Allahın (C.C.) Resulünün sünnetini terk ederse, o kimse fâsıktır. Fâsık olanda Allahu Tealanın muhabbetine lâyık değildir. Bir kimse ki bunu önemli görmezse o mübtedidir. Mübtedi olan kimsede Allahın (C.C.) dostu olamaz. Resulünün sünnetini terkettiğin zaman hüküm böyle

olunca ya Allahın «Subhanehu» farzlarını terk edenin durumu ne olur? Mümine lâyık olan, sevilmiş kişinin amelini işlemektir. Taki işlediği fiil sözünü tasdik etsin. Allah (C.C.) Kur'ân-ı Keriminde buyurduki:

2) «Güzel söz ona yükselir, iyi amel onu yükseltir.»

Eğer Allahın (C.C.) emri, sevgisi sebebiyle kullarının birinden sakıt olsaydı Allahın (C.C.) Halili, İbrahim (A.S.) den sakıt olurdu. Zira Allahu Teala onu Halil olarak ittihaz etti. İbrahim Halil (A.S.) namaz kıldığı zaman, Allahu Teâlanın heybetinden, kalbinin feryadı figanı bir mil uzaklıktan duyulurdu.

Eğer Allahın emri (namaz ve diğer ibadetler) Allah (C.C.) dostlarından birinden sakıt olsaydı. Muhammedden (A.S.V.) sakıt olurdu. Zira Allahu Teala onu sevdi ve mahlukatın arasından onu seçti. (A.S.V.) Namaz kıldığı zaman, kalbinin kazanda kaynayan suyun çıkardığı ses gibi kaynadığı duyulurdu. Halbuki, Allahu Teala onu kendi korkusundan emin kılmıştı. Bu mevzuda Kur'anı Kerimde Allah (C.C.) şöyle buyurmuştur:

لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

3) «Tâki; Allah (C.C.) senin önce işlediğin ve sonra işleyeceğin, günahlarını bağışlasın. (Bütün tasalarını gidersin) ve sana olan nimetini tamamlasın ve seni doğru bir yola iletsin.»

Bununla beraber Allahu Tealaya kulluk eder.

(ibadet eder) ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Eğer Allahın (C.C.) emirleri sakıt olsaydı, Adem oğlunun efendisi Muhammedden (A.S.V.) ve Allahın (C.C.) dostu İbrahimden (A.S.) sakıt olurdu.

Bilki: Allahın (C.C.) sevdiği Peygamberlerden sakıt olmayan emirler nasıl başkasından sakıt olabilir.

En iyi bilen Allahdır.

1) Âli İmran 31. 2) Fatır: 10. 3) Fetih: 2.

ELLİ DOKUZUNCU MES'ELE

Sonuç için Allahu Tealadan korkmak ve Allahu Tealadan korkmayı hak bilmek gerekir. Zira kişi, İslâm üzerinemi, yoksa küfür üzerinemi öleceğini bilmez. Nitekim; önceki abdlerin dünyayı terk ederken, İslamsız imansız çıktıkları gibi. Onlar gibi imansız gitmekten korkmak gerekir. Sonuçtan korkmak bütün müslümanlar için farzdır. Allah hepimize hüsnü hatimeler nasib etsin. Âmin.

Bunun üzerine delil şu ayeti celiledir:

1) «Allahu Tealanın mekrinden ancak husranda olan, kendilerine yazık eden topluluktan başkası emin olmaz.»

2) «Allahtan korkun ve Allahın azabının çetin olduğunu bilin.»

3) «Kişi yarın (ahiret) için önceden gönderdiğine baksın.»

(S.A.V.) Efendimizde aynı mevzuda bir kudsî hadiste :

لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَلَا أَمْنَيْنِ مَنْ خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ فِي الْآخِرَةِ

وَمَنْ أَمِنَنِي فِي الدُّنْيَا أَخَفْتُهُ فِي الْآخِرَةِ

«Allahu Tealanın, ben kulumun üzerine iki korkuyu cem etmem. İki emniyeti de cem etmem. Her kimki dünyada benden korkarsa, ahirette onu emin ederim. Her kimki dünyada benden emin olursa, ahirette onu korkuturum.» buyurduğunu nakletti.

Müslümanların imamı Ebu Hanife (R.A.) kuldan imanın en çok selb edildiği (giderildiği) zaman, ruh çıkarkendir. Her kimki, encamı için Allahu Tealadan korkmazsa o kimse mürcie'dir, cebri'dir.

En iyi bilen Allahu Tealadır.

---

1) Âraf: 99. 2) Bakara: 196. 3) Haşr: 18.

ALTMIŞINCI MES'ELE

Allahu Tealanın rahmetinden ümitsiz olmamak lazımdır. İster bir büyük günah işlemiş olsun, ister çok büyük günahları işlemiş olsun Allahın (C.C.) rahmetinden ümidi kesmemek lâzımdır. **Zira** bir kimse, Allahu Teâlanın rahmetinden ümidini keserse kâfir olur. Ona haruri (buğzeden) denir.

Eğer müminlerden birisi, yeryüzündeki tüm

insanların günahlarıyla gelse. Yinede onun için Allahu Tealanın rahmetinden ümitsiz olmak lâyık değildir. Zira o kimse kâfir olur. Bunun üzerine delil Allahu Tealanın şu kavlidir:

1) «Kâfir kavminden başkası Allahın rahmetinden ümit kesmez.»

Eğer bir mü'min, bin mü'mini öldürse veya bin müslimeyle zina ederse, namaz kılmazsa, oruç tutmazsa, zekât vermezse, hac etmezse, cenâbetten yıkanmazsa bunlardan daha fazla günah da işlese. Kâfir olmadıkça, o halde o kimse gerçek mü'mindir. Eğer tövbe ederse Allah (C.C.) onun günahlarını affeder. Eğer dünyadan tövbesiz çıkarsa, o kimse Allahın (C.C.) meşiyetindedir. İsterse ona adliyle azab eder, eğer isterse fadlıyla mağfiret eder. Rahmetiyle Cennete dahil eder.

Bir kimse şu mü'mine, işlediği günahları sebebiyle kâfirdir dese. Böyle diyen kendisi kâfir olur. Ona haruri denir.

Her kimki, mü'min için şu günahlarla geldiği zaman, Dünyadan'da tövbesiz çıkarsa, o ebediyyen cehennemdedir. Dese, böyle söyleyen kâfirdir ve bu kimseye mutezile denir.

Bir kimseki, şu mü'mine, iman ettiğine göre günahlar ona zarar vermez dese. Böyle söyleyen kâfirdir ve mürciye denir.

Bilki Allahu Teâla Kur'an-ı Kerimde:

2) **«Şirkten mâada tüm günahları, dilediği şahıs için affeder.»** buyurdu.

Bir başka ayeti kerimede ise:

3) «Söyle ya Muhammed (S.A.V.) (yani tara-

fımdan tebliğ et) Ey nefisleri aleyhine aşırı giden kullarım. Allahın (C.C.) rahmetinden ümitsiz olmayın. Allahu Teala bütün günahları mağfiret eder. O gafur ve rahimdir.»

4) «O kimselerki, bir kötülük işledikleri zaman veya nefislerine zulmettikleri zaman, Allahı hatırlayarak, hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahlarıda Allahdan başka kim mağfiret edebilir.»

5) «Her kimki, bir kötülük yapar, yada nefsine zulmeder de sonra tövbe ederse, Allahı gafururrahim olarak bulur.»

Allah (C.C.) doğruyu en iyi bilendir.

---

1) Yusuf: 87. 2) Nisa: 48. 3) Zumer: 53. 4) Âli İmran: 135. 5) Nisa: 110.

İMAN HAKKINDA

İman amelden bir cüzmüdür, değilmidir? İman mürekkeb midir değilmidir?

İman, Ebu Hanife indinde (R.A.) ikilidir. 1 — Kalb ile tasdik. 2 — Dil ile ikrar: Kalb ile tasdik, imanın en büyük rüknüdür. Dil ile ikrar ise, kalb ile tasdikin delilidir. (Yani, kalbdeki imanı açığa vurmada bir delildir.)

Amel ise, ne mutlak imandan, nede imanı kâmilden bir cüz değildir.

İman, ziyadelik ve noksanlığı asla kabul etmez. Amelleri terk eden mü'mindir, lâkin fasık olur.

İmam Şafi (R.A.) indinde ise iman, üçlüdür. 1 — Kalb ile tasdik. 2 — Dil ile ikrar. 3 — Erkanlada amel: (İslamın temel prensipleriyle amel etmektir)

Mu'tezile ve havaric indinde, amel imânın hakikatinden bir cüz'dür. Hatta haricilere göre, büyük günahları irtikâb eden kimse, imandan çıkar, kâfir olur. Mu'tezile ise büyük günahları irtikab eden kimse, imandan çıkar, fakat küfre girmez, kâfir olmaz görüşündedir. İman ile küfür arasında üçüncü bir yol tayin ederler. (Büyük günahları irtikâb eden onlara göre, ne mü'mindir ne de kâfir.)

Şâfiye göre ameller, imânın kemalinden bir cüz'dür. İmanın hakikatinden bir cüz' değildir. Amelin bozulmasıyla, imânın hakikati değil, imânın kemâli nâkıs olur. Yine Şâfiye göre, imân ziyadelik ve noksanlığı kabul eder. Şöyle ki, amellerin çokluğu ile imân artar, amellerin bozulmasıylada imân eksilir. (İmânın hakikati değil, kemâli sözkonusudur burada.)

Eğer denseki: İmânın ziyadeliği ve noksanlığı kabul etmesi. Naklen ve aklen kesin delillerle isbât edilmiş, bu yargıya varılmıştır.

Nakli delil, Allahu Tealanın şu kavlidir. Allahu Teala:

1) «Allahın (C.C.) ayetleri onlara okunduğu zaman. Onların imanı artıyordu.» buyurdu.

Yine nakli delil olarak (S.A.V.) Efendimizin şu hadisini delil gösteririz:

«Eğer, Ebu Bekirin (R.A.) imânı, bütün mahlukâtın imânı ile tartılsa. Ebu Bekirin imânı ağır gelirdi.» Buda kesin nakli delildir.

Akli delile gelince: İman ziyade olmaz, noksan

da olmaz dediğimiz zaman, Hz. Muhammed (A.S.V.)in imanı, ümmetinden herhangi birinin imanı ile müsavi olması lâzımdır, ki Aklın bedâheti bunun aksine hükmeder.

Hanefi: Biz deriz ki: İmân kalb ile tasdiktir. İnsanlar ise kalbi tasdikte müsavidir. Ayette ki ziyâdelik ve noksanlığa gelince, artması ve eksilmesi imânın semeresinde ve şubesinde olur. Kalbi tasdikten ibâret olan imanın hakikatinde ne ziyadelik, nede noksanlık olur.

1) Her kimki, kelime-i şahâdet getirse, amel işlese ve itikad etse, o kimse muhlistir. Halis bir mü'mindir.

2) Her kimki, kelime-i şahâdet getirse, fakat şahâdet ettiği ve amel ettiğine itikad etmese o kimse münâfıktır.

3) Her kimki, şahâdet ve itikad etse, amel etmese o kimse fâsıktır.

4) Her kimki, o iki şahâdeti getirmese, şahâdeti ihlal ederse kâfir olur. Hanefi devam eder: Sonra bizim indimizde, imân ile islam birdir dememize. Allahu Tealânın şu kavli delildir:

2) «Kim islamdan başka bir din ararsa. Bilsinki o din ondan kabul edilmiyecek. Âhirette de husranda olanlardan olacaktır.»

3) «Orada mü'minlerden kim varsa çıkardık (yani o köyden çıkardık. Lut (A.S.) ın karyesidir) Zaten orada müslümanlardan bir ev halkından başka kimseyi bulamadık.»

Bu âyette, mü'minlerden, müslümanlardan maksad Lût (A.S.) ve ona tâbi olanlardır.

Görüyoruz ki, mü'min ile müslim aynı kişiler

için kullanılmıştır ve ikisi de birdir. Dolayısıyla, imân ile islamda biribirinden ayrı değildir.

Şafi (R.A.) ise imân ile islam arasında genel olarak umum ve husus vardır. Şöyleki: Her mümin müslimdir. Her müslim ise mümin değildir, diyor ve şu ayeti delil gösteriyor.

4) Arablar (bedeviler) inandık dediler. De ki: Siz inanmadınız, fakat müslüman olduk, deyin.»

Bu ayet gösteriyor ki: İman ile islam bir olmadığı gibi. Mü'min ile müslim de bir değildir; deriz.

Ve (A.S.V.) Efendimizin, iman ile islam hakkındaki mezkûr hadislerini delil gösteririz:

Hattab oğlu Ömer (R.A.) derki: **«Biz Resulullahın (A.S.V.) yanında idik. Birdenbire elbisesi gayet beyaz, saçları gayet siyah, üzerinde sefer alameti görülmeyen hiç birimizin tanımadığı bir şahıs. Resulullahın huzuruna çıktı ve oturdu. Dizini Resulullahın dizine dayadı, elini de Resulullahın baldırına koydu: Ey Allahın (C.C.) Resulü. İslam nedir bana öğret (dedi) (A.S.V.) Efendimiz: İslam, (Lailahe İllallah Muhhammediir Resulullahtan ibarettir) Allahtan başka İlah olmadığına, Muhammedin Allahın Resulü olduğuna şahadet edip. Namaz kılman, oruç tutman, zekat vermen ve eğer gücün yetiyorsa, hacca gitmendir, diye cevap verince. Doğru buyurdun dedi. Kendi aramızda, kendisi soruyor, yine kendisi tasdik ediyor diyerek hayret ettik.**

İkinci suali: İman nedir? Resulullah: İman, Allaha, Meleklerine, Resullerine, kitaplarına, kadere, kaderinde hayır ve şerrinin Allahdan olduğuna iman etmendir.

Üçüncü suali: İhsandan haber ver ya Resulullah.

الإحسان أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك

Cevap: (Elihsanu, en ta'budeAllahe keenneke terahu feınlem tekün terahu feınnehu yerake.) Senin, Allaha onu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen onu görmüyorsanda, muhakkak o seni görüyor: Sonra, bana saatten haber ver. Cevaben Cenabı Peygamber: Bu konuda sorulan sorandan daha bilgin değildir buyurdu: O halde alametlerinen haber ver deyince, (.A.S.V.) Efendimiz: Cariye efendisini doğurursa. Yalın ayak, çıplak koyun çobanı olan kişilerin, yüksek binalara sahib olup iftihar ettiklerini gördüğün zaman, buyurdu. Bu cevabdan sonra, soran şahıs gitti.

Bu durumdan sonra ben üç gün kadar Resulullahı görmedim. Görüştüğümüzde, **«Ya Ömer, sual soranı tanıyor musun? Allah ve Resulü daha iyi bilir dedim. O Cibril idi, size gelmişti, size dininizi öğretiyordu.»** buyurdu.

Başka bir rivayettede, kıyametten sorulduğu zaman (A.S.V.) efendimiz: Allahtan gayrı kimsenin bilmediği, beş şeyden biridir, buyurdu ve: **«İnnallahe indehu ılmus saah.»** ayetini okudu. Sonra soran şahıs çekilip gidince (A.S.V.) **«Onu geri çevirin dedi, arkasından gittiklerinde kimseyi bulamadılar. (A.S.V.) Efendimiz, 'o Cebrail idi, insanlara dinini öğretmek için gelmişti.»** buyurdu.

Şafiî Hz. mezkûr hadisten de İman ile İslâm'ın bir olmadığı anlaşılır diyor.

Hanefi bu tezi, şu cevabla karşılıyor. Ayeti ke-

rimedeki islamdan kasdımız: İman ve islam birdir dememiz, şeriatte muteber olan, islam ve iman birdir. Bu muteber olan islamda, imansızlık mevcud olmaz. Ayetteki islam kelimesi ise zahiri inkiyad manasınadır. Batıni inkıyad manasına değildir. Çünki iman gönülden olur. Şafi bunu nazara almamış.

Biz hem zahiri, hem batıni manada islamdan bahsediyoruz, diyor Hanefi. İman babında, gönülden bağlılık olmayınca, bu kelimei şahadeti diliyle söyleyen, kalbiyle tasdik etmeyen kişinin durumuna benzer.

Şafi'nin delil olarak gösterdiği hadise cevabımız ise. Hadisteki islamdan maksad, islamın alametleri, islamın semereleridir. İslamın hakikati değildir.

FİHRİST

Konu	Sahife
Önsöz	5
Takriz	7
Müellifin Hal Tercümesi	9
Akli ve Nakli Delillerle Allahın Varlığını İsbat	11
İmamı Şafiinin Allahın Varlığına Gösterdiği Delil	13
İlmi ve Tekniki Gelişmeler, Allahın Varlığına Delildir	15
Beş Gaybi Hakikat	17
İkinci Bir Delil	20
İmam-ı Azamla, İslam Dışı Olan Ulemanın Bu Husustaki Münazarası	23
Kaza ve Kader	27
Çeşitleri	27
Masum Anlayışlar	33
Kur'an-ın Toplanması	41
Kur'an-ın Toplatılmasıyla İlgili Ashab-ı Kiram'ın Fikirleri	44
Hz. Osman'ın Toplattırdığı Kur'an-ın Özellikleri	50
Batıl Mezhepleri	51
Fırkayı Naciye	53

5 CİLT

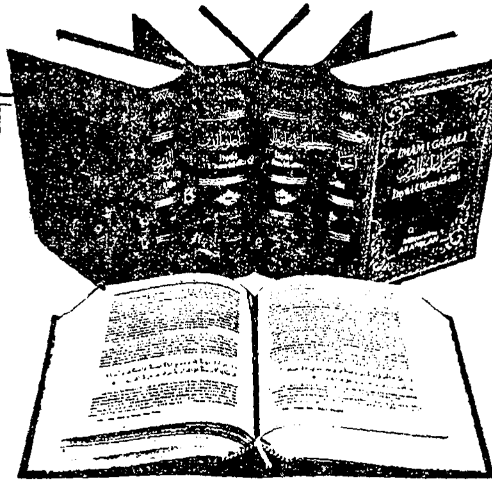

İMÂM-I GAZALÎ

İHYÂ'İ ULÛM'İD'DÎN

Mütercim: Ali ARSLAN

"Bu eser:
900 senedir İslam Aleminde kaynak bir eserdir.
İslami meseleler, Kur'an-ı Kerim - Hadis-i Şerif açıklamaları ve İslam büyüklerinin seçkin yaşantılarıyla belgelenmiştir./Bu eser, en büyük ahlâk kitabıdır.
Tasavvufun incelikleri, bu eserde mevcuttur.
Kısaca .. 900 senedir, bütün dünya dillerine çevrilen, yazıldığından bugüne dek mü'minlerin elinden düşmeyen, babadan oğula en kıymetli miras olarak bırakılan bu eser; İslam kültürünün büyük hazinelerinden biridir. Kütüphanenizde temel eseri olacağını iddia ediyoruz.
Eser, Arapça metninden tam ve aslına sadık kalınarak tercüme edilmiştir. Tercüme ülkemizin değerli hocalarından Eski Tekirdağ Müftüsü ve İstanbul Merkez Vaizi ALİ ARSLAN hocamız tarafından yapılmıştır."

ARSLAN YAYINLARI
BEYAZSARAY NO:6 BEYAZIT/İSTANBUL

Konu **Sahife**

Bid'atların Zuhur Tarihi ve Sebepleri 55
Bid'at Nedir 58
Havaric 59
Cehemiye 60
Cebriye 60
Kerami 60
Kaderiye 61
Müşebbihe 61
Sevadı Azam Tercümesine Giriş 62
Ehli Sünnetten Olabilmesi İçin Kişinin Taşıması Gereken Özellikler 63

BİRİNCİ MESELE :

İmandan Şüphe Etmemek 68

İKİNCİ MESELE :

Müslüman Cemaatine Muhalefet Etmemek 73

ÜÇÜNCÜ MESELE :

İyi veya Kötü İmamın Arkasında Namaz Kılmak 75

DÖRDÜNCÜ MESELE :

Ehli Kıbleyi, İşlediği Günahtan Dolayı Tekfir Etmemek 76

BEŞİNCİ MESELE :

Konu **Sahife**

Ehli Kıbleden Büyük-küçük Herkişinin
Cenaze Namazı Kılınır 78

ALTINCI MESELE :

Hayır ve Şerrin Takdiri Allahtandır 79

YEDİNCİ MESELE :

Müslümanın, Müslümana Karşı
Silahla Çıkmaması 84

SEKİZİNCİ MESELE :

Mesh Üzerine, Mesh Caizdir 85

DOKUZUNCU MESELE :

Bayram ve Cum'a Namazlarını Emir'in
Arkasında Kılmak 86

ONUNCU MESELE :

İman, Allahın Vergisidir 87

ONBİRİNCİ MESELE :

Kullar Ef'alleriyle ve İşleriyle
Yaratılmışlardır 93

ONİKİNCİ MESELE :

Kur'an Allahın Kelamıdır,

Konu **Sahife**

Yaratılmamıştır 93

ONÜÇÜNCÜ MESELE :

Kabir Azabı Haktır 96

ONDÖRDÜNCÜ MESELE :

Kabir Suali Haktır 98

ONBEŞİNCİ MESELE :

Ölüler, Kendileri İçin Verilen
Sadakalardan Menfaatlanırlar 99

ONALTINCI MESELE :

Peygamberimizin, Büyük Günah Sahiplerine
Şefaatı Haktır 101

ONYEDİNCİ MESELE :

Miracın Hak Olduğuna İnanmak 103

ONSEKİZİNCİ MESELE :

Kıyamet Gününde, Kitabın Okunmasını
Hak Görmek 107

ONDOKUZUNCU MESELE :

Kıyamet Günündeki Hesabı
Hak Görmek 107

Konu **Sahife**

YİRMİNCİ MESELE :

Sir'at Köprüsünün Varlığına İnanmak 109

YİRMİBİRİNCİ MESELE :

Cehennem ve Cennet'in Yaratılmış
Olduğuna İnanmak 110

YİRMİİKİNCİ MESELE :

Kıyamette, Kulun Aracısız Hesaba
Çekileceğine İnanmak 111

YİRMİÜÇÜNCÜ MESELE :

Ashab'tan 12 Kişinin Cennetle
Müjdelendiğine İnanmak 112

YİRMİDÖRDÜNCÜ MESELE :

Peygamberden Sonra, Hz. Ebubekir'in
Üstünlüğüne İnanmak 113

YİRMİBEŞİNCİ MESELE :

Ebubekr - Sıddık'tan Sonra Hz. Ömer'in
Üstünlüğüne İnanmak 115

YİRMİALTINCI MESELE :

Hz. Ömer'den Sonra, Hz. Osman'ın

Konu **Sahife**

Üstünlüğüne İnanmak 116

YİRMİYEDİNCİ MESELE :

Hz. Osman'dan Sonra, Hz. Ali'nin Üstünlüğüne İnanmak 116

YİRMİSEKİZİNCİ MESELE :

Ashab-ı Kiramın Aleyhinde Konuşmamak 118

YİRMİDOKUZUNCU MESELE :

Allah-u Teala Gazapta Eder, Razıda Olur 119

OTUZUNCU MESELE :

Cennet Ahalisi, Keyfiyetsiz Allahı Görürler 120

OTUZBİRİNCİ MESELE :

Enbiyanın Mertebesi, Evliyanın Mertebesinden Üstündür 123

OTUZİKİNCİ MESELE :

Evliyanın Kerameti Haktır 124

OTUZÜÇÜNCÜ MESELE :

Konu | Sahife

Allah Dilediğini İşlemiştir, ve İşleyecektir ... 127

OTUZDÖRDÜNCÜ MESELE :

Mü'minlerin Aklı, Kafirlerin Aklından Üstündür 130

OTUZBEŞİNCİ MESELE :

Allahu Teala, Mahlukatı Yaratmadan Evvelde Halık (Yaratıcı), Yarattıktan Sonrada Halıktır 132

OTUZALTINCI MESELE :

Allahu Teala Bizatihi Alimdir 133

OTUZYEDİNCİ MESELE :

Allah (C.C.) Mahlukatını Beş Vecih Üzere Yarattı 134

OTUZSEKİZİNCİ MESELE :

Cenab-ı Hak Dilediğini İşledi ve İşler 135

OTUZDOKUZUNCU MESELE :

Mushafta Yazılı Olan Gerçek Kur'andır 136

KIRKINCI MESELE :

İman Hakikidir, Mecazi Değildir 140

Konu **Sahife**

KIRKBİRİNCİ MESELE :

Dünyada İken, Kullardan Helallik Dilemek 143

KIRKİKİNCİ MESELE :

Allahın Tevfiki, Kulun Fiiliyle Müsavidir 144

KIRKÜÇÜNCÜ MESELE :

İman İki Şey ile Gerçekleşir 145

KIRKDÖRDÜNCÜ MESELE :

Allahı Kalb ile Bilir, Dil ile İkrar Etmezse Kafirdir 146

KIRKBEŞİNCİ MESELE :

Allah Hiçbirşeye Benzemez 146

KIRKALTINCI MESELE :

Allahı İnsanların Sıfatlarıyla Tavsif Etmemek 147

KIRKYEDİNCİ MESELE :

Bazı Vakitlerde Çalışmak Farzdır 149

KIRKSEKİZİNCİ MESELE :

Konu Sahife

İman, Amelden Ayrıdır 153

KIRKDOKUZUNCU MESELE :

İyi ile Kötünün İmanı Birdir 154

ELLİNCİ MESELE :

Öldükten Sonra Dirilmeyi Kabul Etmek 157

ELLİBİRİNCİ MESELE :

Vitr Üç Rekat, Bir Selamdan İbarettir 162

ELLİİKİNCİ MESELE :

İmamın Abdestsizliği, Cemaatın Abdestsizliğidir 168

ELLİÜÇÜNCÜ MESELE :

Az Olan Durgun Suda Abdest Almak Caiz Değildir 168

ELLİDÖRDÜNCÜ MESELE :

Mesh Müddeti 169

ELLİBEŞİNCİ MESELE :

İman Çoğalıp, Azalmaz 169

ELLİALTINCI MESELE :

Konu **Sahife**

Yaradan Kan, İrin Aktığı Zaman
Abdest Bozulur 173

ELLİYEDİNCİ MESELE :

Şeytan İbadet Ederken, Mü'min İdi 174

ELLİSEKİZİNCİ MESELE :

Allahu Tealanın Emri, Sevdiğinden
Sakıt Olmaz 178

ELLİDOKUZUNCU MESELE :

Sonuç İçin Allahtan Korkmak 181

ALTMIŞINCI MESELE :

Allahın Rahmetinden Ümidsiz
Olmamak 182

ALTMIŞBİRİNCİ MESELE :

İman Hakkındadır 184

Kelâm ilminde fazla derine dalmamak için İmam-ı Azam-ın, oğlu Hammad'a yaptığı tavsiyeyi hatırlatmada fayda mülâhaza ediyoruz.

Fıkıh ve Kelâm ilminde meleke kesbetmiş olan Hammad, kelâm ve akâid konusunda birisiyle münazara ederken, babası tarafından görülmüş ve kelâm ilminde münazaradan men edilmişti.

Hammad-ın ilme vakıf olmasına rağmen, akâid ilminde münazaradan menedilmesi, bizim için ikaz mahiyetindedir.

İmam-ı Azam tarafından ikaz edilen Hammad: "Kendin bu ilimle münazara edip dururken, beni menetmenin sebebi, hikmeti nedir?"

İmam-ı Azam: "Oğlum, biz münazara ederken başımızda kuş varmış, hemen uçacakmış endişesiyle konuşur, muhatabımızı rencide etmemeye itina gösteririz. Siz ise, üstün gelme gayreti içinde konuşursunuz."